

**”Emmä täältä mitään etsi, kulutan vain aikaa”
Itsenäisten äitien käsityksiä chattaamisesta**

**Tatu Virkki
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofianlaitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2007**

TIIVISTELMÄ

”Emmä täältä mitään etsi, kulutan vain aikaa”. Itsenäisten äitien käsityksiä chattaamisesta.

Tatu Virkki
Pro gradu–tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja filosofianlaitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Marja Järvelä
Syksy 2007
105 sivua+ 1 liite

Pro gradu–tutkielmani käsittelee jyvaskyläläisten itsenäisten äitien käsityksiä chattaamisesta eräällä Internetin chattikanavalla. Käsitteellä itsenäinen äiti tarkoitan äitiä, joka on tutkimuksen tekohetkellä ollut eronneena tai eroamassa lapsen/lastensa isästä.

Tutkielmani tarkoitus on kognitiivisen kulttuuritutkimuksen avulla tuoda esiin niitä käsityksiä, joita itsenäisillä äideillä on chattaamisesta; miksi he chattaavat ja millaisia kokemuksia heillä on toiminnastaan. Tutkimuksen aineisto muodostuu kahdeksan informanttini teemahaastattelusta sekä osallistuvasta havainnoinnista chattikanavalla.

Tutkielmani aihepiiri liittyy käsillä olevaan kulttuuriseen muutokseen, jonka olennainen piirre on ihmisten välisen vuorovaikutuksen kasvava teknologiavälitteisyys. Olen jäsennellyt ja tulkinut tutkimaani ilmiötä erityisesti virtuaalisuuden-käsitteen avulla. Tutkielmani keskeinen johtopäätös onkin, että chattaaminen on itsenäisille äideille merkityksellistä sosiaalista toimintaa, jota luonnehtii pyrkimys jakaa kokemuksia toisten ihmisten kanssa, etsiä kumppania tai vain paeta arkea. Aineistoni valossa chat ei merkitsekään itsenäisille äideille erillistä sosiaalista tilaa vaan se liittyy monimutkaisesti muuhun elämään.

Tutkielmaani voidaan lukea myös ajankohtaisena puheenvuorona sosiaalitieteiden suhteesta evoluutiopsykologiaan. Lähestyn tätä ongelmakenttää toisaalta yksilön ja yhteisön suhteen problematisoinnilla, toisaalta kiinnittämällä huomiota merkitysten ja syiden tutkimisen eroihin ja yhtäläisyyksiin. Keskeinen johtopäätökseni on, että turhista vastakkainasetteluista olisi luovuttava ja sillanrakentajana voisi toimia kognitiotieteellinen näkökulma. Tutkielmani onkin yritys jäljittää niitä kulttuurisia ja yhteisöllisiä käsikirjoituksia, joita itsenäiset äidit hyödyntävät chatissa.

Avainkäsitteitä: chat, itsenäinen äiti, evoluutiopsykologia, virtuaalisuus

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	3
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	3
1.2 Aiempi tutkimus virtuaalisista suhteista.....	7
1.3 Tutkimustehtävä.....	8
1.4 Tutkimuksen rakenne.....	11
2. VIRTUAALINEN KULTTUURI	16
2.1 Mitä on virtuaalinen kulttuuri.....	17
2.2 Internet sosiaalisena tilana.....	19
2.2.1 Chat-palveluidenerityispiirteitä.....	22
2.2.2 Internet-tutkimuksesta.....	25
3. ÄITIYS JA YKSINHUOLTAJUUS EVOLUUTIOHISTORIALLISTA...27	
3.1 Sukupuolten ja äitiyden evoluutio.....	28
3.2 Evoluutiopsykologiasta.....	30
4. TUTKIMUKSEN YHTEISKUNTATEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	37
4.1 Käyttäytyminen ja toiminta.....	41
4.2 Sosiaalisen toiminnan avaimet vai rakenteet?.....	43
4.3 Biohabitus sekä subjektiivisen merkityksen ja objektiivisen rakenteen ongelma.....	47
4.3.1 Mikä on habitus?.....	48
4.3.2 Biohabitus.....	50
4.4 Elämänpolitiikka ja habitus.....	52
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	50
5.1. Haastattelut ja havainnointi.....	50
5.1.1 Haastateltavat ja suhde heihin.....	54
5.1.2 Haastattelu ja havainnointi vuorovaikutustilanteena sekä niiden toteuttaminen.....	56
5.2 Kognitiivinen kulttuuritutkimus.....	58
6. CHATTAAMISEN ALKEET.....	64
6.1 Chatin aloittaminen.....	64
6.1.1 Ketä chatissa pyörii?.....	65
6.1.2 Chatin kulttuuriset käsikirjoitukset.....	68
7. ITSENÄISTEN ÄITIEN CHATTIELÄMÄÄ.....	75
7.1 Itsenäisen äidin identiteetti chatissa.....	75
7.2 Chat ja muu maailma.....	78
7.2.1 Tapaamisten tyypit.....	79
7.2.2 Tietokonetunteita vai ”oikeita tunteita”?.....	80
7.2.3 Chat ja lapset.....	83
7.3. Chat ja ongelmat.....	86

8 ITSENÄISET ÄIDIT CHATISSA: YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	89
9 LÄHTEET.....	95
10 LIITE.....	106
Teemahaastattelurunko.....	106

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tämä tutkielmani käsittelee itsenäisten äitien kokemuksia sekä käsityksiä chattaamisesta¹. Tarkoitin itsenäisellä äidillä henkilöä, joka ei enää ole parisuhteessa lastensa isän kanssa² tai joka on pyrkimässä tästä suhteesta eroon. Käsite itsenäinen äiti ei ole todellakaan ongelmaton määritellä. Esimerkiksi Kontio ja Lehtimäki (2005) tarkoittavat omassa tutkielmassaan itsenäisellä äidillä naista, joka hankkii lapsen ilman pysyvää parisuhdetta (Kontio & Lehtimäki 2005). Näin ollen esimerkiksi yksinelävä nainen, joka synnyttää tai adoptoi lapsen ilman isää, olisi itsenäinen äiti. Vaikka oman määritelmäni puitteisiin adoptio ei oikein mahdukaan, en halua vähätellä sitä. Onhan jälkeläisen adoptio merkittävä sosiaalinen innovaatio, johon moni muu eläin ei pysty (Roos 2004). Toisaalta ongelmaton se ei ole, sillä ihmiset harrastavat myös pakkoadoptioita.

Oma määritelmäni käsitteelle ”itsenäinen äiti” tuleeikin melko lähelle arkikielen käsitettä ”yksinhuoltaja”. Olen kuitenkin pyrkinyt tekstissäni välttämään tätä käsitettä kahdesta syystä: Ensinnäkin osa tutkittavistani on alkanut chatata juuri sellaisessa elämänvaiheessa, jolloin he ovat vielä olleet parisuhteessa lapsensa tai lastensa isän kanssa. Heitä ei siis voi kutsua sinkkuäideiksi, vaikka tämäkin termi on melko yleisessä käytössä, esimerkiksi eräässä TV:n Reality-ohjelmassa. Sen sijaan varsin raflaavalta kuulostava käsite ”itsenäinen äiti” tavoittaa mielestäni jotain olennaista tutkittavieni suhteesta chattimaailmaan: Se on heille eräänlainen äidillisen tai naisellisen vapauden valtakunta, jonne voi paeta arjen harmautta ja tutustua ihmisiin joihin tutustumista aviomies tai lapsi muuten hankaloittaisi (vrt. Mattila 2004, 43).

Toisaalta, vaikka tarkkaan ottaen melkein kaikilla tutkittavistani on juridisesti yhteishuoltajuus lastensa isän kanssa, he itsekin kuvailevat itseään usein ”yksinhuoltajiksi”. Tämän takia käsite ”itsenäinen äiti” onkin lievästä epämääräisyydestään huolimatta sopiva kompromissi täsmällisen lakikielen ja usein hiukan leimaavan arkipuheen viidakossa. Kuitenkin käytän tutkielmassani myös termejä ”yksinhuoltaja” esimerkiksi silloin, kun

¹Chattaaminen tarkoittaa tässä tutkielmassa verkkosivuilla tapahtuvaa reaaliaikaista jutustelua.

²Chatissa toki on myös yh-isiä, mutta huomattavan paljon vähemmän kuin äitejä. Yksi harvoista tapaamistani ilmoitti olevansa ”puolikas yh-iskä”.

haastateltavani itse kutsuvat itseään yksinhuoltajiksi. Tai toisaalta silloin, kun pohdin yksinhuoltajuuden evolutiivista alkuperää (kts. luku 3).

Miksi sitten tutkielma nimenomaan itsenäisistä äideistä? Kiinnostuin aihepiiristä oman suomi24 – portaalissa tapahtuvan chattaamisen lomassa. Omat motiivini chattaamisen suhteen ovat ainakin tiedollisella tasolla olleet parinvalintakeskeisiä, jonka huomaa muun muassa siitä, että olen jutellut chatissa pääasiassa vain naisten kanssa³.

En sitten tiedä johtuuko tämä sukupuolestani vai kiinnostuksestani evoluutiopsykologiaan, mutta alunperin tutkimukseni piti käsitellä nimenomaan *parinvalintaa* chatissa. Rajasin ja tarkensin kuitenkin jo melko aikaisessa vaiheessa tutkimukseni aihepiiriä niin, että päätin keskittyä itsenäisiin äiteihin; niihin kokemuksiin joita heillä on chatsuhteista. Käytän sanaa ”suhde” tässä hyvin väljässä merkityksessä tarkoittaen seksisuhteita, ystävyysuhteita sekä suhdetta omaan itseän.

Eräs merkittävä syy valita tutkimukseni kohderyhmäksi juuri itsenäiset äidit on siinä, että huomasin kuinka itsenäiset äidit ovat vahvasti ”yliedustettuina” tutkimallani kanavalla. Minulle heräsikin kysymys ”miksi?”. Nopea intuitiivinen johtopäätökseni olikin, että moni heistä etsii itselleen kumppania tai ainakin on potentiaalisesti otollisempi kohde lähempään fyysiseen kontaktiin kuin ei-yksinhuoltaja.

Olen jutellut usean miehen kanssa aiheesta, ja niin hassulta kuin se saattaakin kuulostaa, miehet todella ajattelevat usein, että ”yksinhuoltaja on helppo”. Käsite ”helppo” on tietenkin suhteellinen, sillä onhan arkihavainto esimerkiksi baarissa — jonka virtuaalinen vastike chatin voidaan nähdä olevan — se, että naisten on helppo saada satunnaista seksiä, miesten vaikea. Tämän toteamiseksi tuskin tarvitaan tieteellistä tutkimusta, olkoonkin että Jyväskylän Yliopiston Yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta on valmistunut gradu pelimiehistä (Mattila 2004), jonka pointti erään naispuolisen kaverini silmin oli pelimiesten kilpailu siitä, kuka onnistuu syöttämään naiselle parhaan valheen. Toisaalta minulle taas miehenä kyseisen tutkielman pointti oli siinä, miten paljon vaivaa miehen pitää nähdä — esimerkiksi väittää olevansa Jorma Ollilan poika — saavuttaakseen lyhyen tähtäimen strategian ultimaattisen päämäärän⁴. Tässä mielessä olenkin Henry Laasasen ja evoluutiopsykologien kanssa samaa mieltä siitä, kuinka miehet ja naiset elävät kahdessa osittain erilaisessa seksuaalisessa

³ Useimmat chattikanavat, mukaan lukien tutkimuksen kohteena oleva, ovat korostetun heteronormatiivisia. Erään käyttäjän sanoin ”lepakoille on omat paikat”. Olkoonkin että esimerkiksi ko. tutkimuksen kohteena olevaa kanavaa mainostetaan sanoilla ”Tutustu ihmisiin Jyväskylästä.” (www.suomi24.fi) Myös jokainen haastateltavistani ilmoitti olevansa hetero tai bi, ei siis lesbo.

⁴ Ihmisen pariutumisstrategioista kts. luku 3.1

maailmassa (Laasanen 2006, 29). Jo tämän takia tutkielmani aihepiiri, itsenäisten äitien kulttuuriset ja yhteisölliset käsikirjoitukset chatissa, on perusteltu. Miesten on usein vaikea nähdä miten nainen näkee maailman, koska miesten ja naisten uskomukset ja halut poikkeavat joskus toisistaan olennaisesti.

Nämä kaksi miestutkijaa — Mattila ja Laasanen — ovatkin vaikuttaneet jossain määrin tutkielmani suuntautumiseen.

Vaikka Mattilan sosiologinen tutkielma sinällään onkin teoreettisista heikkouksistaan huolimatta mielenkiintoinen aikalaiskuvaus, edustaa se erittäin pienen ihmisjoukon kokemusta maailmasta. Mattilan gradun vahvuus onkin siinä, että samalla kun hän tulee kartoittaneeksi muutaman pelimiehen peilikuvaa, hän tulee kertoneeksi millainen miehen tulee olla, jotta hän kykenee lukuisiin irtosuhteisiin.

Henry Laasasen työ onkin enemmän omalle elämismaailmalleni yhteinen, sillä harvasta on pelimieheksi. Sen sijaan miesten seksinpuute näyttäisi ainakin nettikeskustelujen mukaan olevan suuri ongelma. Myös JP Roos ei ole kanssani aivan eri mieltä, sillä hänen mukaan ”se on ainakin olemassa oleva ongelma ja perustuu Darwinin seksuaalivalinnan teoriaan”⁵. Kuitenkin Laasasen gradun heikkoudeksi voidaan katsoa se, että hänen käyttämänsä taloustieteellinen analyysi ei mielestäni riittävän hyvin erottele lyhyempiä pariutumisstrategioita pidemmistä. Jos tarkastelutapa olisi enemmän pidemmissä suhteissa, veikkaisin, että naisten väitetty seksuaalinen valta kääntyisikin useasti riippuvuudeksi miehistä. Esimerkkejä on parisuhdeväkivallasta alkoholistin hyysäämiseen⁶, mutta itseäni kiinnostaa nimenomaan välikappaleeksi geneettisessäkin mielessä (kts. lukua 3.1) usein jäävät lapset. Tuntuu olevan niin, että lapset usein jäävät naisen harteille. Toisaalta taas arkikokemus tuntuu olevan se, että eron jälkeen miehen on helpompi löytää uusi kumppani, ainakin keski-ikäisissä. Omassa tutkielmassani onkin keskeisenä taustateorian Robert Triversin teoria vanhemman investoinnista ja sen väitteet seksuaalisuuden monimutkaisista kytköksistä esimerkiksi naiseuteen (Trivers 1972, kts. lukua 3.1).

⁵ Kysyin Roosin mielipidettä siihen onko alempi tasoisten miesten seksinpuute sosiaalinen ongelma ja hänen mukaansa se on ainakin olemassa oleva ongelma, mutta ei suuri verrattuna esimerkiksi Intian ja Kiinan uhkaavaan tilanteeseen jossa tyttölasten surmaaminen suurentaa sexratioa eli mies- ja naispuolisten sukupuolten suhdetta väestössä. (Roos 2006, henkilökohtainen tiedonanto). Samankaltainen tilanne myös esimerkiksi Etelä-Koreassa (Taipale 2007).

⁶ Myönnän kyllä, että esimerkiksi seksisuhteen kutsuminen riippuvuussuhteeksi on hieman kärjistettyä, mutta naisnäkökulmasta näin voi olla. Kuten erokouluttaja Marika Rosenberg toteaa Me Naiset -lehden haastattelussa: ”Seksiä ei kannata aloittaa suhteessa liian aikaisin, sillä siihen jää koukkuun. Suhdetta on huomattavasti vaikeampi lopettaa, jos on jo päästänyt jonkun lähelleen”. (Vilo 2007, 50).

Vaikka siis tutkielmani *tutkimuskysymys on kartoittaa itsenäisten äitien kokemuksia chattaamisesta*, olen nähnyt tarpeelliseksi kartoittaa näiden äitien kokemusten taustalla vaikuttavia evoluutiivisia syitä. Nämä syyt saattavat vaikuttaa kaukaa haetuilta, mutta tarkoitukseni on ainakin pohtia sitä, miten biologian savanninäyttämö mahdollisesti edelleen näkyy siinä, miten chattaavat itsenäiset äidit näkevät itsensä ja toiset chattaajat — esimerkiksi miehet. Millaisia valintoja he tekevät ottaessaan kontaktia toisiin ihmisiin chatissa? Miten he kokevat äitiyden vaikuttavan elämäänsä chatissa ja muualla? Miten paljon evoluutio voi selittää naisten valintoja? Tässä riittää tutkittavaa.

On kuitenkin myönnettävä että vaikutusten ja äitien käsitysten — merkitysten — tutkiminen yhdessä on vaikeaa. En siis pyri tutkielmassani selittämään sitä, miten äidin yksinhuoltajuus *vaikuttaa* esimerkiksi parinvalintaan, tähän olisi mahdoton vastata aineistoni pohjalta, sillä se on pieni. Käyttämäni laadullinen tutkimusote pyrkii pikemminkin ymmärtämään naisten elämismaailmaa kuin selittämään sitä pelkästään ulkokohtaisesti evolutiivisilla syillä. Graduni tarjoaa siis puheenvuoron chattaaville itsenäisille äideille.

On myös mielenkiintoinen kysymys, miten paljon yksinhuoltajuuteen liittyy sosiaalisia ongelmia, joihin voisin ottaa tässä tutkielmassa kantaa, mutta ainakin tällaiseksi voidaan laskea ihmisten asenteet yksinhuoltajia kohtaan. Esimerkiksi chatissa jutellessani ihmisten kanssa, olen melko usein törmännyt kommentteihin, että yksinhuoltajuus on naisten oma vika, koska ” He eivät ole tarpeeksi halunneet pitää kiinni parisuhteesta”. Toisaalta tämä parisuhdepakko näkyy myös itsenäisten äitien puheessa, sillä kaikki ilmoittivat haluavansa miehen pidemmäksi aikaa. Merkityksillä on siis väliä.

Mutta miksi tutkielma nimenomaan itsenäisten äitien *chattaamisesta*? Siksi, että huomasin melko pian, että ne itsenäiset äidit joidenka kanssa olen ollut tekemisessä, ilmoittivat aluksi lähes kaikki etteivät ”etsi mitään”. Mutta silti he käyttävät tai ovat käyttäneet valtavasti aikaa koneen äärellä. Chatissa täytyy olla jotakin maagista. Myös tähän maagisuuteen on vaikea vastata. Miten voin tietää miten chatti mahdollisesti vaikuttaa itsenäisten äitien arkipäivän kokemuksiin? En voikaan tyhjentävästi tähän vastata, mutta tutkielmani olennainen ongelma onkin siinä, miten chatti huomaamatta limittyy aivan tavalliseen arkeen ja ihmissuhteisiin. Hiukan samalla tavalla siis kuin äitiys limittyy naisen muihin rooleihin. Pyrin avaamaan tätä mielenkiintoista ongelmaa *virtuaalisuuden* käsitteen avulla. Chattaaminen onkin juuri virtuaalisten suhteiden luomista.

1.2 Aiempi tutkimus virtuaalisista suhteista

Virtuaalisia suhteita on maailmalla tutkittu paljon ja hyvin monista näkökulmista. On muodostunut kokonaisia tutkimussuuntia keskustelemaan siitä, mitä ovat virtuaaliset kulttuurit, yhteiskunnat ja yhteisöt (esim. Bell & Kennedy 2000). Kuitenkaan en löytänyt yhtään tutkimusta, jossa olisi täsmälleen sama käyttäjäryhmä — itsenäiset äidit — sekä sama näkökulma — kognitiivinen kulttuuritutkimus — kuin tässä tutkielmassa. Tältä kantilta katsoen tutkielmalle olisikin olemassa tilaus, varsinkin kun Jyväskylän Yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaassa todetaan yhteiskunnallisen ja sosiaalisen toiminnan teknologiavälitteisyyden havaitsemisen ja ymmärtämisen olevan opetuksen uusia haasteita (YFI 2004, 114)

En väitä, että oma tutkielmani toisi mukanaan viimeisimmän totuuden virtuaalisista suhteista, mutta ainakin se pyrkii hieman problematisoimaan eräitä toisia näkökantoja. Mielestäni on olemassa kaksi melko paljon tutkittua näkökulmaa virtuaalisiin suhteisiin, jotka tosin käytännön tutkimustyössä ainakin naistutkimuksessa limittyvät toisiinsa: sukupuoli ja konstruktionismi.

Esimerkki Anne Holappa on tutkinut sitä, millainen on ”Oikeaoppinen sukupuoli Internetin deitti-ilmoituksissa” (Holappa 2004). Holapan konstruktionistinen lähtökohta on, että sukupuolen *esittämiseen* kuuluu, että ihminen haluaa häntä kohdeltavan sukupuolensa edustajana, ja siksi hän pyrkii esittämään itsensä ”oikeaoppisesti” eli vallitsevien normien mukaisesti niin Internetissä kuin muuallakin elämässä. (mt., 57). Tämä Holapan näkemys on sinällään tutkimuskysymyksen kannalta aivan perusteltu, sillä tyypillisesti parinhakuilmoituksissa naiset esittävät itsensä sellaisina kuin mitä miehet omissa ilmoituksissaan sanovat hakevansa ja päinvastoin (mt., 60).

Näkemys ei sinällään ole ristiriidassa esimerkiksi evoluutioteorian kanssa: seksuaalivalinnan periaatteisiin kuuluu, että nainen ominaisuuksineen on eräällä tapaa miesten valintojen tulos ja etenkin päinvastoin⁷. Myös modernit evoluutiopsykologit puhuvat siitä kuinka aistimme ja

⁷ Taloustieteellisesti ilmaistuna: koska raskauden minimi-investointi on (tavallisesti) naaraalle urosta suurempi, tulee naaraista uroksille niukka hyödyke, josta urokset kilpailevat. Ts. naaraat voivat olla uroksia ”valikoivampia” (Trivers 1972). Tämä on siis naaraiden valikoivuuden ultimaattinen eli evolutiivinen syy (kts. luku 3.2)

tajuntamme ovat evoluution tuottamia ”virtuaalimaailmoja” ja sinällään eri asia kuin aivojemme ulkopuolinen ” oikea maailma” (Gazzaniga 1998, Sarmajan 2004, 116 mukaan). Tämä näkemys tarkoittaa sitä, että näemme maailman sillä tavalla, johon aivomme ovat evoluutiossa sopeutuneet — emme esimerkiksi näe ultraviolettia niin kuin eräs lintulaji tai tutkaile maailmaa niin kuin lepakko.

Mikä on siis oma suhteeni näihin kahteen teoreettiseen lähestymistapaan, konstruktionistiseen ja evoluutioteoreettiseen?

Olen lähtenyt tässä tutkielmassa siitä, että evoluutiopsykologien näkemykset esimerkiksi ihmisten parinvalintapreferensseistä (esim. Buss 2006) on otettava keskusteltavaksi. Myös Holappa on omassa tutkimuksessaan tehnyt näin viitattaessaan David Bussin kuuluisiin parinvalintatutkimuksiin (Holappa 2004, 59). Näiden Bussin tutkimustulosten — lähes kulttuurissa kuin kulttuurissa mies pätee statuksellaan ja nainen ulkonäöllään — huomioonottaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hyväksyisi Bussin selityksen⁸ ilmiölle, vaan niiden tulokset ovat hyvä ottaa huomioon⁹. Mielestäni Holapan tutkimuksen suurimpia puutteita omalle tutkimukselleni ei olekaan sen näkökulma — deitti-ilmoitukset ovat hyvä esimerkki representaatiosta, jolla henkilö tuo itseään esiin — vaan se mitä näkökulma rajaa tutkimuksen ulkopuolelle.

Esimerkiksi tätä kirjoittaessani Suomen toiseksi suosituimmalla deitti-ilmoitus palstalla¹⁰ oli ilmoituksissa seuraava sukupuolijakauma:

Kun nainen ilmoitti hakevansa 18-40 -vuotiasta miestä koko maasta, kone ilmoitti hänelle 1775 ehdokasta. Vastaavassa tapauksessa miehen hakutulos oli 5574. En siis väitä, etteikö mielikuvilla ja uskomuksilla, joita deitti-ilmoitukset heijastavat, olisi kausaalista voimaa parinvalintaan, mutta olisi mielenkiintoista tietää, miten konstruktionistiset teoriat selittävät deitti-ilmoitusten sukupuolijakauman tai esimerkiksi sen seikan, että chatissakin nainen saa paljon enemmän lähestymisyrityksiä kuin mies. Tällaisen selittäminen kuitenkin vaatisi sitä, että nämä ”reaalimaailman faktat” otetaan huomioon, kun aiotaan sanoa jotakin representaatioiden tai netin ulkopuolisesta maailmasta. Muuten voi olla vaarana, että tutkittaessa nettiä esimerkiksi vain performatiivisena itsensä esittämisen näkökulmasta, tullaan madaltaneeksi liikaa eroa netin ja ”todellisen maailman” välillä.

⁸ Buss perustelee miesten ja naisten hiukan erilaisia parinvalintapreferenssejä evolutiivisesti kehittyneillä psykologisilla mekanismeilla jotka ovat eri sukupuolilla hiukan erilaisia.

⁹ Tietenkin voi pyrkiä kyseenalaistamaan myös itse tutkimuksen tulokset – esimerkiksi naisten adaptaation korkean statuksen miehiin — esimerkiksi sillä perusteella, että kyselyt on tehty korkeakouluopiskelijoilla, joilla itsekään on luvassa korkea tulotaso (kts. Buller 2005, 228- 252)

¹⁰ www.city.fi/deitti, viitattu 27.3. 2007

Esimerkiksi runsaasti siteeratusta teoksessaan ”Life On the Screen” Sherry Turkle väittää Internetin kyberavaruuden muuttavan identiteetin käsitettä häivyttäessään toden ja virtuaalisen sekä ihmisen ja koneen välisiä rajoja, sekä antaessaan käyttäjälle mahdollisuuden keksiä *itsensä uudelleen* (Turkle 1995).

Tähän voisi tietenkin kysyä mikä on se ”minä” mikä keksii ”itsensä”? Kenties eräänlainen ”aave koneessa” niin kuin kartesiolaista dualismia arvostellut filosofi Gilbert Ryle olisi voinut huomauttaa (Ryle 1949). Olen pyrkinyt osittain eroon tällaisista dualismeista pohtimalla tässä tutkielmassa mielen komputationaalista mallia (kts. lukua 3.2).

Toisaalta, ihmisen arkikokemus on kuitenkin kaikkea muuta kuin komputationaaliseen paradigmaan sitoutuneiden evoluutiopsykologien ehdottama subjektiivinen kokemuksen syntyminen aivojen symbolisten laskentaprosessien tuloksena. Turklen näkemystä identiteetin vapaasta konstruoinnista voi toki kritisoida myös siltä pohjalta, että se on alisosaalinen: Siinä ei huomioida esimerkiksi sitä, miten erilaiset kategoriat (esim. nainen) vaikuttavat siihen, miten toiset ihmiset subjektia kohtelevat (Paasonen 2006, 153).

Myös toisen Internet-tutkimuksen pioneerin, Allucquère Rosanne Stonen, näkemykset Internetistä ja identiteetistä ovat nähdäkseni vahvasti liioiteltuja. Stonen mukaan ”Verkot ovat muutoksen tiloja, identiteettitehtaita joissa ruumiit ovat merkityskoneita ja transsukupuoli — identiteetti esityksenä, leikkinä, nyrjäytyksenä katseen sosiaalisen koneiston kitkattomissa vaihteissa — on perustila” (Stone 1995, 180-181, Paasonen 2006, 152 mukaan). Identiteettiasemasta toiseen siirtyminen onkin Stonen mukaan verkossa niin yleistä, etteivät erottelut ”mies” ja ”nainen” enää päde (mt. , 152). Stonen ja Turklen näkemykset pirstoutuneesta ja hajanaisesta identiteetistä ovat sinällään mielenkiintoisia, koska ne tuovat maanpinnalle filosofien näkemyksiä postmodernista identiteetistä¹¹.

Oman aineistoni ja lähestymistapani valossa tällaiset näkemykset identiteetin joustavuudesta ovat kuitenkin osittain liioiteltuja, kuten jatkossa selviää. Näiden näkemysten heikkous onkin siinä, että niiden ihmiskäsitys pohjautuu usein näkemykseen siitä, että ”ihminen on sitä mitä tekee”. Mutta erityisesti evoluutiopsykologian tutkiman essentialistisen ihmisluontoajattelun (kts. luku 3.2) voidaan nähdä puolustavan kantaa ”Ihminen tekee sitä mitä on”. Toisaalta,

¹¹ Postmodernista identiteetistä eräs yhteenveto painottuen Anthony Giddensin ja Stuart Hallin ajatuksiin, kts. Pietilä 2004.

kuten tulen myöhemmin argumentoimaan, ihmisillä on edelleen melko selvä käsitys siitä, mikä on ”virtuaaliminän” ja ”oikean minän” välinen ero.

1.3 Tutkimustehtävä

Tutkielmani empiirinen aineisto koostuu kahdeksan itsenäisen äidin tarinoista, jotka olen saanut Windows Live Messenger – pikaviestiohjelman välityksellä. Sekä tutkimuskohteeni chat sekä aineistonkeruutapani liittävät tutkimukseni Internet-tutkimuksen lyhytikäiseen traditioon (esim. Hine 2006, Paasonen 2003). Tutkielmani on kuitenkin vahvasti poikkitieteellinen jopa niin, että eräitä kommentaattoreitani on arveluttanut neurotieteen ja naistutkimuksen mainitseminen samassa tutkielmassa. Kuitenkin tutkielmallani on selkeä näkökulma ja tarkoitus, jota eksplikoin seuraavassa.

Ensinnäkin, tutkimustehtäväni on muodostunut sen ydinkysymyksen ympärille millaisia suhteita ja kokemuksia nämä äidit chatista hakevat. Tarkoitan suhteella tässä tapauksessa niin suhdetta vastakkaiseen sukupuoleen, toisiin naisiin, itseen kuin myös hyvin yleisesti elämän edellytyksiin. Mikä on chatin rooli näiden naisten arjessa ja millaisia kokemuksia heillä on virtuaalimaailmasta ja miten se lomittuu ”reaalimaailmaan”? Tällöin lähestymistapani on löyhästi ”kulttuuritieteellinen”, jolla tarkoitan sitä, että olen tutkimuksessani sitoutunut ottamaan huomioon informanttieni henkilökohtaisen merkityksenannon. Tietääkseni kukaan ei ole tutkinut itsenäisiä äitejä chatissa, joten olen eräänlainen tulkitsija heidän tulkintojensa sekä kulttuuristen ennakkoluulojen välissä. Kulttuurisilla ennakkoluuloilla tarkoitan tässä esimerkiksi ”parisuhdepakkoa” tai esimerkiksi sitä, että yksinhuoltajuus olisi naisten ”oma vika”. En kuitenkaan väitä, että itsenäisten äitien chattaaminen sinällään tarjoaisi kovinkaan paljon tietoa yksinhuoltajien sosiaalista ongelmista, kuten köyhyydestä, mutta ainakin näkökulmani on mahdollista avata sitä tapaa jolla ihmiset elämäänsä elävät. Tällöin tutkielmallani olisi yhteyksiä elämäntavan traditioon, sillä löyhästi voidaan väittää, että chattaaminen tai yksinhuoltajuus muodostavat merkittävän osan ihmisten arkielämän prosessista edellytyksineen ja pyrkimyksineen (vrt. Järvelä 1994, 75).

Kuitenkin olen tutkielmani elämäntavan sijasta erityisesti kiinnostunut elämänpolitiikasta siinä merkityksessä kuin esimerkiksi J.P. Roos asiasta nykyisin puhuu (Roos 2004). Tämä

näkemyksellä elämänpolitiikasta nojaa siihen näkemykseen, että biologialla on osansa niissä valinnoissa joita itsenäiset äidit ovat elämässään tehneet (ja joutuneet tekemään). Sen sijaan en ota tutkielmassani kantaa esimerkiksi foucaultlaiseen näkemykseen äidin elämänpolitiikasta (esim. Helen 1997) koska sen pääpaino on biologian sijasta hallinnassa.

Vaikka en uskokaan tutkielmani puitteissa pystyväni vakuuttamaan lukijaa siitä, mikä merkitys biologialla on sosiaalisten ja kulttuuristen suhteiden tutkimisessa, on tarkoitukseni pyrkiä kokeilemaan miten erilaiset tieteidenväliset näkökulmat mahdollisesti saadaan keskustelemaan keskenään. Tällöin olen tieteenfilosofisesti kiinnostunut konsilienssista (Wilson 2001) eli näkemyksestä, että vaikka kaikki tieteet tutkivatkin maailmaa omasta näkökulmastaan, olisi hyvä pyrkiä yhdistelemään erilaisia ilmiöitä yhtenäisten teoriakenttien alle. Teorioiden konsilienssi tarkoittaa sitä, että ne ovat yhteydessä toisiinsa; voivat kokonaan tai osittain riippua toisistaan (www.wikipedia.fi). Tämä näkemys on myös tutkielmani normatiivinen kannanotto, sillä mielestäni luonnontieteilijöiden ja sosiaalitieteiden välistä kahden kulttuurin kuilua tulisi pyrkiä kaventamaan¹²

Tutkielmassani pyrin kuomaan kahden kulttuurin kuilua yhteen parilla tavalla:

Ensinnäkin, olen pyrkinyt kielellisessä ilmaisussani siihen, että sekä yhteiskuntatieteilijät että luonnontieteilijät voisivat lukea tutkielmaani. Tämä tarkoittaa lievää popularisointia, joka saattaa joistakin teoriasuuntauksista katsoen olla ” ei tieteellistä tekstiä”, mutta oma identiteettini tieteiden kentällä paikantuukin etupäässä ns. kolmannen kulttuurin edustajiin (esim. Pinker 1997, Pinker 2003). Toisaalta on myönnettävä, että minulla on melko paljon vaikeuksia esittää asioitani täsmällisesti, joten lievästi pakinoitseva tyylini on vain yritys välittää viesti lukijalle. Tämä kai lienee kaiken viestinnän tarkoitus?

Toinen , tieteellisempi, tapa jolla pyrin tarkastelemaan kahden kulttuurin kuilua on metodologioiden valinta keskittyä kognitiiviseen kulttuuritutkimukseen (kts. luku 5.2). Hieman yksinkertaistaenhan voidaan väittää, että esimerkiksi ihmistä voidaan tutkia biologisena, psykologisena sekä sosiaalisena olentona. Tutkielmassani onkin mielenkiintoinen viritelmä biologian savanninäyttämön (luku 3) sekä virtuaalisen kulttuurin muutoksen välillä (luku 2).

Näin ollen näenkin, että tutkielmani tutkimustehtävä tulee legitimoiduksi seuraavista syistä:

¹² Sen sijaan en tunnusta pyrkimyksenäni olevan yhteiskunnallisen status quon ylläpito, josta E. O. Wilsonin edustaa sosiobiologiaa syytettiin aikanaan (kts. Virkki 2006)

Voidaan väittää, että ihmiselämän teknologiavälitteisyyden kasvaminen on merkittävä kulttuurinen muutos. Vaikka tästä teemasta alkaakin olla tutkimuksen osalta osittain jopa runsaudenpulaa, ei kukaan ole tietääkseni tutkinut itsenäisiä äitejä chatissa eikä kerännyt aineistoa messengerin kautta¹³. Tämä käyttäjänäkökulma onkin kasvamassa oleva tutkimusala sillä on huomattu, että koneita ja palveluita tulisi kehittää enemmän ihmisten ehdoilla (Saariluoma 2004), ja toisaalta sosiaalitieteilijät ovat huomauttaneet, miten erilaisia merkityksiä tietotekniikka saa erilaisissa käyttäjäryhmissä (Simanainen 2004).

Toisaalta tutkielmassani on myös pyrkimys problematisoida käyttämäni kategoria ”itsenäiset äidit”. Onkohan lopulta niin, että itsenäisiä äitejä voidaan käsitellä yhtenä käyttäjäryhmänä ja miten paljon heidän chattaamisessaan on yhtenäisiä piirteitä? Vaikkakaan tutkimukseni ei liitykään suoraan naistutkimukseen — en esimerkiksi ota ruumiillisuutta keskusteluun juurikaan — on tutkielmassani mukana joitakin naistutkijoiden näkemyksiä. Vaikka siis edellä väitänkin, että luonnontieteiden ja sosiaalitieteiden välillä olisi olemassa kuilu, voidaan nähdä että kuilu voi olla myös yksittäisen tieteenalan sisällä. Esimerkiksi moniko evoluutiopsykologi tai naistutkija on tutustunut feministiseen evoluutiopsykologiseen tutkimukseen (esim. Campbell 2003)?

Toisaalta, myös itselläni on omat ennakkoluuloni, joten ehkä tutkielmani poistaa hiukan niitä tai ainakin auttaa jäsentämään tutkimusprosessia ja kenties avaa joitain uusia näkökulmia.

Seuraavaksi esittelenkin tutkielmani rakenteen.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkielmani koostuu kahdesta laajajhkosta, eri osasta. Luvuissa 2-4 esittelen työni empiirisen osuuden taustalla olevaa teoriaa. Luon perustelun itsenäisten äitien chattisuhteiden ja kokemusten tarkastelulle tulkitsemalla virtuaalisuuden käsitteen avulla kulttuurin muutosta sekä sen suhdetta ”luontoon”. Toisaalta kulttuurin käsitteen avaamiseksi pohdin myös vanhaa yhteiskuntatieteellistä ongelmaa yksilön ja yhteisön suhteesta. Punaisena lankana minulla on tässä tarkastelussa kulttuurin käsittäminen eräänlaiseksi Internetin kaltaiseksi verkostoksi; ts.

¹³Esimerkiksi kysyessäni Ulla Heinospelta aineistoa jonka hän oli kerännyt sinkut.net –portaalin kautta chattaajista, oli vastaus ei. Toisaalta Heinosen tätä kirjoittaessa valmistumassa oleva väitöskirja ei kuulemma käsittele äitejä eikä lapsia.

kulttuurinen tieto on eräänlaista offline-tietoa joka on yksilöiden käytössä niin, ettei heidän tarvitse hankkia kaikkea informaatiota itse (vrt. Pyysiäinen 2005a).

Luvussa 5 esittelen tutkimuksen empiirisen osan metodologian sekä toteuttamisen. Luvuissa 6-7 esittelen tutkimukseni tulokset. Päätän tutkielmani yhteenvetolukuun, jossa esittelen tulkinnallisen kokonaisuuden tutkimuksestani.

Luvussa 2 esitän tutkimukselleni sen keskeisen kehyyksen tarkastelemalla virtuaalisuutta. Lähdän liikkeelle problematisoimalla kulttuurin ja luonnon suhdetta, jotka nykyisen kaltaisessa yhteiskuntatieteiden paradigmaattisessa tilanteessa on jätetty vain reunaehto- jensemaan (esim. Heiskala 2000). Pyrkimyksenäni on avata hiukan tutkielmassani keskeisessä asemassa olevan virtuaalisuuden käsitteen avulla biologisen ja sosiaalisen tai luonnon ja kulttuurin välistä dikotomiaa. Toisaalta, jottei tutkielmani heti alussa nousisi liiaksi teoreettisiin sfääreihin, pyrin myös arkielämän esimerkeillä virtuaalisuudesta problematisoimaan ihmisten maailmankuvaa. Tässä luvussa onkin melko paljon pohdintaa Internetistä sosiaalisena tilana sekä chatin erityispiirteistä. Nämä esimerkit edustavat käytännön esimerkkejä siitä, millaisessa toisenlaisissa virtuaalimaailmoissa meistä osa jö elää.

Päätän luvun esittelemällä Internet-tutkimusta, sillä joillekin saattaa tulla yllätyksenä miten paljon netistä voi saada irti. Mitä tarkoittaa, kun asemoin itseni Internet-tutkijaksi?

Luvussa 3 esitän perusteluja sille, miksi äitiys tai naiseus ei ole vain tekemistä, vaan hyvin pitkälle naiset ja äidit tekevät (myös chatissa) sitä, mitä ovat. Kyse on evolutiivisesta näkökulmasta ihmisenä olemiseen. Koska tutkielmassa on myös vahva ymmärtävän yhteiskuntatieteen perinne mukana — kartoitanhan itsenäisten äitien *käsityksiä* chattaamisesta — olen yrittänyt tuoda evolutiivisia selityksiä lähemmäksi sosiologista selitystapaa. Tämän takia keskustelen tässä tutkielmassa evolutiivisten selitysten eroista, sekä toisaalta esittelen subjektin problematiikkaa siinä muodossa kuin evoluutiopsykologiaa popularisoineet Steven Pinker ja David Buss sen allekirjoittavat:

kyse on komputationaalisesta näkökulmasta ihmismieleen, jolloin ihmismielen mallina toimii tietokone.

Tutkielmani neljännessä luvussa pyrin tarkastelemaan esittämieni ajatusten suhdetta yhteiskuntateorian perinteeseen. Punaisena lankana tässä luvussa on pohtia käyttäytymisen ja toiminnan eroja ja yhtäläisyyksiä sekä yksilön ja yhteisön suhdetta. Teen tämän tarkastelun

etupäässä suhteuttamalla yhteiskuntateoriaa ”geenitieteisiin” eli käyttäytymisgenetiikkaan sekä evoluutiopsykologiaan. Tämän jälkeen tutkielmani siirtyy käytännön empiiriseen osuuteen.

Luvussa 5 käyn läpi tutkimuksen toteuttamiseen liittyvät asiat. Pohdin haastattelua ja havainnointia vuorovaikutustilanteena sekä esittelen informanttini. Lisäksi lukuun sisältyy pohdintaa valitsemastani metodista — kognitiivisesta kulttuuritutkimuksesta. Metodini muodostaa samalla sillanrakentamisen yrityksen yhteiskuntatieteiden ja evoluutioteorian välillä. Korostan kuitenkin, kyseessä olevan vain kokeilu ja tutkimukseni aineiston ja metodin puitteissa ei ole mahdollista aukottomasti todistaa, että evoluutio vaikuttaa kaikkialla ja sillä on merkitystä myös esimerkiksi sosiologialle. Kyse on pikemminkin pyrkimyksestä tieteiden välisestä konsilienssiin, eräänlainen oma puheenvuoro keskusteluun (vrt. Roos & Rotkirch 2003a ja 2003b).

Tutkiemukseni empiiriset tulokset, joiden osana on ollut informanttien haastatteluja, koskevat etnografista kenttätöitäni chatissa. Informanttini muodotuvat kahdeksasta jyvaskyläläisestä itsenäisestä äidistä, jotka chattaavat tai ovat chatanneet. . Pohdinkin luvussa 5 jonkin verran haastattelua vuorovaikutustilanteena, samalla kun esittelen informanttini. Esittelen tässä luvussa myös analyysimenetelmäni:

Olen suorittanut aineiston analyysin käyttämällä rinnan kognitiivista skriptiteoriaa sekä tutkielmani teoreettisen osuuden luomaa temaattista tulkintakehystä. Tässä on nähdäkseni myös tutkielmani ongelma, sillä luvalla sanoen, emme tiedä kovinkaan paljon siitä, mikä rooli evoluutiolla on niiden merkitysten synnyssä, joita itsenäiset äidit chattaamiselle antavat. Käytännössä tämä ongelma tulee esiin tutkielmani aineiston analyysissä seuraavalla tavalla:

Voisin olettaa, että äidin halu suojella lapsia ja itseään estäisi heitä usein tapaamasta chattimestä kotonaan, ja tämän lisäksi pyrin vielä osoittamaan, miksi tämä halu on mahdollisesti evoluutiossa syntynyt. Tämä on vaikeaa aineistoni puitteissa, sillä vaikka aineistoni ”puhuisi” jotakin äidin halusta välttää tapaamisia kotona, on vaikea sanoa miten paljon kulttuurinen käsikirjoitus ”tapaa mieluiten julkisella paikalla” lopulta pohjautuu ihmisen vaistoihin tai kognitiotieteen tapauksessa mielen moduuleihin. Esimerkiksi kognitiotieteen komputationaalisen paradigman (kts. lukua 3.2) kanssa flirttailevaa evoluutiopsykologiaa onkin arvosteltu paljon siitä, että se perustuu vahvalle olettamukselle, että mentaalinen representaatio laukaisisi aivoissa olevan moduulin (kritiikistä, kts. esim. Raatikainen 2007). En minä voi tämän tutkielman puitteissa todistaa, että aivoissa on tiettyjä

moduuleja, jotka toimivat yhdessä kulttuuristen käsikirjoitusten kanssa. Ja vieläpä, että nämä moduulit ovat luonnonvalinnan tuottamia sopeutumia, eräänlaisia tietokone-ohjelmia, jotka noudattavat ”darwiniaanisista algoritmeista”.

Toisaalta, niin monessa tutkielmassa lähdetään jo alussa siitä, että ilmiö on sosiaalisesti konstruoitu tutkimatta edes muita mahdollisuuksia, joten yritykseni problematisoida biologian ja sosiaalisen suhde lienee perusteltu.

Luvussa 6 käynkin läpi chattaamisen aloittamista, millaisia ihmisiä chatissa on ja millaisia yhteisöllisiä käsikirjoituksia informantini hyödyntävät chattaamisessaan.

Luvussa 7 supistan tarkastelutapaani niin, että käsittelen chatin roolia laajemmin itsenäisten äitien elämässä. Miten chati liittyy muuhun elämään? Tämän lisäksi keskeisenä tarkastelukohteena on kysymys siitä, miten chati mahdollisesti on *muuttanut* itsenäisten äitien suhdetta itseensä sekä muihin ihmisiin. Käsittelen myös niitä ongelmia, joita itsenäiset äidit ovat chatatessaan kokeneet.

Tutkielmani viimeisessä luvussa pyrin esittämään tutkielmani yhteenvedon ja loppupäätelmät.

2 VIRTUAALINEN KULTTUURI

Tämän tutkielman olennainen pointti on kertoa jotakin chattaamisesta *kulttuurisena ilmiönä*. Tässä luvussa keskustelenkin aluksi kulttuurin olemuksesta. En voi kiistaa, etteikö intressini tutkia chattia eräs ulottuvuus olisi siinä, että Internet ja sen myötä *virtuaalinen kulttuuri* kenties tuo jotain aivan uusia kulttuurisia elementtejä maailmaamme (vrt. Seppälä 2004, 211). Tämän takia on hyvä taustoittaa sitä, mitä ylipäättänsä kulttuurin virtuaalisuus (kts. luku 2.1) tarkoittaa ja miten se mahdollisesti eroaa aikaisemmasta tavasta käsitteellistää kulttuuri.

Tämän jälkeen supistan kulttuurista näkökulmaani ja otan käsittelyyn tämän tutkimuksen taustalla olevat keskeiset ”ympäristöt”, Internetin (luku 2.2) sekä erityisesti chatin, jonka erityispiirteistä on oma alalukunsa (luku 2.3). Tässä alaluvussa olevat näkökulmat ovat tietyn rajauksin yleistettävissä kaikkiin chatin käyttäjäryhmiin. Kuitenkaan kulttuurisena näkökulmana tämä ei ole riittävä, sillä tutkielmani pointti on valottaa juuri itsenäisten äitien chattaamista. Tarvitaan siis *käyttäjälähtöinen näkökulma* chatkulttuuriin, joka itse asiassa on koko graduni punainen lanka. Miten itsenäiset äidit näkevät chattaamisen, eroaako se jotenkin esimerkiksi sinkkumiehistä tai muista naisista? Onkokohan niin, että kyseessä vain oma konstruktionni, joka kenties vain lisää stereotyyppistä näkemystä naisen tai äidin ”sisäisestä olemuksesta”? Ainakaan en voi aineistoni pohjalta suoraan vertailla tutkielmassani eri käyttäjäryhmiä — aineistonihan koskee vain itsenäisiä äitejä — uskon, että haastattelemanii naiset myös itse kategorisoivat erilaisia kulttuurisia alaryhmiä, joita chatissa tapaavat. Korostankin, että käyttämäni kategoria ”itsenäinen äiti” pohjautuukin arkipuheen yleistykselle ”yksinhuoltajista” sillä jokainen tutkimallani kanavalla hieman enemmän chatannut on huomannut, miten paljon siellä yksinhuoltajia on. Esimerkiksi monella yksinhuoltajalla on tapana lisätä nimimerkkinsä perään lisäävä määre, joka kertoo heidän olevan yksinhuoltaja. Ja toisaalta moni informanttini toi tutustuessani paljon esiin yksinhuoltajuuttaan, se on heille ilmiselvästi tärkeä seikka joka jäsentää elämää.

Tämän pohjalta näkisinkin, että ratkaisuni keskittyä itsenäisten äitien kulttuurisiin malleihin chatissa on perusteltu. Mutta aloitan siis käsittelemällä kulttuuria yleisesti. Mitä tarkoitan kun puhun ”kulttuurista”?

2.1 Mitä on virtuaalinen kulttuuri?

Kulttuurin määritelmiä on tietenkin lukuisia. Itse käsitän kulttuurin olennaisesti informaatioksi, joka on varastoitunut aivoihin (vrt. Richerson & Boyd 2006, 83-84). Vaikka kiistatta onkin olemassa joitakin kulttuurisia ”tuotteita”, joilla on materiaallinen tai ruumiillinen perusta, esimerkiksi ”naisellinen” tapa kävellä, on kiistaton tosiasia, että myös nämä eleet ja tyyli ovat loppupeleissä korviemme välissä. Kyseessä on siis hiukan sama paradoksi, johon yhteiskuntatieteiden opiskelija törmää sosiologian peruskurssilla: kulttuuria tai yhteiskuntaa on vaikea havaita, sillä me itse teemme kulttuurin tai yhteiskunnan. Kuitenkin on jo tässä vaiheessa tutkielmaa huomautettava, että oma näkemysni kulttuurista ei ole täysin sosiaalisen konstruktionismin oppien mukainen (esim. Berger & Luckman 1994), sillä se miten mieleemme generoi käyttäytymistä esimerkiksi kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa — joka täyttää simmeliläisen määritelmän yhteiskunnasta —, on olennaisesti myös vaistotoiminto. Hyvänä esimerkkinä avioliitto jonka erilaisista kulttuurista käytännöistä huolimatta voidaan nähdä esimerkiksi miehisen lisääntymisstrategian (kts. luku 3.1) osaksi, varmistamaan ettei kukaan muu mies pääse kopuloimaan oman naisen kanssa. Avioliitto, joka sinällään on kulttuurinen keksintö, voidaankin nähdä eräänlaisena monimutkaisena ja vaihtelevana ratkaisuna esimerkiksi meihin sisäänrakennettuun taipumukseen uskottomuuteen. Kyse on siis riskien ja epävarmuuden vähentämisestä. (Rotkirch 2003a)

Tämä feministinen näkemys avioliitosta on tietenkin vain yksi näkökulma, ja tässä tutkielmassa puhunkin avioliitosta samassa merkityksessä kuin suomalaisen sosiologian isä Edvard Westermarck aikoinaan:

Avioliitto on suhde, jossa uros jää parittelun jälkeen hoitamaan lapsia (Westermarck 1921, Sarmajan 2007 mukaan). Tämän ajattelun mukaan myös monilla muilla lajeilla kuin ihmisillä on avioliittoja. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi suurperheistä koostuvat matriarkaaliset norsulaumat eivät elä avioliitossa koska laumassa ei ole yhtään urosta (Sarmaja 2007). Sen sijaan ne muodostavat *perheen*, jonka ytimessä on Westermarckin mukaan äiti ja lapsi (Sarmajan 2003, 223 mukaan)

Vaikka avioliitolla onkin erilaisia kulttuuria, juridisia ja yhteiskunnallisia vastineita, näkevät Westermarckin jälkeiset modernit evoluutiopsykologit avioliiton olevan eräänlainen intuitiivinen lisääntymissopimus sovittamaan miehen ja naisen intressit yhteen (esim. Buss

2006). Palaan näihin evoluutiopsykologisiin näkemyksiin perheestä ja avioliitosta luvussa 3, mutta tässä vaiheessa tutkielmaa on vain hyvä pistää merkille miten ”sosiaalisena” tai ”kulttuurisena” pidetty asia ei aina olekaan vain ”sosiaalista” tai ”kulttuurista”. Hyvänä esimerkkinä Westermarck-efekti jonka funktio on kädellisillä estää sisäsiitos. Tällöin darwiniaaninen algoritmi ”Älä kiinnostu seksuaalisesta sellaisesta henkilöstä kenen parissa vartut” tuottaa inestiversion. Onkin huomattavaa, että tällä — luultavasti hajuihin perustuvalla leimautumismekanismin (Viitala 2005) — ei sinällään ole mitään tekemistä geneettisen sukulaisuuden kanssa. (Pinker 1997, 458-459, Sarmaja 2003, Roos 2007a)

Evoluutiopsykologian tai yleisemminkin sosiaalityönteiden vaikeus onkin siinä, että olemme ikään kuin jo sisällä luonnonvalinnan muokkaamassa tietokoneohjelmissa. Ts. näemme maailman, sillä tavalla kuin olemme adaptoituneet näkemään. Keskustelen lisää tästä mielenkiintoisesta näkökulmasta ihmisenä olemiseen luvussa 3.1. On kuitenkin syytä huomauttaa jo tässä vaiheessa tutkielmaa, että se että mielenmallini nojaa osittain tässä tutkielmassa tietokone-metaforaan, ei tarkoita vertauskuvallisesti näkisin arkipäivän elämän vaativan huippunopeaa prosessointia ja valtavaa muistitilaa. Pertti Alasuutari onkin oikeille jäljillä huomauttaessaan, kuinka tämä inhimillinen selvitä arkipäiväisessä elämässä ei perustu siihen että olemme käveleviä tietokoneita, vaan siihen, että olemme kuin vesimittareita, jotka voivat kävellä vetten päällä. Alasuutari heittäytyykin suorastaan runolliseksi kuvaillessaan kuinka ”vesimittareiden tapaan ratsastamme aallon harjalla kulttuurin merellä turvautuen vain niihin taustoihin ja käsitteisiin, joita tietyssä tilanteessa tarvitaan”. (Alasuutari 2007, 31.) Kulttuuri onkin siis eräänlainen ihmisen esi-isän jättiläisen hartiat ja kognitiotutkimuksen näkökulmasta olennaista on huomata, kuinka tietokonemetaforan liiallinen soveltaminen ei auta erottamaan edes jyvää akanoista; sen lajittelemiseksi, mikä on olennaista ihmiselon kannalta tarvitaankin *tunteita*.

Joka tapauksessa on selvää, että näkemys kulttuurista etupäässä informaationa aivoissa ei kiistä sitä tosiasiaa, että ihmislajilla on kiistaton potentiaali muokata ympäristöään, ja toisaalta kyky sopeutua erilaisiin ympäristöihin. Ehkä avain tähän on juuri ihmisen taipumus etsiä informaatiosta merkityksiä?

Voidaankin väittää, että esimerkiksi digitaaliset koneet — esimerkiksi tietokoneet — ovat eräänlaisia ihmisen fenotyypin¹⁴ jatkeita (vrt. Dawkins 1982). Tässä mielessä digitaalinen

¹⁴ Fenotyyppi on ihmisen perimän, genotyypin, ilmiö. Ennen geenitekniikan aikakautta ihmiset eivät voineet mitenkään nähdä omaa tai muiden genotyyppiä, vaan esimerkiksi valintamme siitä kenen kanssa menemme sänkyyn tai muut luonnonvalinnan osa-alueet operoivat ensisijaisesti fenotyypisessä maailmassa. Onkin

kulttuuri todellakin muokkaa maailmaa. Esimerkiksi itse näen Marshall McLuhanin hengessä, että Google-hakukone on kiinteä osa psyykettäni. Jos esimerkiksi menen tapaamaan uutta ihmistä, saatan usein googlettaa hänestä tietoa etukäteen ja tämä informaatio varmasti voi vaikuttaa myös sosiaaliseen toimintaani ko. tilanteessa. Tämä havainto saattaa kuulostaa triviaalilta, mutta itse olen usein joutunut törmäyskurssille sosiaalisissa tilanteissa kun kuulemma ”tiedän ihan uskomattomia juttuja, joista muut eivät ole kuulleetkaan”. Joskus tämä ihastuttaa, mutta usein myös pelottaa ihmisiä, sillä tieto on kaksiteräinen miekka. Eihän kukaan halua paljastaa varsinkaan ensitapaamisella itsestään liikoja. Olkoonkin, että moni nettiin kirjoittava ei tajua, että nämä tekstit ovat siellä periaatteessa ikuisesti. Mutta miten tämä liittyy virtuaaliseen kulttuuriin? Seuraava esimerkki valottanee asiaa:

Lähden siitä, että menneiden muistikuvien sekoittuminen nykyisyyteen edustaa tietyllä tapaa ”virtuaalista kokemusta”¹⁵? Kun esimerkiksi kuljen kaupungilla ja huomaan jotenkin tutunnäköisen ihmisen, saatan hätkähtää kun tajuan, että hän on jokin henkilö chatista. Tällöin mielikuvitukseni alkaa laukata ja saatan ja yhdistellä tiettyjä muistamiani ”faktoja” hänen elämykselliseen näkemykseen. Näkisinkin, että tällöin voidaan puhua jo kokemuksesta sillä se on pidempiaikaisempi prosessi kuin pelkkä hetkellinen elämys, etenkin jos vielä pohdin tilannetta jälkikäteen. Usein näissä kohtaamisissa onkin tunnelma hiukan kuin elokuvassa, tajuan konkreettisesti että kohtaamani ihminen tavallaan ”esittää” nyt ”arkiminäänsä” joka on luultavasti hieman erilainen kuin hänen ”chattiminänsä”. Toivonkin että tämä omakohtainen esimerkkini antaa riittävän aavistuksen siitä, miten chati muokkaa ihmisen maailmassa olemista. Säästänkin teoreettiset keskustelut ihmisen ja koneen vuorovaikutuksesta muihin ympyröihin ja siirryn seuraavaksi käsittelemään Internetiä sosiaalisena tilana.

2.2 Internet sosiaalisena tilana

Pauliina Seppälän mukaan (Seppälä 2000) Internetillä on muutamia erityispiirteitä ja mahdollisuuksia sosiaalisena tilana:

mielenkiintoinen kysymys mikä on näiden kahden maailman suhde, tajuavatko ihmiset esimerkiksi — niin kuin evoluutiopsykologit väittävät — että symmetriset kasvot indikoi ”hyviä geenejä”?

¹⁵ Myös filosofi Gilles Deleuze on puhunut tähän tapaan muistin ja virtuaalisuuden kytköksistä. En vain muista missä.

Anonymiteetti: Internetissä voi harjoittaa sosiaalista vuorovaikutusta ilman, että tarvitsee paljastaa sosiaalisia taustatietojaan kuten esimerkiksi yhteiskunnallista statusta, nimeä tai asuinpaikkaa.

Vartalottomuus: Internetissä voi kommunikoida ilman vartalon ja kasvojen läsnäoloa, ja useimmiten myös ilman niiden näkemistä. Netissä vuorovaikutus tapahtuukin ilman vartalonkieltä ja kasvojen ilmeitä. Periaatteessa fyysinen olemus ei vaikuta vuorovaikutukseen.

Tekstivälitteisyys: Internetissä tapahtuva vuorovaikutus toteutetaan useimmiten tietokoneen näppäimistön rajoissa: kirjaimin, merkein, sanoin ja lausein.

Tehokkuus: Internetin avulla on mahdollisuus tavoittaa suuri määrä vuorovaikutuskumppaneita maantieteellisestä sijainnista riippumatta. (Mt. , 5)

Käsittelen seuraavaksi yleisellä tasolla näiden erityisominaisuuksien vaikutusta sosiaaliseen vuorovaikutukseen netissä. Tarkastelutapani on nytkin melko henkilökohtainen, sillä itselläni on paljon kokemusta netissä tapahtuvasta kommunikaatiosta, ja toisaalta uskon että lukija voi melko vaivattomasti eläytyä näkemyksiini. Esitykseni tarkoituksena on tarjota lukijalle riittävät pohjatiedot Internetissä tapahtuvan kommunikoinnin erityisluonteesta joka taas on eräs ”reunaehto” itsenäisten äitien chattikokemusten synnylle.

Anonyymiuden on nähty johtavan ”oikeassa maailmassa” vallitsevien sosiaalisten normien rikkomiseen (mt., 6). Vaikka netissä onkin oma normistonsa — netiketti —, voidaan hyvällä syyllä sanoa, että ihmiset tekevät netissä pseudonyymien suojissa paljon sellaista, mitä eivät ”oikeassa maailmassa” tekisi: netissä kasvottomana esiintyvän onkin vaikeampi menettää niitä.

Vaikka voidaankin väittää, että erilaiset identiteettileikit voivat olla vapauttavia, niin tästä voi seurata myös vieraantuminen tai identiteettikriisi. Identiteettileikit voivat myös mennä niin pitkälle, että saatetaan puhua toisen henkilön identiteetin varastamisesta. Muun muassa näistä seikoista seuraa se, että luottamuksen saavuttaminen netissä on todella vaikeaa, ja nykyään ihmisiä valistetaan jatkuvasti turvallisesta Internetin käytöstä. Esimerkiksi tätä kirjoittaessani 8. helmikuuta vietetään kansallista tietoturvapäivää, ja maan suurimman lehden etusivulla mainostetaan suurilla kirjaimilla päiväntemaa: ”Sinua ei sitten netissä jymäytetä!” (HS 8.2. 2007) .

Toisaalta, kuten Johnson huomauttaa (2001, 90-93), netin anonyymiys on myöskin melko kontekstisidonnainen käsite. Ihmiset jättävät huomaamattaan nettiin jälkiä itsestään — esimerkiksi kirjoituksia erilaisille foorumeille —, jotka periaatteessa ovat saatavissa tämän jälkeen ikuisesti. Muutenkin esimerkiksi oma tapani googlettaa henkilöitä on paljastanut

ihmisistä aivan uskomattomia asioita, kun vain osaa yhdistellä tiedonmurusia sieltä täältä. Toisaalta anonymiys voidaan nähdä myös mahdollisuutena, sillä Ulla Paunosen (nyk.Heinonen) haastattelema chatista kumppanin löytänyt henkilö vertaa tilannetta siihen, jos he olisivat tavanneet baarissa:

”Myönnettäköön, että jos olisin tavannut avopuolisoni baarissa, olisin lähettänyt hänet matkoihinsa hänen ulkonäkönsä perusteella” (Paunonen 2004, 38)

Netin vartalottomuus on myös kirvoittanut runsaasti teoreettista keskustelua siitä, miten uusi tekniikka vaikuttaa ihmisten välisiin suhteisiin. Eräs mainitsemisen arvoinen teoreettinen keskustelunavaus siihen, kuinka netin tai ylipäättänsä uuden teknologian (mobiililaitteet ym.) vaikuttavat meihin ihmisiin, on keskustelu *kyborgisuudesta* (esim. Haraway 1991/2002, Pursiainen 2006). Kyborgisuutta tutkineen Mimosa Pursiaisen mukaan teknologiavälitteiset suhteet eivät ole koneisen välisiä suhteita, vaan meidän kyborgina olemisemme mahdollistavia suhteita. Pursiainenkaan ei usko, että kyborgisuuden käsittäminen vain ruumiin keinotekoiseksi jatkeeksi pystyy tavoittamaan olennaista *kyborgina toimimisesta*. Sen sijaan kyborgisuus voidaan hänen mukaansa käsittää *tyyliksi*, toiminnan tavaksi (vrt. Heinämaa 1996). Tyyli onkin jotain, mikä voidaan tunnistaa teknologiavälitteisissä situaatioissa, joissa ruumis on näkymätön mutta läsnä. (Pursiainen 2006, 99). Tällöin kyse ei enää olisikaan ensisijaisesti siitä, mitä me olemme netissä, vaan miten me olemme. Onkin mielenkiintoinen kysymys, mikä on tyylin ja olemuksen suhde.

Tässä tutkielmassa oma lähtökohtani on kuitenkin luvussa 3.2 esitettävä evoluutiopsykologian olemuksellinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan. Otin kyborgisuuden esille kuitenkin siksi, että voidaan esittää, että olemuksellinen ajattelu toisinaan laiminlyö ihmisen situationaalisuutta. Tarkoitin situationaalisuudella ensisijaisesti suhteissa olemista (vrt. Rauhala 1990, 200) . Vaikka kysymykset kyborgisuudesta eivät sinällään näykään tutkielmani sivuilla liiemmin — esimerkiksi siksi että ruumiinfenomenologia on vaikeaselkoista ja olen tutustunut aiheeseen vain pintapuolisesti — on tutkielmassani vahva situationaalinen painotus:

yksinhuoltajuus on elämäntilanne ja itsenäisyys chatissa on pyrkimys vapauteen rajoittavista ihmissuhteista (mies, lqpsi jne.).

Miten kyborgina toimiminen sitten mahdollistuu käytännössä netissä? Eräs avain tähän on netin ilmaissuhteiden rajallisuus ja toisaalta mahdollisuudet: Kun itseään voi ja pitää ilmaista pääasiassa vain näppäimistöllä, nousevat keskeiseen osaan vuorovaikutuksessa *simulaatio ja mielikuviutus*

(Seppälä 2000, 5). Tarkasti ottaen tämä ei ole niin suuri muutos kuin saattaisi olettaa, sillä kielen — esimerkiksi kirjallisuuden tai chatin — voidaan katsoa muodostavan simulaation maailmasta ja sellaisenaan oman virtuaalitodellisuuden (Krohn 1996).

Mitä näistä kolmesta netin ominaispiirteestä — nimettömyydestä, ruumiittomuudesta ja tekstivälitteisyydestä — sitten seuraa? Tämän tutkielman puitteissa näkisin, että ainakin tietynlaisia moraalisia dilemmoja. Kriittinen kysymys on ehdottomasti luottamus jolle ihmissuhteet ja sitä kautta yhteiskunta virtuaalisessakin kulttuurissa/yhteiskunnassa rakentuu (vrt. Ilmonen & Jokinen 2002). Ilman luottamusta ihmisiä on vaikea saada toimimaan netissä *sitoutuneesti*, ja tätä puolta soisi korostettavan enemmän esimerkiksi käyttäjäystävällisessä tietojenkäsittelyssä (esim. Saariluoma 2004). Vaikka netin kautta voikin siis äärimmäisen tehokkaasti lähestyä ihmisiä, ei tämä auta luomaan välttämättä kestäviä ihmissuhteita. Kuitenkin ihmisillä näyttäisi olevan suuri tarve ottaa kontaktia lajitovereihinsa ja seuraavassa luvussa käsitelenkin sitä ympäristöä jota tutkielmani käsittelee, chatia.

2.2.1 Chat-palveluiden erityispiirteitä

Internetin chat-palveluissa on muutamia erityispiirteitä, jotka ovat osittain seurausta edellisessä kappaleessa mainituista netin ominaispiirteistä, osittain ”omalakisiaan” ja voivat olla seurausta teknisistä seikoista tai chattiyhteisön sosiaalisesta dynamiikasta. Seuraavaksi käsittelemäni koskevat erityisesti oman kenttätyöni kohdekanavaa, mutta ovat luultavasti yleisiä myös muilla chat-palstoilla.

Ensinnäkin chattiin pääsee usein rekisteröitymättä — näinhän ei ole useimmilla keskustelufoorumeilla, jonne kirjoittaminen ainakin vaatii rekisteröitymisen. Rekisteröityneet käyttäjät muodostavatkin usein ”vakkareiden” ryhmän, tosin sillä erotuksella, että myös ei-rekisteröity nimimerkki voi olla vakituinen chattaaja, jos häntä vain nähdään usein linjoilla. Joka tapauksessa rekisteröitymisen yksi tarkoitus on estää identiteettivarkaudet, sillä joidenkin henkilöiden suurta hupia on esiintyä toisen nimellä. Rekisteröinti myös

mahdollistaa esimerkiksi kuvan sekä muiden tietojen lisäämisen profiiliin. Sivuhuomautuksena voidaan mainita, että ainakin tutkimallani kanavalla hämmästyttävän moni rekisteröitynyt naischattaaja ilmoitti katsovansa mieluiten seikkailuelokuvia eikä esim. draamaa tai romanttisia komedioita, niin kuin stereotyyppisesti voisi olettaa.

Toiseksi, vaikka netissä voikin esiintyä anonyymisti, sukupuolella on chatissakin huomattava merkitys. Jos erehtyy valitsemaan androgyyniltä haiskahtavan nimimerkin, saa runsaasti kyselyitä siitä onko nainen. Kuitenkin esimerkiksi tutkimallani kanavalla sukupuolijakauma ei ole pahasti vinoutunut, sillä naisia on usein melkein yhtä paljon liikkeellä kuin miehiä — kyse on vain siitä, että miehet ovat chatissakin se aktiivisempi osapuoli, jonka tarvitsee nähdä vaivaa saavuttaakseen keskusteluyhteyden. Toinen yleinen kyselyaihe chatissa on tietenkin ikä, ja esimerkiksi ei ole lainkaan tavatonta että keskustelu aloitetaan sanoilla ”ikäs ja mist?”. Vaikka chattaaminen onkin etupäässä nuorten puuhaa, on eri kanavilla huomattavia painotuksia ikäjakaumissa. Esimerkiksi tutkimassa chattiyhteisössä pääosa chattaajista on n. 18-35 –vuotiaita, mutta mukaan mahtuu vanhempiakin. Myös nuorempia on liikenteessä, mutta esimerkiksi 12-vuotiaalle saatetaan kommentoida kuinka ”pennuille on omat kanavat”.

Kaiken kaikkiaan siis chatissa korostuu muuta Internetiä enemmän sekä ikä että sukupuoli. Voidaan jopa väittää, että nämä seikat korostuvat ”oikeaa elämää” enemmän chatissa, koska ihmiset uskaltavat käyttäytyä enemmän normeista poiketen. En tiedä ketään, joka aloittaisi kirjastossa keskustelen esimerkiksi sanoilla ”kiinnostaako seksiseura?” , mutta ainakin tutkimallani kanavalla tämä on yllättävän yleinen käytäntö.

Seksuaalinen näkökulma onkin hyvä havainnollistamaan tiettyjä chatin ominaispiirteitä mediana. Esimerkiksi Pauliina Seppälä (Seppälä 2000) tyypittelee chatin roolia seksuaalisessa vuorovaikutuksessa kolmenlaisena välineenä tai tilana:

- a) chat itsenäisenä sosiaalisen tilana.
- b) Chat välineenä
- c) Chat jatkeena muuhun sosiaaliseen tilaan

Valitsin tutkielmani aiheeksi nimenomaan itsenäiset äidit chatissa, koska vaikuttaisi siltä, että chat tai yleisemmin tietokone muodostaa eräänlaisen oman huoneen, jossa voi tehdä omia juttujaan (vrt. Woolf 1980; kts. myös Jokinen 2005, 97-101). Nämä omat jutut voivat viitata konkreettiseen tekemiseen, esimerkiksi kirjoittaminen keittiössä tai olohuoneessa lasten

keskellä on melko hankalaa. Toisaalta omat jutut voivat viitata myös kulttuurisesti ymmärrettäviin tapoihin ilmaista itseään (vrt. Jokinen 2005, 97). Ehkäpä chat muodostaa äidille sosiaalisesta maailmasta irrallisen ja riippumattoman tilan (vrt. Seppälä 2000), jossa ei tarvitse olla ”äiti”. Minua kiinnostaakin tässä tutkielmassa erityisesti se, miten suuri kuilu itsenäisillä äideillä on chatmaailman ja ”oikean maailman välissä”. Onko niin että chattaaminen voidaan nähdä pelinä, jolla on selkeä alku ja loppu. Peli ei sotkeennu omien rajojensa ulkopuolelle, ja olla siinä voi salata pelin ulkopuolisen elämänsä, esimerkiksi lapset. (Seppälä 2000). Ehkäpä chat voi korvata jopa baarin, sillä lapsien kanssa baariin meno on hankalaa, mutta kirjoittaminen onnistuu jotenkin vaikka jälkikasvu pyörisi jaloissa. Tai ehkäpä chatti on eräänlainen virtuaalihiliekkalaatikko, jossa voi jutella toisille äideille?

Toiseksi chat voidaan myös Seppälän mukaan nähdä *välineenä*, jonka avulla luodaan kontakteja myös reaali maailmaan. Myös tällöin chattia voi verrata baariin, sillä sitäkin käytetään välineenä solmia ihmissuhteita, pidempiä tai lyhyempiä.

Omassa yhteisössäni tämä näyttäisi olevan luonteva tapa, sillä suuri osa chattaajista on jyväskyläläisiä ja toisaalta ihmiset ilmoittavat usein, etteivät ”etsi mitään” (kts. tutkielmani otsikko). Joku siis kanavalla etsii.

Kolmanneksi chatin voidaan katsoa olevan *jatke muuhun sosiaaliseen tilaan*. Tällöin chatissa tapahtuvan toiminnan voidaan katsoa limittyvän niihin persoonan puutteisiin, jotka koetaan ongelmaksi. Esimerkiksi ujon on helpompi chatissa vaikuttaa puheliaalta kuin ”oikeassa elämässä”.

Toisaalta mikäli haluaa nähdä chatin jatkeena muuhun sosiaaliseen tilaan, ei tarvitse mennä persoonaan liittyviin seikkoihin. Voidaan nähdä, että chat ehkä toimii ihmisillä sen hetkessä elämäntilanteessa keinona toteuttaa itseään. Esimerkiksi netissä voi harrastaa nettiseksiä ilman, että varsinaisesti pettäisi kumppaniaan. (Seppälä 2000).

Tämä kolmijakoinen erottelu chatin rooliin toimii analyttisenä erotteluna läpi tutkielmani joka auttaa ymmärtämään itsenäisten äitien chattaamiselle antamia merkityksiä. Seuraavaksi kerronkin miksi tutkielmani on Internet-tutkimusta.

2.2.2 Internetin ja chatin tutkimuksesta

Tutkimustyöni kutsuminen Internet-tutkimukseksi ei ainakaan ensi kuulemalta kuulosta kovinkaan väärältä sanavalinnalta, sillä onhan tutkimani yhteisö olemassa netin kyberavaruudessa, olen kerännyt informanttieni haastattelut sekä havainnoinut heidän toimintaansa pääosin netin kautta (kts. lukua 5.1) sekä tutkielmassani on vahva kulttuurinen pohjavire, joka pyrkii analysoimaan ja luonnehtimaan virtuaalisen kulttuurin olemusta — liitetäänhän juuri virtuaalisuus Internetin keskeiseksi ominaispiirteeksi. Kuitenkin juuri tästä erilaisten merkitysten määrästä, jota Internet-tutkimukseen helposti voidaan liittää, on mielestäni tarpeellista analysoida käsitettä sekä omaa suhdettani siihen (vrt. Paasonen 2003).

Susanna Paasonen mukaan (Paasonen 2003) Internet-tutkimus voidaan ymmärtää vähintään kahdella tavalla: ”Internet-tutkimuksena”, jolloin ala vertautuu esimerkiksi elokuvatutkimuksen tapaiseen vakiintuneeseen (median kautta) määrittävään vakiintuneeseen tutkimuskenttään, tai ”Internetin tutkimisena” joka voidaan ymmärtää yleisterminä nettiä eri tutkimusperinteistä tarkastelevalle tutkimukselle. Ensimmäinen määrittely viittaa tutkimusalan identiteetin luomiseen , jälkimmäinen lähinnä tarjoaa välineitä, joita voidaan hyödyntää poikkitieteellisessä viitekehyksessä. Paasonen kuitenkin toteaa Steven Jonesiin vedoten, että määrittelyjen välisestä erosta huolimatta, käytännössä niillä on kuitenkin tapana limittyä. (Mt. 1). Tämä näkyy myös omassa tutkijanpositiossani, jota voisi kuvailla Tuija Virkkiä mukaillen näin: En tutki nettiä, vaan *netissä* (Virkki 1999, 80)

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että olen ollut osa tutkimaani yhteisöä, havainnoinut sitä, mutta myös suorittanut varsinaiset haastattelut netissä (kts. lukua 5.1.2). Tavoitteeni onkin luonnollisesti sanoa jotakin siitä olemistavasta, jonka chatti mahdollistaa (vrt. Turkle 1995).

En kuitenkaan lähtisi määrittämään itseäni vain Internet-tutkijaksi, siitä yksinkertaisesta syystä, että suuri osa Internet-tutkijoista on kiinnostunut vain melko rajatuista tapausesimerkeistä ja kysymyksistä (Paasonen 2003, 3). Vaikka tältä saattaisi vaikuttaa myös oman tutkimuskysymykseni valossa — itsenäisten äitien käsitykset ja kokemukset chattaamisesta — on tavoitteeni paljon laajempi. Tämä näkyy viimeistään taustateoriassani,

evoluutiopsykologissa, jonka perusväite on että biologian savanninäyttämö¹⁶ on läsnä kokoajan koska olemme sopeutuneet näkemään maailman tietyllä, evoluutiossa syntyneellä, tavalla. Tavoitteenani onkin kumoa yhteen ns. kahden kulttuurin kuilua (Snow 1959/1998) erityisesti vetoamalla kognitiotieteelliseen tutkimukseen. Tällöin ideana on sen kulttuuritieteellisen näkökulman hyväksyminen, että ihminen on olennaisesti symboleja manipuloiva eläin, ja kulttuurin rooli ihmisen ajattelussa vertautuu Internetiin, se tarjoaa meille eräänlaista offline-tietoa (Pyysiäinen 2005b, 3506).

Kuitenkin, jotta ymmärtäisimme miten aivomme symboleja manipuloivat, meidän tulee saada aavistus siitä millaisia prosesseja aivomme — joka tässä tutkielmassa vertautuu tietokoneeseen — on ”valmistuksessa” läpikäynyt. Tämän valmistusprosessin ymmärtäminen vaatii tietoa evoluutiosta koska taustaoletukseni on, että emme synny maailmaan tyhjinä tauluina, vaan esivanhempamme valinnat painavat samalla tavalla kuin ohjelmistokehityksessä edelliset versiot. Seuraavassa luvussa esittelenkin evolutiivista näkökulmaa nais-sukupuoleen, äitiyteen, yksinhuoltajuuteen sekä yleisemmin *mieleen*. Näkökulmani perustuu siihen olettamukseen, että koska mieli on tärkeä osa monessa toiminnassa, jolla on merkitystä biologisen kelpoiduuden näkökulmasta — esimerkiksi kumppaninvalinta — , sen toimintoihin on täytynyt kohdistua voimakas valintapaine (Gintis 2006,1).

¹⁶Biologian savanninäyttämö viittaa evoluutiopsykologien konstruoimaan ns. evolutiivisen sopeutumisen ajanjaksoon (engl EEA, n. 1,3 milj. – 10 000 vuotta sitten), joka on eräänlainen tilastollinen keskiarvo siitä valintaympäristöstä jonka esivanhempamme ovat luultavasti kohdanneet (käsitteen kritiikistä kts. Laland & Brown 2003, 177-182).

3. ÄITIYS JA YKSINHUOLTAJUUS EVOLUUTIOHISTORIALLISTE

Tässä luvussa laajennan näkökulmaani niihin ”taustamuuttujiin”, jotka määrittävät (jossain määrin) tutkittaviani. Kyse on siis sukupuolesta sekä äitiydestä, erityisesti evoluutioteorian näkökulmasta. Tarkastelutapani on melko seksi-keskeistä, koska seksuaalivalinta on keskeinen osa luonnonvalintaa. Toisaalta pyrkimykseni on osoittaa, että äitiyden ja seksin välillä on monimutkaisempiakin kytköksiä kuin se, että toinen niistä voi johtaa toiseen (vrt. Rotkirch 2005).

Varsin yleisen näkemyksen mukaan ihmistä voidaan tutkia biologisena, psykologisena ja sosiaalisena kokonaisuutena. Eri tieteenalojen painotuksissa tämä jako ilmenee muun muassa niin, että lääketieteen voidaan väittää tutkivan ihmistä luonnonolentona (Heiskala 2000, 123), psykologian voidaan katsoa keskittyvän psyyken sisäiseen maailmaan ja yhteiskunta- sekä kulttuuritieteet tutkivat jotakin joka on enemmän kuin yksilöiden summa. Jokaisen tieteenalan pitääkin kehittyessään, tai ainakin pyrkiessään kohti autonomiaa, yrittää legitimoida asemansa tieteen kentällä. Esimerkiksi sosiologian klassikko Durkheim väitti sosiologian tutkivan sosiaalisia ilmiöitä, jotka ovat sui generis, omanlakisiaan. Näin ajateltuna esimerkiksi sosiologian tutkimuskohde on kaikista tieteistä laajin¹⁷ ja ehkäpä myös epämääräisin. Mikä edes on yhteiskunta?

Arkipuheessa yhteiskuntaan viitataan usein vaivattomasti esittämällä esimerkiksi, että ”nykyinen yhteiskunta vaalii tehokkuusajattelua”. Tutkijalle arkipuhe ei kuitenkaan riitä vaan on nähtävä ilmiöiden taakse. Tämä taas vaatii jonkinlaista (teoreettista) mallia siitä, mistä yhteiskunta rakentuu. Esimerkiksi sosiaalisia innovaatioita tutkinut Risto Heiskala esitti eräässä seminaarissa

seuraavanlaisen mallin yhteiskunnan rakenteesta (Heiskala 2005):

¹⁷materialistilla fyysikoilla toki on omat kaiken teoriansa mutta sen selitysvaiva esimerkiksi ihmisten intentioiden suhteen lienee olematon.

1. Luonnonympäristö, 2. Biologinen rakenne, 3. Teknologinen rakenne, 4. Organisatorinen rakenne, 5. Poliittinen rakenne, 6. Regulaatiivinen rakenne, 7. Normatiivinen rakenne, 8. Kulttuurinen rakenne (kognitiiviset kehykset ja tulkinnan tavat)

Heiskala halusi tällä esittelyllä havainnollistaa sosiaalisten innovaatioiden tutkimuskohdetta, kohtia 4-8. Esimerkiksi kilpailukyky-yhteiskuntaa — sosiaalinen innovaatio sekin — voidaan tutkia esimerkiksi kulttuurisen tarkastelumallin muuttumisena. Tämä on sinällään totta, mutta Heiskalan esittämä malli yhteiskunnan rakenteesta ei kuitenkaan sovi sellaisenaan tämän tutkielman puitteisiin seuraavista syistä:

Ensinnäkin sosiaalisen innovaation määritelmä on liian kapea omalle tutkimukselleni. Itse olen sitä mieltä, että esimerkiksi avioliitto on sosiaalinen innovaatio jonka perusta on, Anna Rotkirchia mukaillen, ihmisen biologisessa rakenteessa. Esimerkiksi avioliiton eräs funktio voidaan katsoa olevan miehen isyyden varmistaminen. Toisaalta esimerkiksi yhteiskunnan normatiivisen rakenteen — miksi esimerkiksi inesti on tabu kaikissa kulttuureissa — voidaan nähdä heijastavan myös ihmisen biologista rakennetta niin, että biologia eli westermarck-efekti muodostaa psykologisen kehikon, jonka kautta tulkittuna sisarten väliset suhteet vaikuttavat epäeroottisilta (Westermarck 1891/1921, kts. myös Ihanus 1990, 160-170, Roos 2007a). Tämä käyttämäni selitysstrategia voidaan tietenkin nähdä edustavan biologista determinismia ja psykologisointia, mutta mielestäni se edustaa vain konsilienttia tapaa lähestyä tutkimusongelmaa (vrt. Wilson 1998). Millainen sitten on tutkielmani biologisen rakenteen huomioiva lähtökohta sukupuoleen ja äitiyteen? Tätä tarkastelen seuraavaksi.

3.1 Sukupuolten ja äitiyden evoluutio

Evoluutiobiologi Ernst Mayrin mukaan biologiassa ei ole olemassa yhtään miksi -kysymystä, joihin voitaisiin vastata asianomaisesti ilman että evoluutio otetaan huomioon (Mayr 2002, 13). Yhteiskuntatieteellisestä perspektiivistä tällaiset kysymykset kuten ”miksi on olemassa

sukupuolia” saattavat kuulostaa merkityksettömiltä. Koska olen kirjoittanut tämän tutkielman henkilölle, joka ei välttämättä tiedä juurikaan evoluutioteoriasta, on syytä tuoda esille muutama seikka seksin evoluutiosta.

Ensimmäinen huomio on se, että biologiassa naaras määritellään siksi sukupuoleksi, joka tuottaa suuremmat sukusolut (Kokko 2003, 103). Kysymys siitä, miksi miehiä ylipäänsä on olemassa, onkin vaivannut evoluutiobiologeja pitkään. Suvuttomasti lisääntymällä yksilöt voisivat tuottaa itsestään identtisiä kopioita, jolloin he varmistaisivat jokaisen geeninsä kopion pääsyn seuraavaan sukupolveen¹⁸. Nyt seksin aikakaudellahan jokaisen suvullisesti lisääntyvän yksilön jälkeläinen on vain ”puoliksi oma”, kun puolet geneistä tulee kumppanilta. Tässä välissä tarinaa on huomautettava kuitenkin, että eliö ei tietenkään harrasta seksiä lisääntyäkseen, vaan koska se on mukavaa. (Kts. erottelua proksimaattisiin ja ultimaattisiin selityksiin luvusta 3.2). Tässä valossa miehiä ei kovinkaan paljon näyttäisi imartelevan väite siitä, että seksin evolutiivinen hyöty on sen genotyypin vaihtelevuus, jonka seksi saa aikaan — puolet geneistä isältä ja puolet äidiltä — on tehokas suoja parasitteja vastaan: Miehet ovat siis olemassa loisten takia! (Viitala 2005, 123).

Toisaalta on syytä korostaa, että ei ole olemassa mitään biologista luonnonvälttämättömyyttä siitä, kuinka synnyttäjän pitäisi huolehtia lapsistaan enemmän kuin koiraan. Esimerkiksi erään merihevoslajin urokset huolehtivat naaraan munimista munista, ja biologian kielellä ne investoivat enemmän jälkeläisiin kuin naaraat (Kokko 2005). Mielenkiintoista onkin, että tällä lajilla biologian taistelutanner on täsmälleen päinvastainen kuin meillä ihmisillä esimerkiksi chatissa tai ravintolassa: Jälkeläisiin vähemmän investoivat naaraat kilpailevat kovemmin hedelmöittämismahdollisuuksista kuin urokset, jotka tehdessään suuremman investoinnin poikaseen, ovat ”nirsompia”. Voikin sanoa, että tässä tapauksessa poikkeus vahvistaa säännön: Robert Triversin teorian vanhempien investoinnista ¹⁹(engl. parent investment, Trivers 1972, kts. myös Rotkirch 2005, Campbell 2003, 34-63). Triversin teorian ydinoivallus oli yhdistää samaan teoreettiseen kehikkoon Darwinin teoria seksuaalivalinnasta — jossa naaraiden valinnoilla on merkittävä osuus — ja Hamiltonin sukulaivalinnan teoria, jonka Richard Dawkins popularisoi teoksessaan ”Itsekäs geeni” (Dawkins 1976/1993, kts. myös

¹⁸ Tämän tutkielman puitteissa ei ole syytä huomioida mutaatioiden merkitystä geenien rekombinaatiossa. Mikäli lukija on kiinnostunut evoluutioteorian yksityiskohdista, voi yksityiskohdat tarkastaa alan oppikirjoista-

¹⁹ Käsite ”investointi” tuokin ehkä lukijan mieleen taloustieteellisen tavan puhua asioista ja onkin todettava, että evoluutioteorian monet optimointimallit ovatkin alun perin peräisin taloustieteestä. Kuitenkin kyse on siitä, että luonnonvalinta on sokeaa peliä, jossa ei ole merkitystä sillä miten tietoisia yksilön päätökset ovat – kyse on vain siitä, että ne ominaisuudet lisääntyvät, jotka auttavat hengissäsäilymisessä ja lisääntymisessä.

Sarmaja 2003, Virkki 2006). Kärjistäen teorian idea — lainalaisuus, josta toistaiseksi ei ole löydetty poikkeusta eläinmaailmassa — on, että koska seksuaalisessa lisääntymisessä eri sukupuolilla on olemassa ero sen (minimi) investoinnin suhteen, jota jälkeläisten tuottaminen vaatii, aiheuttaa tämä kysynnän ja tarjonnan epäsuhdan. Suomeksi sanottuna, ja ihmisiin sovellettuna, tämä tarkoittaa sitä, että miehille jälkeläisten tuottaminen on pieni investointi, naisille taas suuri. Tällöin naisesta tulee niukka hyödyke, josta miehet kilpailevat. On kuitenkin korostettava, että tässä mallissa — kuten evoluutiossa yleensäkin — pelataan suhteellisilla osuuksilla ja keskimääräisyyksillä. Joka tapauksessa Triversin mallista voidaan johtaa väitteitä, jotka ovat seuraavassa alaluvussa esiteltävän *evoluutiopsykologian* keskeisiä kiinnostuksen kohteita (Koski-Jännes 2006):

- NAISET TARKEMPIA PARTNERIN VALINNASSA
- MIEHET VOIVAT HELPOMMIN VALITA UUELLEEN*
- MIEHET ARVOSTAVAT NUORUUTTA JA KAUNEUTTA, NAISET STATUSTA JA VARALLISUUTTA
- SUKUPUOLIERO TOIVOTUSSA PARTNERIEN MÄÄRÄSSÄ
- NUORTEN UROSTEN RISKINOTTO
- MIESTEN KESKEINEN VÄKIVALTA
- TARVE SAADA VAHVISTUSTA ISYYDESTÄ
- MUSTASUKKAISUUS

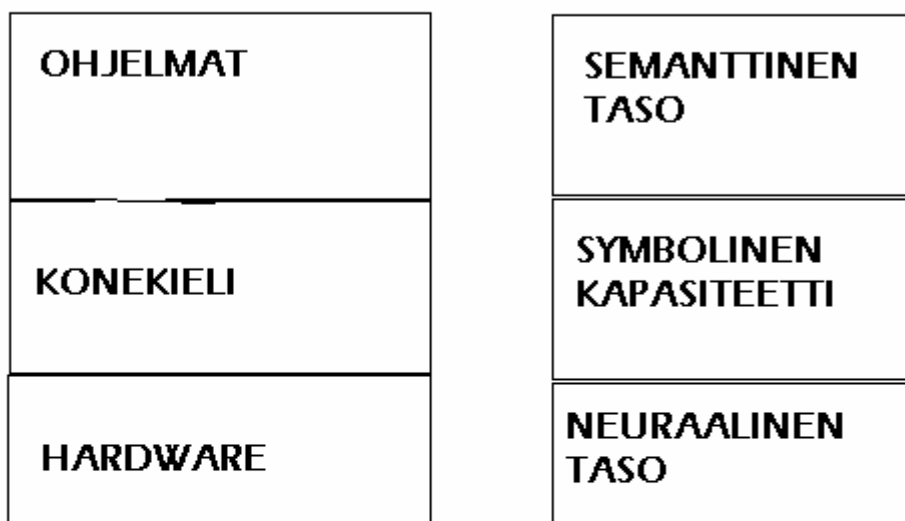
Otan kantaa moniin näistä väitteistä/teemoista tutkielmassani, sillä ne muodostavat eräänlaisen skeeman, tai taustaoletusten verkon, jonka kautta olen pyrkinyt hahmottamaan itsenäisten äitien chattaamista.

3.2 Evoluutiopsykologiasta

Evoluutiopsykologia on ollut viime vuosina tiedemaailmassa lähes yhtä kuuma puheenaihe kuin sen edeltäjä sosiobiologia 1970-luvulla. Pyrin tässä kappaleessa tarkastelemaan hieman

evoluutiopsykologisen ns. adaptationistisen ohjelman lähtökohtia, sekä sen mahdollista relevanttiutta ihmistieteille, erityisesti omalle tutkimusaiheelleni. Pyrin pitämään esitykseni melko yleisellä tasolla.

Ensinnäkin on todettava, että toisin kuin voisi luulla, evoluutiopsykologiassa siinä mielessä kuin itse olen alasta kiinnostunut, ei ole kyse vain ”päänsisäisistä” asioista (vrt. Roos 2004). Olkoonkin että evoluutiopsykologian tunnetuimpien henkilöiden näkemys modulaarisesta mielestä, joka koostuu ikään kuin itsenäisistä tietokoneohjelmista (Pinker 1997, Barkow, Cosmides & Tooby 1992, Buss 1999), saattaa vaikuttaa varsin reduktionistiselta. Tämän tietokone-metaforan ideaa voidaankin havainnollistaa seuraavalla kuvalla:

Kuvio 3.1. Komputationaalinen malli mielestä (Karlsson 1994, 33)

Mallin idea on siinä, että aivan samalla tavalla kuin tämä käyttämäni Microsoft Word – tekstinkäsittelyohjelma perustuu konekielisiin käskyihin, myös monissa psyykeen ilmiöissä, esimerkiksi käyttämässäni kielessä, on olemassa eräänlainen ”syvärakenne” (Pinker 1994). Samalla tavalla kuin konekieliset käskyt voivat toimia vain tietyssä materiaalisessa perustassa, myös ihmisen mielen toiminnot vaativat jonkin materiaalsen perustan jossa toteutua; ts. aivot. On kuitenkin syytä mainita, että mikäli tämä malli on oikea, ihmisen mielen toiminnot voitaisiin toteuttaa periaatteessa aivojen lisäksi jossakin muussa materiaalisessa perustassa., esimerkiksi piisirussa (Pinker 1997). Steven Pinkerin mukaan mieli onkin se, mitä aivot *tekee*. Tämä näkemys mielestä onkin varsin kiistanalainen jopa kognitiotieteen sisällä ja hermoverkoista ammentava ns. konnektionistinen paradigma onkin syntynyt arvostelemaan komputationisteja.

Laajemmin ottaen kognitiotieteen näkemys mielestä aivoina on monien vaikea hyväksyä, sillä näkemys siitä, että uskomukset, halut ym. intentiot syntyvät aivojen symbolisten laskentaprosessien tuloksena, ohittaa jokseenkin kokonaan esimerkiksi kokemuksen ruumiista (Gallagher 2005). Toisaalta tällainen mielenmalli on yksinkertaisesti vain niin yksilöllinen, että sosiaalitieteilijä voi aiheesta kysyä, onko evoluutiopsykologialla mitään sanottavaa maailmasta korvien välin ulkopuolella?

Ehkä on, sillä esimerkiksi JP Roos onkin suomalaisen sosiologian pioneerin Edvard Westermarckin hengessä pyrkinyt kehittämään evoluutiososiologiaa, jossa lähdettäisiin siitä, että myös yhteiskunnalliset suhteet osittain, perheen osalta lähes kokonaan, ovat evoluution tulosta (Westermarck 1891/1921, Roos 2004, 417).

Oli tutkimussuuntauksen nimi sitten mikä tahansa, evoluutioteorian ajatukset esimerkiksi siitä, millaisia tietämisen muotoja meillä on, millaiset tunteet jäsentävät esimerkiksi ihmislajin perheenmuodostusta tai millaisia preferenssejä meillä on parinvalinnassa, ovat relevantteja monien eri tieteiden (sosiologia, taloustiede) tutkimille ilmiöille. Perusväite on tällöin että ihmismieli on täynnä luonnonvalinnan tuottamia adaptaatioita — sopeutumia — jotka ovat toimineet kivikaudella kelpoisuutta lisäten (Barkow, Cosmides & Tooby 1992 ; Buss 1999) .

Evoluutiopsykologia eroaakin edeltäjästään sosiobiologiasta siinä, että sen tutkijat sanovat lisäävänsä selityksiinsä adaptiivisista ratkaisuista tietoa niistä kognitiivisista rakenteista, jotka mahdollistavat ihmisten käyttäytymistäipumukset (Pyysiäinen 2005a, 3505).

Tieteenfilosofisesti tätä erottelua voidaan havainnollistaa erottelulle ilmiön ultimaattiseen (miksi?) eli evolutiiviseen selitykseen sekä proksimaattiseen (miten?) eli lähiselitykseen.

Esimerkiksi ”äidinvaiston” evolutiivinen selitys on siinä, että ne yksilöt, jotka kiintyivät poikasiinsa, saivat enemmän jälkeläisiä kuin ne jotka eivät kiintyneet. On kuitenkin huomioitava, että kyseessä ei ole mikään ihmislajin adaptaatio vaan sopeuma, joka on hyvinkin yleinen muillakin nisäkkäillä ja sinällään havainnollistaa hyvin evoluution yhtä tärkeää periaatetta: kustannustehokasta insinööriä muistuttava luonnonvalinta säilyttää kasautuvasti menestyksekkäät rakenteet (Dawkins 1989). Ts. biologian kuuluisa savanninäyttämö tai evoluutiopsykologian evolutiivisen sopeutumisen ympäristö (EEA) on ongelmallinen käsite liian konkreettisesti käsitettynä, sillä monet ihmisen ominaisuudet ovat vanhempia kuin oma lajimme (vrt. Laland & Brown 2005, 177-182).

Joka tapauksessa ”äidinvaiston” proksimaattinen selitys on ne kognitiiviset rakenteet ja tunnerepertuaarit, jotka generoivat äidin toimintaa ja joita voidaan tutkia esimerkiksi kyselyillä. Toisaalta äidinvaiston proksimaattiseksi selitykseksi voidaan laskea myös esimerkiksi taloudellishistoriallinen tilanne, sillä tietyissä ympäristöissä ”äidinvaiston” merkitys lapsen hankinnassa kasvaa (Rotkirch 2006).

Evoluutiopsykologia keskittyykin pääasiassa insinöörinäkökulmaan ihmismielen tutkimuksessa (vrt. Dennett 1995). Tällöin pyrkimyksenä on löytää piirteen alkuperä – sopeutumishaaste – sen nykyisen muodon avulla, tässä tapauksessa siis vastaus siihen mikä on äidin kiintymisen lapsiinsa funktio (esim. Pinker 1997; Tammissalo 2005a, 35). Koska evoluutiopsykologian mukaan ihmisen mieli onkin täynnä satoja tietokone-ohjelmia, jotka toimivat itsenäisesti (Pinker 1997), pitäisi mielessä olla erityinen ”hoivaamismoduuli” (vrt. Roos 2004, 421). Sinälläänhan tällä oletetulla moduulilla ei ole mitään suoranaista tekemistä geenien kanssa — aivan kuten ei silläkään, opimmeko äidinkielenä ruotsia vai kiinaa — vaan voimme kiintyä myös adoptiolapseen. Sen sijaan kysymys siitä, miten hyvin voimme kiintyä myöhemmällä iällä esimerkiksi äitipuoleen ja päinvastoin on erittäin mielenkiintoinen (Daly & Wilson 1998), jos kohta kiistanalainen (Buller 2005). On kuitenkin huomioitava, että tämä evoluutiopsykologian malli vanhemman kiintymisestä lapseen on hyvin yleinen eikä sinällään (ainakaan vielä) yhteensopiva käyttäytymisgenetiikan löydösten — esimerkiksi temperamenttitutkimusten — kanssa, puhumattakaan että sillä oli annettavaa käytännön

terapeutittyyöhön. Sen sijaan ainakin JP Roosin mukaan malli on hyödyllinen perhepolitiikkaa ajatellen (Roosin esimerkeistä, kts. Roos 2004).

Toinen vaihtoehto lähteä metsästämään sopeutumaa ihmismielestä ja sen toimintamekanismia onkin teorialähtöinen, mutta tässäkin on samat ongelmat kuin piirteen nykyisen muodon perusteella tehtävästä päättelystä evoluutiohistoriaan:

Huolimatta kognitiivisen neurotieteen edistymisestä, tiedämme edelleen varsin vähän korkeampien kognitiivisten rakenteiden neuraalisesta perustasta (Pyysiäinen 2005a, 3506). Näkemykseni onkin, että evoluutiopsykologiassa hypätään välillä liian suoraviivaisesti geeneistä ja sopeutumahaasteista aivojen mekanismeihin. Neurotieteen ja evoluutiopsykologian välissä on siis kuilu. Myös mielen rakenteiden päättely pelkistä funktioista on ongelmallista, koska yksi mekanismi voi palvella useaa eri funktiota ja yhden funktion taustalla saattaa olla monta mekanismia (Pyysiäinen 2005, 3506, Buller 2005). Hyvä esimerkki tästä on ns. mielenteoria eli kyky päätellä toisella henkilöllä olevan aikomuksia ja haluja. Sen on väitetty olevan modulaarinen kyky (Baron-Cohen 1995, Bullerin 2005, 191 mukaan). Mutta, jos näin ei olekaan — niin kuin Buller argumentoi (mt. 191-195) — leimaa sosiaalista elämäämme monin osin edelleen tietty yleisoppivuus tai tietynlainen asioiden ja suhteiden kohtuullisen vapaa konstruointi. Tämän tutkielman puitteissa ei kuitenkaan ole mahdollisuutta enempää perehtyä modulaarisuuteen ja mielenteorian evoluutioon, riittänee todeta vain että tutkimusaihe on edelleen hyvin kuuma (Kaila 2006, henkilökohtainen tiedonanto). Palaan kuitenkin modulaarisuuteen vielä tässä tutkielmassa hahmotellessani kognitiivista näkökulmaani itsenäisten äitien chattaamiseen.

Toinen ongelma — nähdäkseni modulaarisuutta tärkeämpi — joka liittyy evolutiivisiin selitysten mahdolliselle annille tutkimuksessani, on edellä sivuttu jaottelu proksimaattisiin eli lähiselityksiin sekä ultimaattisiin eli evolutiivisiin selityksiin. Heikki Sarmaja (Sarmaja 2002) käyttää esimerkkinä käärmeenpelkoa. Ensinnäkin käärmeenpelon proksimaattinen eli välitön selitys pyrkii vastaamaan, mitä käärmettä pelästyneen henkilön elimistössä tapahtuu; esimerkiksi sydämen tahti ja adrenaliinin erityis kiihtyvät. Proksimaattiset selitykset pyrkivätkin vastaamaan kysymykseen, *miten* reagoimme kun kohtaamme käärmeen.

Toisaalta nimenomaan evoluutioteoria pyrkii vastaamaan kysymykseen, *miksi* pelkäämme käärmeitä. Tähän evoluutioteoria pyrkii vastaamaan eräänlaisella perimmäisellä savanniteorialla:

Säikähdämme käärmeitä, koska evoluutiohistorialliset esivanhempamme elivät ympäristössä, jossa oli useita myrkyllisiä käärmeitä. Luonnonvalinta suosii geenimuutoksia, joiden ansiosta geenien kantaja pysyi erossa käärmeistä. Käärmeenpelko on siis adaptaatio eli sopeutuma. (Mt. 105-106, vrt. myös Pinker 1997, 386-389). Näin siis teoriassa, mutta mitä näyttöä meillä on siitä, että käärmeenpelko on adaptaatio?

Ensinnäkin lajivertailut luonnossa varttuneihin simpanssiserkkuihimme ovat paljastaneet, että myös he pelkäävät käärmeitä. Sen sijaan kokeet eläintarhassa kasvaneilla simpansseilla ovat olleet mielekiintoisia. Niiden mukaan simpanssit oppivat käärmeenpelon pääasiassa välillisesti toiselta simpanssilta, tarkkailemalla sen reaktioita. Kuitenkin olennaista oli huomata että apinat eivät suinkaan oppineet pelästymään kukkaa, vaan pitivät videolla kukkaa pelästyvää simpanssia ”hulluna” (kts. Ridley 2004, 196-197). Tämä koe osoittaaakin hyvin miten oppimiseen liittyy tietynlainen vaistonvaraisuus, opimme tiettyjä asioita suorastaan vaistomaisen helposti — esimerkiksi puhumaan (Pinker 1994). Toisaalta koe tuo esiin myös sen, miten ei-kielelliset merkityksenannot siirtyvät apinalauman sisällä ja myöskin sukupolvelta toiselle.

Lisäksi on todettava että käyttäytymisgeneetikkojen mukaan käärmeenpelko todellakin on kenties ainoa pelko, joka on jossain määrin perinnöllinen (Nousiainen 2007, 59). Mutta voiko tätä selitysstrategiaa käyttää myös muunlaisiin ongelmiin?

Mielestäni voi tiettyyn rajaan asti. Esimerkiksi psyykeen tasolla jaottelu proksimaattisiin ja ultimaattisiin selityksiin on kohtuullisen selkeä:

Proksimaattiset selitykset keskittyvät niihin motiiveihin ja tunteisiin jotka ovat aktuaalisia kussakin tilanteessa, kun taas ultimaattiset selitykset ovat niitä evoluutiivisia syitä, *miksi* ko. toimintataipumukset ovat (oletettavasti) syntyneet). Ts. ihmisten motiivit ja ne syyt miksi nuo motiivit ovat syntyneet evoluutiiossa, ovat eri asia. Strategia määritelläänkin evoluutiopsykologisessa kontekstissa luonnonvalinnassa tuottamaksi ratkaisuksi adaptiivisiin ongelmiin. Ts. strategiasta puhuminen ei implikoi, että tietoisella päätöksellä olisi välttämättä mitään tekemistä ongelman ratkaisussa. (Buss & Schmitt 1993, 5)

Kuitenkin, kuten filosofi Petri Ylikoski on huomauttanut (Ylikoski, henkilökohtainen tiedonanto), joskus nämä selitykset menevät etenkin evoluutiopsykologiaa popularisoivissa teksteissä sekaisin. Kyse onkin siitä, ettemme ole mustasukkaisia, koska haluamme varmistaa geenimme siirtymisen seuraavaan sukupolveen (ns. freudo-darwinistinen virhepäätelmä), vaan koska ne ihmiset, jotka kokivat biologian savanninäyttämöllä mustasukkaisuutta, saivat

keskimääräistä enemmän omia jälkeläisiä²⁰ (evolutiivisen mustasukkaisuusselitysten kritiikistä, kts. Buller 2005). Toisin sanoen perimmäisiä motiiveja ei tulisi sekoittaa evolutiivisiin syihin.

Sen sijaan jo huomattavasti vaikeampi pala on proksimaattisten selitysten laajentaminen koskemaan esimerkiksi sosiaalihistoriaa. Asia ei ehkä kuitenkaan ole niin yksinkertainen kuin JP Roos antaa ymmärtää (Roos 2004a), sillä sosiologiset proksimaattiset selitykset eivät ole välttämättä yhtään sen heiveröisemmällä pohjalla kuin evolutiiviset selitykset. Tämä jo senkin takia, että evolutiivisia selityksiä on helppo keksiä, mutta toisinaan vaikea testata.

Toisaalta ongelma on myös siinä, että tutkimukset joissa aidosti lähestyttäisiin esimerkiksi yksinhuoltajuutta sekä evoluutio- että sosiaalihistoriallisesti ovat harvassa (kts. kuitenkin Barber 2005).

Tämä evolutiivisten selitysten vaikeus on syytä huomata. Toisaalta tutkielmaani vaikeuttaa myös yhteiskuntatieteiden ikuisuuskyseminen yksilön ja yhteisön suhteesta. Pyrin seuraavassa luvussa vetämään yhteen tutkielmani tieteenfilosofia lähtökohtia, jonka jälkeen voin aloittaa empiirisen analyysin koskien itsenäisten äitien chattaamista.

²⁰ tämä näkemys koskee nimenomaan miehen mustasukkaisuuden evolutiivista alkuperää, nainenhan voi olla aina varma lapsen olevan hänen oma.

4. TUTKIMUKSEN YHTEISKUNTATEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä vaiheessa tutkielmaani on hyvä pohtia tutkielmani taustalla olevaa väljää, ellen sanoisi jopa eklektistä teoreettista viitekehystä. Koska tutkielmani varsinainen empiirinen osuus muodostuu teksteistä (kts. kappale 4.1), olisi varsin konventionaalinen lähtökohta tutkia yksinhuoltajien chattaamista kulttuurisena ilmiönä. Etenkin, jos kaikki kaikki kieli on kulttuuria. Olen kuitenkin pyrkinyt edellä hiukan problematisoimaan eritoten evoluutiopsykologisten esimerkkien avulla koko käsitteen ”kulttuurinen ilmiö”. Mielestäni varsin looginen jatke tälle kritiikille on myös laajempi tieteenfilosofinen keskustelu siitä, mitä tarkoitamme, kun puhumme esimerkiksi kulttuurisesta ilmiöstä. Oma näkemykseni on, että esimerkiksi opinnäytetöissä tieteenfilosofiaa tai ylipäättänsäkin metodologisia lähtöoletuksia reflektoidaan aivan liian vähän. Esimerkiksi Anna Rotkirch on kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka monen tutkielman johdannossa saatetaan ilmoittaa, kuinka ilmiö (parisuhde, vanhemmuus jne.) on ”sosiaalisesti konstruoitunut” tai ”ei johdu biologiasta” (mt.,19).Tämä lähtökohta on tietenkin on sinällään aivan perusteltu, kun halutaan purkaa arkielämän totunnaisia ajatuskuvioita sekä osoittaa ilmiön vaihtelevuus esimerkiksi kulttuurista toiseen. Kuitenkin ongelmaksi nousee se, että esimerkiksi äitiyttä tutkiva tutkija ei voi olla varma, miten paljon hänen tutkimansa ilmiö on geneettisesti rakentunut. Käsitellen seuraavassa arkista puhetta ”äidinvaistosta” ja pyrin osoittamaan mitä ongelmia on selityksissä, joissa tehdään tarpeettomia dikotomioita sosiaalisen ja biologisen välille.

Ensinnäkin, jos ja kun diskursseista kiinnostunut tutkija tutkii niitä sosiaalisia käytäntöjä, joissa puhetta äidinvaistosta oikeiden äitien tunnusmerkkinä tuotetaan (esim. naistenlehdet), olisi hyvä muistaa, että arkikäsitteiden merkitys poikkeaa usein olennaisesti käsitteen tieteellisestä merkityksestä. Esimerkiksi Anna Rotkirch ottaa esimerkin artikkelissaan (Rotkirch 2005) eräästä tunnetusta feministisestä oppikirjasta, jossa tutkija esittää kuinka puhe ”äidinvaistosta, joka rakentuisi halulle: saada lapsia ja huolehtia niistä”, on ”sosiaalisesti rakennettu myytti”, jolla ei ole mitään tekemistä oikeiden äitien elämän kanssa. Rotkirchin mielestä tällainen väite on kuitenkin ongelmallinen, koska siinä ei eritellä tarpeeksi mahdollisia myötäsyttyisiä taipumuksia, jolla on osuutta äitien toiminnassa. (Rotkirch 2005, 81).

Olen Rotkirchin kanssa samaa mieltä. Tämä siksi, että nisäkkäiden evoluutio jossa emot huolehtivat poikasistaan muodostaa yli 70 miljoonan vuoden jatkumon. Jos siis väitetään jonkin asian muuttuneen — ihmisten ollessa ensimmäinen kädellisten laji jossa naaraat eivät halua vaistomaisesti huolehtia poikasistaan — olisi oleellista myös kuulla perustelut miksi asia on muuttunut.

Tässä tutkielmassa olenkin pyrkinyt korostetun historialliseen näkökulmaan pyrkiessäni analysoimaan tutkittavieni toimintaa. Onkin huomattavaa, että vaikka chatti sinällään on hyvin tuore keksintö, tulkinnat siitä mitä ominaisuuksia yksinhuoltaja kumppanissaan preferoi, voidaan suhteuttaa myös biologian savanninäyttämöön.

Jos taas tämmöisen puheen eläinten ”halusta” haluaa kuitata ”epäilyttävänä antropomorfismina” (Lång 2006, 49), olisi hyvä että tutkija voisi tarkemmin reflektoida sitä eroa, mikä on usein käsitteen arkimerkityksen sekä tieteellisen merkityksen välillä. Tosin tämä vaatii sitä, että tutkija ymmärtää missä merkityksessä äidinvaistoa käytetään biologiassa. Näyttäisi nimittäin olevan niin, että halu saada lapsia ei ole adaptaatio, sillä kivikaudella kuten myös tänäkään päivänä, naisella ei ole pulaa siittäjäehdokkaista (Rotkirch 2005, 88). Sen sijaan halu huolehtia jälkeläisistä lienee sopeutuma (Hrdy 1999), koska on helppo ymmärtää miten paljon yksilön kokonaiskelpoisuutta²¹ lastenkasvatus lisää suhteessa heitteillejättöön.

Kuitenkaan se, että halu saada lapsia ei ole sopeutuma ei tarkoita, etteikö ilmiö olisi geneettinen tai ”biologinen” (vrt. Jokela 2005, 15). Näyttäisi nimittäin olevan niin (Rotkirch 2006), että vauvakuumeen osalta biologia ja sosiaalinen kytkeytyvät mielenkiintoisella tavalla yhteen.

Rotkirch siteeraakin kolumnissaan tutkimusta, jossa vertailtiin kaksosaineistossa 1870–1910 sekä 1950–60-luvuilla syntyneiden halukkuutta hankkia lapsia. Miehillä ei juuri havaittu merkkejä geneettisesti välittyvistä taipumuksista: identtisten ja ei-identtisten kaksosten välillä ei ollut eroja. Geenien vaikutus sen sijaan näkyi naisilla 1880-90 -luvuilla, jolloin syntyvyys alkoi laskea Tanskassa. Se näkyi myös – ja yhä voimakkaammin – 1950-luvun jälkeen syntyneillä naisilla.(Mt.). Tämäkin tutkimus tukee sitä paradoksaaliselta kuulostavaa väitettä, kuinka geenit vaikuttavat enemmän vapaassa yhteiskunnassa (vrt. Jokela 2005). Kun kirkko,

²¹ Karkeasti määritellen yksilön kokonaiskelpoisuus on hänen geeniensä kopioiden määrä seuraavassa sukupolvessa - omien jälkeläisten ja yleensä vähemmässä määrin lähisukulaisten jälkeläisten kautta (Tammisalo 2003, 52). Esimerkiksi Aku Ankan kannattaa oman kokonaiskelpoisuutensa kannalta hoivata mieluummin kolmea veljenpoikaansa kuin yhtä omaa lastansa (kts. Sarmaja 2003, 226).

valtio ja aviomies päättävät naisen ruumiista, hänen omat mielipiteensä eivät juuri paina. Kun taas nainen voi itse päättää synnyttääkö vai ei, nousee persoonallisuus, jolla on vahva geneettinen pohja – temperamentti — tärkeäksi tekijäksi. Näin ollen vauvakuume ei olisi mikään muuttumaton ominaisuus tai ”oikeiden naisten” tunnusmerkki. Se ilmenee joillain naisilla joissain yhteiskunnissa, muiden tekijöiden rinnalla. Se näyttää nousevan erityisesti silloin, kun se voi vaikuttaa empivään partneriin — tai naiseen itseensä — suuren päätöksen edessä. (Rotkirch 2006) .

Tämä tutkimus valaiseekin hyvin muutamaa seikkaa biologian roolista sosiaalisen selittämisen, jotka ovat jääneet aivan liian vähälle huomiolla sosiaalitieteissä.

Ensinnäkin vaikka sosiaalitieteissä harvoin on mahdollisuutta tai edes tarvetta tutkia geenien vaikutusta, ei tämä tarkoita että biologia asettaisi ihmisen kulttuurisella muuntelulle vain ihmisen olemukseen ja luonnonympäristön rakenteeseen liittyvät *rajat*. Näinhän voidaan tulkita Risto Heiskalan esittävän biologian roolin olevan hänen synteettisessä teoksessaan ”Toiminta, tapa ja rakenne” (Heiskala 2000, erityisesti s. 199-201) . Vaikka Heiskala viittaakin teoksessaan nimenomaan sosiobiologisiin selityksiin, ei liene ylitulkinta pyrkiä soveltamaan Heiskalan argumentteja myös käyttäytymisgenetiikan tuloksiin. Tämä siksi, että sosiobiologian seuraajan evoluutiopsykologian teoriaa pyritään integroimaan yhä kiinteämmin käyttäytymisgenetiikkaan. (Plomin ym. 2000, 294).

Heiskalan pragmatistinen argumentti yhteiskunnallisen selityksen relevanttiudesta biologisen selityksen suhteen menee jokseenkin näin (Heiskala 2000, 200):

Selittäessä ilmiötä X, kannattaa huomioida ne erilaiset *seuraukset* jotka sisältyvät erilaisiin selittämisen heuristiikkoihin, etenkin jos selitys on virheellinen. Mikäli nimittäin hyväksymme virheellisen sosiobiologisen selityksen ilmiölle, tulkitaan Heiskalan mukaan osa yhteiskunnallista todellisuutta luonnolliseksi asiantilaksi, vaikka se tosiasialisesti johtuu yhteiskunnallisista syistä. Tällöin inhimillisen vapauden ja toimintamahdollisuuksien piiri esitetään pienemmäksi kuin se itse asiassa onkaan.

Jos sen sijaan hyväksymme (virheellisen) sosiaalista sosiaalisella selittävän selityksen, on vaikutus Heiskalan argumentaatiota tulkiten päinvastainen:

Tällöin luulemme turhaan, että jokin yhteiskunnallinen käytäntö on suotuisissa olosuhteissa haluttaessa muutettavissa, vaikka se itse asiassa on luonnosta johtuva antropologinen universaali. Näin inhimillisten toimintamahdollisuuksien piiriä luullaan suuremmaksi kuin ne ovatkaan.

Heiskalan mukaan meidän kannattaakin (yhteiskuntatieteilijöinä) valita mieluummin jälkimmäinen selitysstrategia, koska on järkevämpää olettaa inhimillisten toimintakäytäntöjen repertuaaria mieluummin liian suureksi kuin liian pieneksi. (Mt., 200-201.)

Tällainen pragmatistinen argumentti on kuitenkin kyseenalainen kahdestakin syystä:

Ensinnäkin vaikka yhteiskuntatieteiden yksi päämäärä on ymmärtää yhteiskunnallista todellisuutta ja pyrkiä vaikuttamaan siihen, on jonkin verran kyseenalaista mikä rooli selityksen seurauksille annetaan. Nimittäin painotettaessa ilmiön selityksen seurauksia, on olemassa vaara, että painotettaessa ilmiön seurauksia, tulemme samalla hyväksyneeksi vain selityksiä jotka sopivat tutkijan kokonaiskonstruktion.

Toiseksi, on kuitenkin tärkeää muistaa, että ilmiön biologisuus ei tarkoita vääjäämättömästi, ettei siihen voisi vaikuttaa. Voidaan jopa itse asiassa väittää, että esimerkiksi käyttäytymisgenetiikan suurimpia kontribuutioita sosiaalitieteille saattaa olla siinä, että sen monet löydökset lisäävät tietoa ympäristötekijöiden vaikutuksesta (Keltinkangas-Järvinen 2005). Ja kun ymmärremme minkälaisen ilmiön kanssa olemme tekemisessä, voimme vaikuttaa siihen (kenties) paremmin.

Edellä mainitut argumentit ovat kuitenkin melko yleisiä ja koskevat vain rajoitetussa määrin tämän tutkielman tutkimuskysymystä eli sitä miten *ymmärtää* chattaavia itsenäisiä äitejä. Onko esimerkiksi niin, että käyttäytymistieteiden anti yhteiskuntatieteille ja tällekin tutkielmalle jää vähäiseksi, koska luontoa selitämme, ihmistä ymmärrämme? Onko kuilu selittämisen ja ymmärtämisen välillä todellakin niin iso kuin joskus on väitetty? Toisaalta onko evoluutiopsykologinen puhe *käyttäytymisestä* tarpeeksi relevantti sosiaalitieteille, jotka etupäässä tutkivat ihmisten toimintaa? Käsittelen näitä molempia kysymyksiä — joilla tietenkin on paljon yhtymäkohtia — seuraavissa kappaleissa etupäässä tieteenfilosofisesti. Päätän esitykseni esittelemällä oman strategiani pyrittäessä tutkimaan itsenäisten äitien chattaamista.

4.1 Käyttäytyminen ja toiminta

Eräs yleinen paljon tieteidenvälisiä kiistoja aiheuttanut ongelma eri näkökulmista ihmistä tutkivien tieteiden välillä liittyy *käyttäytymisen* sekä *toiminnan* välisiin perustaviin eroihin sekä yhtäläisyyksiin. Tämän kiistan juuret voidaan erittäin lavealla perspektiivistä paikoittaa jo inhimillisen mielen intuitiiviseen tapaan kuvata sekä selittää maailmaa. Esimerkiksi psykologia-tieteen eräs oppi-isä Franz Brentano jakoi maailman karkeasti ottaen kahdenlaisiin asioihin: niihin, joilla on tarkoitus ja niihin, joilla ei ole. Edelliset liikkuvat spontaanisti, ja niillä on tavoitteita ja tarpeita, kun taas jälkimmäiset vain noudattavat sokeasti fysiikan lakeja. (Ridley 2004, 66). Tietenkään jako ei ole ehdoton: Miten tulisi suhtautua esimerkiksi Edward O. Wilsonin näkemukseen siitä, kuinka osa kasveista on ”sosiaalisia”, ja niitä voidaan tutkia sosiobiologian teorian avulla (Wilson 1975)?

Kuitenkin Brentanon malli on nyrkkisääntönä sen verran hyvä, että evoluutioteoriasta innostuneet ajattelijat ovat spekuloineet ihmisen vaistomaisella taipumuksella soveltaa näitä kahta mielen- prosessia havainnoidessaan maailmaa. Daniel Dennett on kutsunut näitä mielenprosesseja ”kansanpsykologiaksi” sekä ”kansanfysiikaksi” (Dennett 1996)²². Oletamme esimerkiksi jalkapalloilijan liikkuvan koska ”hän halusi” liikkua, mutta jalkapallo liikkui koska sitä potkaistiin.

(Ridley 2005, 67).

Kuitenkin nykyinen tieteellinen materialismi suhtautuu melko penseästi kansanpsykologian soveltamiseen osana tieteellistä maailmankuvaa. Kun Brentano vielä aikoinaan väitti ihmisen mielentilojen eroavan juuri intentioiden osalta pelkästä neurologisista tiloista, on suuntaus psykologiassa viime vuosina ollut jyrkästi kohti neuropsykologiaa, joka esimerkiksi välittäjäaineiden avulla selittää mekanistisesti ihmisten käyttäytymistä. Toisaalta on hyvä muistaa että esimerkiksi behavioristeilla koko mieli oli epätieteellinen mustalaatikko, ihmistäkin tuli tarkastella vain havainnoimalla ärsykkeiden aiheuttamaa ulkoista käyttäytymistä. Edistystä?

Silti esimerkiksi ymmärtävät ihmistieteet, etupäässä kaikkien ihmistieteiden emo antropologia (Kamppinen 2007, 59), ovat aina tajunneet henkilökohtaisen merkityksenannon tärkeyden toiminnalle. Ehkäpä syynä on se, että vaikka vieraan kulttuurin edustaja ulkokohtaisesti

²² Eräät aivotutkijat, esimerkiksi Simon Baron-Cohen (2004) ovat sitä mieltä, että naiset ovat miehiä keskimääräistä parempia soveltamaan kansanpsykologista mielen mallia — empatoimaan — kun taas miehet ovat naisia keskimäärin parempia kansanfysiikallisessa systemoinnissa.

näyttäisikin *käyttäytyvän* mielipuolisesti, oletamme jossakin sielumme syövereissä että hänen *toiminnallaan* on tarkoitus. Se, että voimme pyrkiä ymmärtämään tätä oudohkolta vaikuttavaa käyttäytymistä nimenomaan antropologisen katseen avulla taas perustuu siihen, että oletettavasti informantin toiminta on osaksi myös *sosiaalista*, ts. hänen käyttäytymiseensä vaikuttavat subjektiivisen merkityksenannon lisäksi myös hänen ympärillään olevien *muiden* toimijoiden merkitykset (vrt. Heiskala 2000, 50-51). Ihmislajin voimakkaan sosiaalisuuden eräs elementti onkin siinä, että meitä luonnehtii kyky ajatella asioita muiden näkökulmasta silloinkin, kun he eivät ole paikalla (Dunbar 2002, Pyysiäisen 2005b, 3506 mukaan).

On myös huomioitavaa, että myös muilla sosiaalisilla lajeilla ilmenee suuria eroja sen suhteen, miten paljon heidän lauman tai yhteiskuntansa toiminta voidaan nähdä riippuvaiseksi toisten jäsenten mielipiteistä:

Esimerkiksi aitososiaalisten muurahaisten keskuudessa, jossa vallitsee eräänlainen kommunismi²³, yksittäinen muurahainen kyllä tekee kaikkensa yhteisön hyväksi, mutta on kyseenalaista miten paljon sillä on varaa valita *toisin*. Tämä kapea valinnanvapaus tietenkin seuraa muurahaisen toisaalta muurahaisen psyykeen kehittymättömyydestä, mutta sitä voidaan lähestyä myös kaavamaisesti sosiobiologian teoriasta. muurahaisten geneettinen ohjelma, joka syntyi yli sata miljoonaa vuotta sitten, on nimittäin rakentunut niin, että yksittäinen muurahainen tukee omien geeninsä lisääntymistä parhaiten auttamalla kuningatarta lisääntymään, ei lisääntymällä itse²⁴.

Näin ollen muurahaiskeossa ei juuri ole geneettisiä konflikteja, ts. moraalit on niille tarpeetonta (Sarmaja 2004). Niiden käyttäytyminen onkin siinä mielessä mekanistista, että voisi ajatella, että niiden käyttäytymisen voisi selittää periaatteessa fysiikan ja kemian laeilla. Tarkoitin tällä sitä, että on eräänlainen *luonnonvälttämättömyys*, että muurahainen vain reagoi ympäristön informaatioon, joka taas voi olla esimerkiksi lajitoverien erittämää feromonitai sitten pesään hyökkäävän tunkeilijan lamautuskaasua. Tietenkin muurahaiset eroavat esimerkiksi fysiikan tutkimista elottomista kappaleista siinä, että niiden käyttäytyminen on geneettisen ohjelman generoimaa, joka taas perustuu edellisten sukupolvien ”valintoihin” joita luonnonvalinta on suosinut.

²³ Muurahaiskeossa kaikki jäsenet ovat ydinperheen jäseniä ja kaikki työläissisarot ovat hedelmättömiä naaraita, jotka lisääntyvät kuningataräitinsä synnyttämien lähisukulaisten kautta. Kaikki minä alati ahkera muurahaisyksilö tekee lisääntymiskommuunin hyväksi, koituu (lähes) täysimääräisesti sen kantamien geenien lisääntymismenestykseksi. (Sarmaja 2003b, Sarmaja 2004).

²⁴ Tämä seuraa muurahaisten erikoisesta kromosomijärjestelmästä, haplodiploidiaasta (kts. Laland & Brown 2005, 77-78)

Sen sijaan olennoilla joilla on ns. mielenteoria, eli kyky pyrkiä ottamaan selvää lajitoverin aikomuksista ja haluista, on enemmän toimintarepertuaaria. Syy tähän on siinä että mielenteoria mahdollistaa sen tajuamisen, että jollakin olennoilla on *väärä uskomus*. Esimerkiksi simpanssi osaa puijata lajitovereitaan siirtämällä banaanikätköä paikasta A paikkaan B, ja sillä aikaa kun muut menevät etsimään banaaneja paikasta A johon ruokkija ne yleensä jättää, tämä ovela kaveri menee itse syömään koko lastin. Vaikka siis aitomuurahaiset tietyllä tapaa ovatkin sosiaalisempia kuin me ihmiset, tekevähän he kaikkensa yhteisön hyväksi ja ovat toistensa kanssa tekemisissä jatkuvasti, voidaan väittää että niiden olemassaoloa ei juurikaan konstituoisi *sosiaalinen toiminta*.

Mitä tämä sosiaalinen toiminta sitten on ja miten se eroaa pelkästä toiminnasta ja/tai käyttäytymisestä? Sitä tutkin seuraavassa kappaleessa.

4.2 Sosiaalisen toiminnan avaimet vai rakenteet?

Yhteiskuntatieteiden on sanottu tutkivan juuri sosiaalista toimintaa. Esimerkiksi sosiologian klassikoista Max Weber piti tieteenalansa tutkimuskohteena juuri sosiaalista toimintaa (Heiskala 2000, 51) ja Durkheimin onnistui — joskin kiistanalaisesti — osoittaa klassisessa tutkielmassaan ”Itsemurha” (1895/1985), että itsemurhan juuret olivat sosiaalisessa. Vaikka durkheimilaisen metodin ”sosiaalista tuli selittää sosiaalisella” onkin eräissä tulkinnoissa väitettykin ignoroivan yksilopsykologiaa (Schamaus 2003), ei tämä näkemys välttämättä ole perusteltu (Pyysiäinen 2005b). Pikemminkin voidaan väittää että esimerkiksi sellainen sosiaalisen kognition tutkiminen, jota Durkheim harrasti tutkimuksessaan ”Uskontoelämän alkeismuodot” , antaa käyttöön käsitteitä, jonka avulla voidaan ymmärtää myös muuta toimintaa ja jopa käyttäytymistä (vrt. Heiskala 2000, 51). Syy tähän siinä, että monet kollektiiviset harhat — modernilla kielellä ilmaistuna yhteisön agenttiiviset piirteet , esimerkiksi usko äitihahmoiseen Jumalaan — ovat enemmän kuin osiensa summa. Tätä voi yrittää selittää klassisella esimerkillä Keisarista, jolla ei ole vaatteita. Idea on siinä, että vaikka jokainen yksittäinen ihminen näkeekin keisarin ilman vaatteita, he olettavat että muut näkevät Keisarilla vaatteet. Ts. kannattaa ihastella Keisarin ihania vaatteita, mikäli aikoo pysyä yhteisön jäsenenä. Uskomuksesta Keisarin vaatteisiin onkin kyse ns. jaetusta tiedosta, joka voidaan kuvata näin. (Vrt. Pyysiäinen 2005a, 304):

- 1) Henkilö 1 olettaa, että henkilöt { 2, 3, 4, ...n } olettavat että X, jossa X= keisarilla on hienot vaatteet päällä
- 2) Henkilö 2 olettaa, että henkilöt { 1, 3, 4, ...n } olettavat että X
- .
- .
- N) henkilö n olettaa, että henkilöt { 1, 2, 3, ...n-1 } olettavat että X

Kuten Ilkka Pyysiäinen huomauttaa (mt., 304), jokaista askelta voidaan jatkaa rekursiivisesti äärettömyyksiin seuraavasti:

” 1 olettaa, että { 2, 3, 4, ...n } olettavat, että henkilö 1 olettaa, että X” , ” 1 olettaa, että { 2, 3, 4, ...n } olettavat, että 1 olettaa, että { 2, 3, 4, ...n } olettavat, että X” ja niin edelleen. Todellisissa yhteisöissä tilanne ei tietenkään yhtä ideaali kuin saduissa, sillä jokaisessa yhteisössä aina hamasta ikuisuudesta asti on ollut omat toisinajattelijansa. Miten yhteisöt sitten pysyvät koossa?

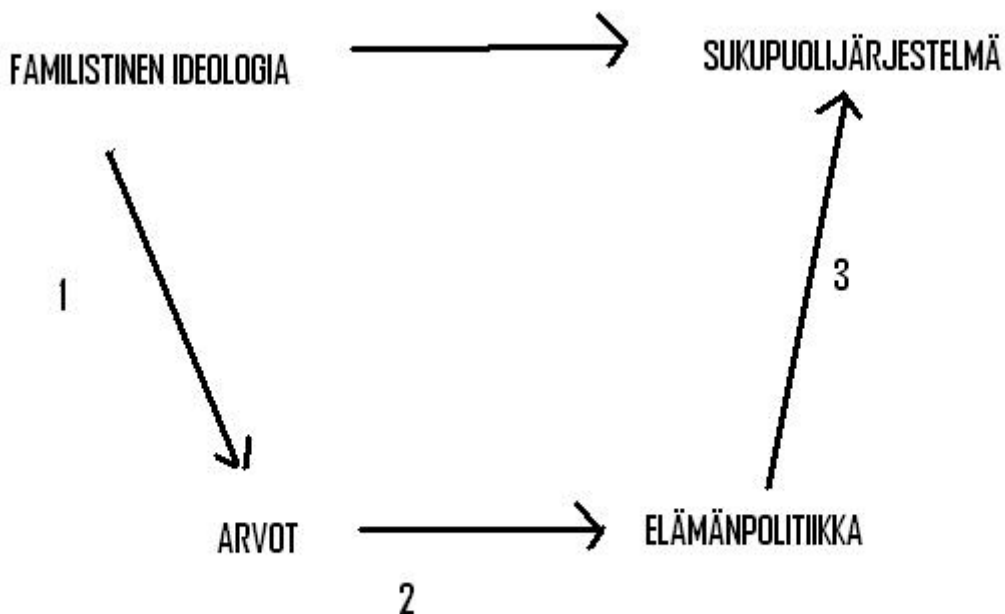
Syy on siinä, että kaikkien yhteisön jäsenten ei tarvitsekaan uskoa X:ää, riittää että riittävän moni vannoo X:n nimeen tai, että kaikki olettavat kaikkien muiden olettavan, että X. Yhteisön koossapysymiseen riittääkin siis teoriassa se, että useat olettavat muiden olettavan. (Mt., 304).

Tällainen näkemys yhteisöstä on tietenkin hyvin traditionaalinen, ja sen selitysvaima on parhaimmillaan selitettäessä esimerkiksi uskoa Jumalaan. Nykyisissä plurarisoituneissa yhteisöissä, esimerkiksi nettiyhteisöissä, tilanne onkin paljon kompleksisempi ja tilanne eroaa määrällisesti tästä teoreettisesta esimerkistä muutamalla tavalla. Esimerkiksi Internetissä kuten muissakin moderneissa verkostoyhteisöissä eri ihmisten väliset siteet eroavat painotukseltaan huomattavasti aikaisemmista yhteisöistä. Esimerkiksi luottamus on nykymaailmassa paljon vaikeampi ansaita kuin aikaisemmin, sillä ihmisten väliset siteet ovat heikentyneet. Esimerkiksi muut simpanssilaumat kuin ihmiset asuvat aina niin pienissä yhteisöissä että ne tunnistavat kaikki toisensa, mutta modernia ihmiseloa jäsentää kasvottomuus. Toisaalta emme myöskään enää elä kastiyhteiskunnassa, jossa syntyperä oli kohtalo. Pikemminkin voidaan väittää, että modernia yhteiskuntaa luonnehtii yhä kasvava määrä kenttätaisteluita. Ts. sosiaalinen toiminta on yhä etenevässä määrin eriytyntä erilaisille areenoille. Ihmismielet ovatkin eräänlaisia ”kulttuurisen Internetin” palvelimia, jolle on jatkuvasti — halusivatpa he tai eivät — jatkuvasti tarjolla eräänlaista offline-tietoa, joka vain odottaa sovellusmahdollisuutta.

Yhteiskuntateoreettisesti mielenkiintoinen kysymys onkin esimerkiksi se, mikä on subjektin ja kulttuurin suhde. Onko niin, että vain yksittäisten ihmisten mielensisällöt ovat todellisia, jolloin kulttuuri on ainoastaan niiden summa? (Pyysiäinen 2005b, 3506). Tällöin jokainen

yhteiskuntatieteellisen selitys tarvitsee tuekseen niitä psykologisia mekanismeja, joiden avulla esimerkiksi familistinen ideologia toimii. Seuraava esimerkki ja alla oleva kuvio selkeyttäne asiaa (vrt. Heiskala 2000, 38-39) :

Yhteiskunnassamme vallitsee tiettyjä sosiaalisia käytäntöjä, eräänlaisia jaettuja uskomuksia tai diskursseja. Kuitenkin väite että familistinen ideologia sinällään suoraan aiheuttaisi esimerkiksi naisten perhekeskeisen käyttäytymisen (esimerkiksi vauvakuumeen) on ongelmallinen metodologisen individualismin perinteen valossa. Kyse onkin siitä, että mikäli haluamme selityksessämme väittää makrotason kulttuurisen ydinperheideologian vaikuttavat yksinhuoltajien psyykeen tasolla ja sitä kautta heidän toimintaansa, meidän on kyettävä tekemään eräänlainen mikro-makro -käännös. Ts. käännettävä makrotason familistinen ideologia yksilötason arvoiksi ja kokemuksiksi. (nuoli 1). Tämän jälkeen voimme psyykeen tasolla tutkia yksinhuoltajien kokemusten vaikutusta heidän elämänpolitiikkaansa, esimerkiksi sitä miksi nainen haluaa lapsen (nuoli 2). Tässä kohtaa on huomioitava, että toisin kuin eräät sukupuoliteoreetikot esittävät (esim. Heinämaa 1996), myös uskomuksilla mielentiloina on *kausaalista* vaikutusta ihmisten elämänpolitiikkaan, ja näin ollen relevanssia selitettäessä esimerkiksi sukupuolijärjestelmän syntyä (Rolin 2002, 89). Näin ollen yksilötason elämänpoliittisen toiminnan seurauksista voidaan taas johtaa rakennetason selitys, sille miksi ydinperhe edelleen on useimpien mielestä tavoiteltava ideaali (nuoli 3).

Kuvio 4.1 metodologisen individualismin selitys ydinperheen muodostumisesta:

Toisaalta, ns. metodologiset holistit uskovat, että kulttuuri sosiaalisine instituutioineen on uusi organisatorinen taso, jonka dynamiikka vaikuttaa kausaalisesti yksilöiden mielen sisältöihin (esim. Pyysiäinen 2005b, 3506).

On jopa väitetty, että olisi todistettu että sosiaalitieteissä olisi valittava jompikumpi näistä näkökulmista — joko metodologinen kollektivismi tai individualismi —, ja että olisi looginen varmuus ettei näitä näkökulmia ei milloinkaan yhtenäistettäisi (kts. Richerson & Boyd 2006, 308, kts. myös Heiskala 2000, 14). Tämä ei ehkä kuitenkaan pidä paikkaansa sillä yrittäjiä riittää (esim. Heiskala 2000). Toisaalta tämän tutkielman puitteissa on hyvä korostaa sitä, kuinka metodologista individualismia ja kollektivismia koskevaa keskustelua on yhteiskuntatieteiden lisäksi käyty erityisesti kognitiotieteellisesti orientoituneessa uskontotieteessä (Pyysiäinen 2005b) sekä biologiassa (esim. Dawkins 1989, kts. kappale 3.1) tai evoluutiopsykologiassa (kts. kappale 3.2)

Richersonin ja Boydin mukaan (2006, 309) darwinistiset kuvaukset johtavat selkeään kuvaukseen yksilöllisten ja kollektivististen ilmiöiden suhteesta. Tämän tutkielman kannalta kuitenkin ongelmaksi nousee niiden kuvausten matemaattisuus ja toisaalta se, että koko Richersonin ja Boydin kulttuurievolutiivinen teoria (2006) perustuu ryhmävalintaan, joka ei ole kovinkaan yleisesti hyväksytty evoluutioteorian parissa käydyissä keskusteluissa.

Toisaalta en ole myöskään niinkään kiinnostunut yksinhuoltajuuden olemuksesta tai alkuperästä, ja näin ollen pyrinkin käsittelemään subjektia tietoisena olentona joka navigoi chattiavaruuksissa. Millainen on siis tämän tutkielman taustalla oleva subjektikäsitelmä? Pyrin vastaamaan siihen seuraavassa kappaleessa. Tarkastelen erityisesti sitä selittämisen ja ymmärtämisen strategiaa joka seuraa subjektin problematiikastani sekä tietenkin myös päinvastoin. Jos haluaisi hiukan ympäröivästi kuvailla omaa käsitystäni subjektista, niin se voisi olla seuraavanlainen (vrt. Järvilehto 1994, 204):

Ihminen on sitä mitä tekee, mutta myös tekee sitä mitä on.

Tätä väitettä voidaan tietenkin lähestyä monesta eri näkökulmasta. Olen kuitenkin tässä tutkielmassa pyrkinyt tarkastelemaan etupäässä sitä, tulisiko kulttuurisia ilmiöitä selittää mielen ulkoisilla tekijöillä (esim. metodologisen kollektivismin tutkimat instituutiot) vai pitäisikö keskittyä etupäässä mielen sisäisiin tekijöihin (kts. esim. kappale 3.1 evoluutiopsykologiasta).

Toisaalta tämä kysymys sivuaa myös vanhaa filosofista kiistaa tiedon alkuperästä; onko tieto peräisin ulkomaailmaa koskevista havainnoista vai onko se myötäsyttyisenä mielessä, niin kuin esimerkiksi evoluutiopsykologit monen asian kohdalla väittävät. Tätäkin kiistaa on toki

pyritytty ratkomaan jo Kantin päivistä lähtien. Ongelmaksi näissä synteeseissä nousee vain se, että vaikka myöntäisimme toisen ääripään relevanttiuden (olkoon dikotomia sitten luonto – kulttuuri, synnäinen –hankittu tms), tulemme usein tahtomattamme uudistaneeksi jakoa. Esimerkiksi vaikka suhteellisen maltillinen konstruktionisti Risto Heiskala myöntää ihmisten tietojärjestelmien rajoitukset sekä toisaalta korostaa kuinka ihmiseläimen ruumiillisuus ja luonnonympäristön rakenne antavat reunaehdot niille relevanteille tulkinnoille, joita yhteiskunnasta voidaan tehdä (2000, 201-202), niin hän on edeltävällä sivulla (mt. 200) lyönyt lukkoon oman käsityksensä siitä mikä on ihmisluonnon ja luonnontieteellisen tutkimuksen anti yhteiskuntatieteille. Heiskalan mukaan ”luonnontieteelliset kuvaukset luonnosta eivät ole luonto vaan meidän konstruktiomme luonnosta”.

Nähdäkseni ongelma onkin siinä, että vaikka painovoima ei voi juurikaan selittää arkkitehtuurin tyylien historiallista konstruointumista, psykologia ja sen myötä evoluutioteoria voi selittää paljon siitä miksi tietyt käyttäytymismallit tarttuvat ihmisiin helpommin, ne eivät siis ole yksinomaan sosiaalisesti konstruoituja (kts. esim. Pinker 1994, 465-466).

Kyse onkin siitä, että biologinen ja sosiaalinen ovat paljon monivivahteisemmin limittyneet toisiinsa kuin vain niin että biologia *rajoittaisi* tai *tarjoaisi vain reunaehdot...*(Vrt. Roos & Rotkirch 2003a ja 2003b).

Joka tapauksessa tämä kritiikki on hyvä pitää mielessä ja se on eräs syy miksi olen tässä tutkielmassa kiinnittänyt paljon huomiota biologisen/sosiaalisen tai toisaalta yksilöllisen/yhteisöllisen tematiikkaan, olkoonkin että en tietenkään näitä kysymyksiä voi tässä tyhjentävästi ratkoa. Kyse onkin siitä että ne vaikuttavat kokoajan taustalla kun tehdään tutkimusta. Seuraavaksi esittelemäni biohabituksen –malli onkin vain yritys jäsentää esittelemiäni yhteiskuntatieteellisiä ongelmia.

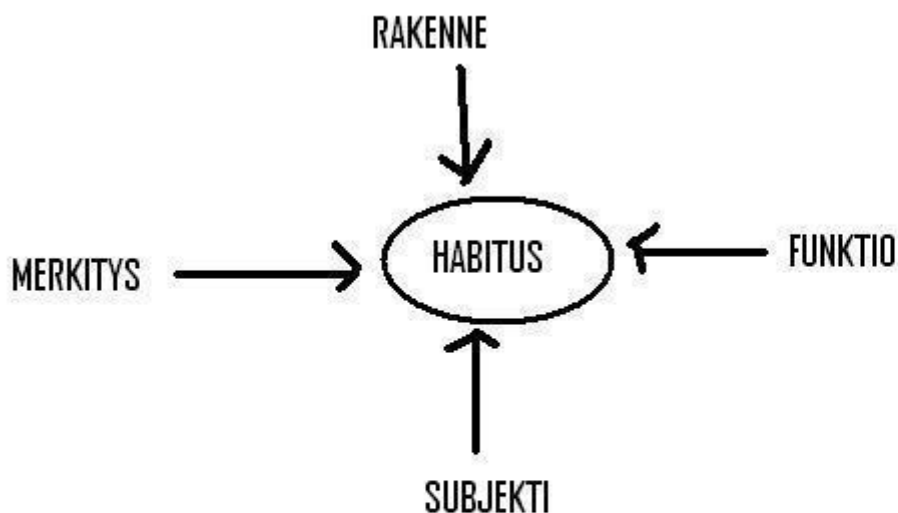
4.3 Biohabitukset sekä subjektiivisen merkityksen ja objektiivisen rakenteen ongelma

Ennen kuin voin edetä tutkielmassani empiiriseen aineiston analyysiin, on minun käsiteltävä edellä esitetyn valossa yksilöllisen toiminnan sekä yhteiskunnallisten rakenteiden sekä toisaalta henkilökohtaisen merkityksenannon ja ilmiön funktion välistä suhdetta. Monestihan tutkielmissa näkee, että tutkija esittää heti tutkielmansa alussa oman lähestymistapansa näihin ongelmiin. Omassa tutkielmassani kuitenkin olennaisena osana oleva evoluutioteoreettinen analyysi mutkistaa kuitenkin asiaa, eikä vähiten sen takia että esimerkiksi metodologisen

individualismin ja holismin suhdetta analysoivia suomenkielisiä, evoluutioteorian vakavasti ottavia kirjoituksia on olemassa todella vähän (kts. kuitenkin Pyysiäinen 2005b). Oma ratkaisuni tähän ongelmaan onkin samansuuntainen kuin mitä JP Roos ja Anna Rotkirch esittävät artikkelissaan ”Habituksen paluu?”. Seuraavaksi esittelenkin ensin miten Bourdieun hengessä (esim. Sulkunen 2006) pyritään habituksen avulla ratkaisemaan yhteiskuntateorian edellä käsitellyt ikuisuusongelmat. Tämän jälkeen JP Roosin ja Anna Rotkirchin hengessä esitän kuinka myös biologia muodostaa ongelman yhteiskuntatieteille ja miten habituksen käsite saattaisi avata laajempia näkökulmia. Esitänkin Durkheimin kuuluisaa lausetta mukailien että ajatus biologian huomioimisesta sosiaalitieteissä ei ole ylevämpi sen vuoksi, että se olisi erityisen tuonpuoleinen, vaan siksi että se tarjoaa yhteiskuntatieteilijöille laajempia näkökulmia. Savanninäyttämöllä on siis väliä.

4.3.1 Mikä on habitus?

Habitus on niitä sosiologisia käsitteitä, joihin nykyisin törmää nykyisin jopa City-lehdessä. Tämän tutkielman puitteissa riittäneeikin, että lyhyesti esittelen tuon Pierre Bourdieun käsitteen ideaa tämän tutkielman ongelmien kannalta. Habituksen käsitettä voidaan avata seuraavalla kuviolla:

KUVIO 4.2. Habitus (Sulkunen 2006, 140).

Habituksen idea onkin siinä, että se sitoo yhteen edellä käsitellyt rakenteen sekä toiminnan, se on siis eräänlainen metodologisen holismin ja individualismin kompromissi. Samanaikaisesti habituksessa yhdistyy merkityksen ja funktionaalisuuden yhteenkurominen, joten tältä kantilta katsoen sen sovellusala on teoreettisesti todella suuri.

Miten sitten habituksen-käsitettä voisi soveltaa itsenäisten äitien tutkimuksessa chatissa?

Bourdieuun ajattelua apinoimalla voitaisiin väittää että myös itsenäiset äidit ovat toimijoita, jotka kamppailevat erilaisista *pääomista* kentillä, esimerkiksi chatissa. Nämä kenttäkamppailut eivät suinkaan ole mielivaltaisia vaan yksilöt ovat sisäistäneet tiettyjä asenteita ja suhtautumistapoja²⁵.

Juuri nämä asenteet ja suhtautumistavat voidaan käsittää eräänlaisia sosiaalisina moduuleina jotka muodostavat habituksen. Kuitenkin, kuten JP Roos ja Anna Rotkirch ovat huomauttaneet (Roos & Rotkirch 2003b), Bourdieun ajattelua luonnehtii oikeastaan sama paradoksi kuin evoluutiopsykologisten lisääntymisstrategioiden soveltamisessa ihmisen mielen toimintoihin:

Bourdieu käyttää ”tietoista”, subjektipohjaista terminologiaa (strategia, intressit) ilmiöistä, jossa kaikki toiminta perustuu suurimmaksi osaksi ennalta määrätylle, syistään tietämättömälle yksilön etuja toteuttavalle toiminnalle. (Mt. , 33).

Voidaankin perustellusti kysyä mikä rooli tällöin jää yksilön tarpeelle tuottaa merkityksiä; uusia itseilmaisun ja ymmärryksen tapoja (Okkola 1999). Onko esimerkiksi musiikkimakunsa esittelemisen chatissa²⁶ vain toimintaa jonka tarkoitus on (muka) vain osoittaa hyvää makua ja vedota mahdollisesti vastakkaiseen sukupuoleen? Tuskin.

Voidaan myös kysyä, mikä on yksilön mahdollisuus valita toisin? Eikö juuri chati jossa mielikuvitus saa vallan voida katsoa olevan pelikenttä jossa erilaiset tottumukset voivat muuttua, sillä chatissa mielikuvitus pääsee usein valloilleen.

Viimeisimpänä ja mielestäni tärkeimpänä ongelmana Bourdieulaisen habitus-käsitteen ongelmana näkisin sen suhteen myötäsentyisiin toimintataipumuksiin (vrt. Roos & Rotkirch 2003a, Roos & Rotkirch 2003b).Pyrin seuraavassa avaamaan hiukan biohabituksen käsitettä erityisesti ns. biologisen pääoman käsitteen avulla.

²⁵ Bourdieun terminologiassa näitä kutsutaan dispositioiksi.

²⁶ Chatissa on hyvin yleistä, että ”ylellä” eli keskustelussa joka näkyy kaikille, mainostetaan mitä kappaletta juuri tällä hetkellä kuuntelee.

4.3.2 Biohabitus

Tässä kappaleessa pyrin muutamalla empiirisen tutkimuksen esimerkillä osoittamaan miksi puhe biologisesta pääomasta on mielestäni relevantti. Ajatukseni taustalla on Richard Herrnsteinin kuuluisa syllogismi ” Jos henkiset ominaisuudet ovat osittain perinnöllisiä ja henkiset ominaisuudet vaikuttavat sosiaaliseen asemaan, niin sosiaalinen asema on osittain perinnöllinen” (esim. Rowe ym. 1998, 406). Tämä kiistanalainen näkemys on alun perin syntynyt kognitiivisen kapasiteetin (IQ) tutkimuksen yhteydessä, mutta itse olen enemmän pohtinut sen yhteyksiä temperamenttipiirteisiin. Seuraavat pohdinnat menevät osittain tutkielmani aihepiirin ulkopuolelle mutta ansaitsevat mielestäni tulla käsitellyksi jotta pystyn jatkossa argumentoimaan elämänpolitiikan tutkimisen relevanttiuden puolesta (kts. luku 4.4).

Hieman kärjistäen voidaan väittää että toisin kuin yleensä luullaan, geenitutkimus ei suinkaan vähättele ympäristön merkitystä, vaan tuo uutta tietoa sen merkityksestä (Keltinkangas-Järvinen 2006). Geenitutkimusta voidaankin tätä nykyä soveltaa jopa kulttuurien välisiin vertailuihin.

Esimerkkinä voidaan mainita ujouden — joka on synnynnäinen temperamenttipiirre — vaikutuksesta ihmisen itsetuntoon:

Pohjois-Amerikassa, jossa ujoutta hoidetaan esimerkiksi mielialalääkkeillä, ujoista ihmisistä kasvaa usein huonon itsetunnon omaavia, kun taas Kiinassa jossa tietynlaista sosiaalista varautuneisuutta arvostetaan, vastaavaa vaikutusta ei ole. (Chen ym. 1992). Onkin hassua että nykyisin suomalaisessakin työelämässä vallalla olevaa sosiaalisuuden ihannetta eniten julkisuudessa kritisoinut henkilö on psykologi eikä yhteiskuntatieteilijä. Seuraava esimerkkini pyrkiikin esittämään näitä psykologia-tieteen löydöksiä yhteiskuntatieteellisessä kontekstissa keskittyen erityisesti havainnollistamaan ns. biologisen pääoman käsitettä, johon olen törmännyt toistaiseksi vain parissa JP Roosin kirjoituksessa (Roos 2006a, Roos 2006b):

Ensinnäkin voidaan väittää että esimerkiksi sosioekonominen asema, jota David Bussin tutkimusten mukaan naiset painottavat miehiä enemmän parinvalintakriteereissään, on kytköksissä geneettisiin ominaisuuksiin:

vanhempien koulutustasoon sekä luonteenpiirteisiin. Esimerkiksi aikoinaan luultiin että vanhempien sosioekonominen asema on ympäristö–muuttuja puhtaimmillaan, mutta nykyisen käyttäytymisgenetiikan malleja seuraamalla voidaan ajatella, että älykkäät vanhemmat sijoittuvat hyväpalkkaisiin ammatteihin ja toisaalta voivat tarjota tämän kautta lapsilleen

enemmän kulttuurista pääomaa, vaikkapa kirjoja ja koulutusmyönteisen ilmapiirin (vrt. Keltinkangas-Järvinen 2006).

Tämän sanomisella en tarkoita että älykkyys deterministisesti määräisi ihmisen sijoittumisen työelämään, vaan että älykkyysosamäärä voi olla kenties paras mittari mikä meillä on ammatissa menestymiseen suhteen (Ahmavaara 2001, 59). Itse en kuitenkaan ole aivan vakuuttunut IQ-testien ennustusvoimaan ainakaan *ammattiryhmän sisällä* menestymisen suhteen. Sen sijaan äskettäinen uutisointi siitä kuinka ulospäin suuntautuneet ihmiset tienaavat enemmän, on erittäin mielenkiintoinen (kts. Vartiainen 2007).

Joka tapauksessa, kun ihminen on itse menestynyt työelämässä, hän pystyy tarjoamaan jälkeläisilleen asenteita ja arvoja jotka auttavat häntä kehittämään potentiaaliaan. Vanhemmat joilla on paljon perheen ulkopuolisia suhteita varmasti vievät lapsensa helpommin erilaisiin harrastuksiin kuin ujut ja vihamielisesti maailmaan suhtautuvat vanhemmat. Tämän ajattelun valossa olisin hassua väittää että yhteiskunnallinen elämä olisi pelkkää tulkintaa ja semioosia, sillä myös yksilöllisillä eroilla on merkitystä (vrt. Jokela 2005). Esimerkiksi syntymästään ujo poika kohtaa aivan erilaisen maailman kuin ujo tyttö tai ulospäin suuntautunut poika, sillä häneen reagoidaan eritavalla. Itse olenkin pohtinut paljon miksi yhteiskuntapolitiikan lukijoissa on niin vähän poikia ja eräs merkittävä syy on varmasti siinä, että koulu suosii tiettyä oppijatyyppejä ja pojalle ujous on suurempi haitta kun tytölle.

Biohabituksen yhteenvetona voidaankin todeta, että mitä enemmän yhteiskuntamme tarjoaa vapautta ja mahdollisuuksia, sitä enemmän perimällä ja biologisella pääomalla on merkitystä. On kuitenkin vaikea sanoa miten paljon käsitteestä on apua tämänkaltaisessa tutkimuksessa. Joka tapauksessa näiden esimerkkien tarkoitus oli vain valaista käsitteen käyttökelpoisuutta laajemmissa yhteyksissä. Esimerkiksi Markus Jokela on mielestäni oikealla jäljillä huomauttaessaan artikkelissaan (Jokela 2005) kuinka pelkkiin sosiaalisiin tekijöihin rajoittuva teoria esimerkiksi lapsen koulumenestyksestä ei olisi riittävä (mt., 16). Geenitutkimus onkin problematisoinut uudelleen käyttäytymisen ja toiminnan suhteen. Voidaanko puhua jopa elämänpolitiikasta?

4.4. Elämänpolitiikka ja habitus

Olen tässä tutkielmassa puhunut elämänpolitiikasta. Tämä käsite voidaan määritellä jokseenkin niin, että elämänpolitiikasta olisi kyse politiikasta joka koskee muun muassa identiteettiä, itsereflektiota ja hyvinvointia. Elämänpolitiikka elää siis valinnoissa ja päätöksissä jotka koskevat yksilön elämää. (Giddens 1991, 215, Hoikkala & Roos 2000, 20).

Tämän valossa voisin väittää chatin olevan arena, jossa itsenäiset äidit rakentavat identiteettiään uudestaan. Tällöin chati muodostaisi mielenkiintoisen puolipaikallisen tilan (vrt. Järvelä 1999), jossa sosiaaliset suhteet ovat irrottautuneet paikallisista rakenteista. Onkin totta että tällaisessa näkemyksessä on tilaa yhteiskuntapolitiikalle, sillä esimerkiksi huoli yhteiskunnan perustan katoamisesta siirryttäessä yhä enemmän virtuaaliseen yhteiskuntaan, on todellinen (Woolgar 2002, Giddens 1995). Mielestäni chatin tai laajemminkin virtuaaliyhteisöjen suurimpia ongelmia on siinä, etteivät ihmisen vaistot — esimerkiksi moraalitaju (de Waal 1998) — toimi kunnolla kun toinen ihminen kutistuu kirjainsymboleiksi ruudulla. Esimerkiksi Tommi Hoikkala ja J. P. Roos kysyvät aiheellisesti artikkelissaan elämänpolitiikasta, miten itsemääräämisen perinteiset mittapuut suhtautuvat esimerkiksi kumppanin pettämiseen virtuaalisissa maailmoissa (Hoikkala & Roos 2000, 20)?

Olenkin sitä mieltä että informaatioajan yksilön on yhä etenevässä määrin valittava omat tapansa elää (vrt. mt., 20). Etenkin kun ”toiset mahdollisuudet” yleistyvät esimerkiksi avioerojen yleistyessä. Olisiko itsenäisten äitien chattaamisessa kyse kolhiintuneen identiteetin korjaamisesta ja itsekunnioituksen kehittämisestä?(vrt. Roos 1996, 217.)

Mutta on kiinnostavaa miettiä myös sitä, miten tietoisia ihmiset lopulta ovatkaan elämänpoliittisista valinnoista, ja miten paljon he pystyvät niihin vaikuttamaan. Bourdieun habitus-käsitteen eräs oivallus onkin siinä, että se havainnollistaa hyvin kuinka moni *valintana* pitämämme päätös onkin vain tavan noudattamista. Näin ollen habituksen ja giddensiläisen elämänpolitiikan välillä onkin kiinnostava vastakohta. Nähdäkseni tämä vastakohta lievenee kun otan tarkasteluun elämänpolitiikan, biologian ja geenien väliset yhteydet; seikka josta Giddens ei käsittäökseni puhu juurikaan.

Oma näkemykseni on, että nykyisessä informaatioyhteiskunnassa ihmisillä on aivan toisenlaiset mahdollisuudet esimerkiksi kumppanivalinnan suhteen toteuttaa preferenssejään. Tämä ei suinkaan tarkoita että ihmiset kokisivat lisääntyneet mahdollisuudet helpottavina,

päinvastoin! Esimerkiksi edellä mainitut esimerkiksi temperamentista ja koulumenestyksestä korostavat sitä seikkaa, miten sukupuolten eriarvoinen asema parinvalintamarkkinoilla ei ainakaan vähene informaatioyhteiskunnassa (vrt. Laasanen 2006).

Toisaalta, esimerkiksi vähemmän kaunis ulkonäkö tai vanheneminen on edelleenkin naiselle suurempi kustannus parinvalintamarkkinoilla naiselle kuin miehelle (Buss 2006) ja evoluutioteorian näkökulmasta näin tulee jatkossakin olemaan. Ainakin toistaiseksi ulkonäkö ja vanheneminen on enemmän kohtalonomaista kuin esimerkiksi koulutusalan valinta ja näin ollen vähemmän elämänpolitiikan piirissä kuin koulutustaso. Olkoonkin että geeneillä on vaikutusta näihin kaikkiin ominaisuuksiin.

Joka tapauksessa varmaa on ainakin että yksinhuoltajien määrä ei ainakaan vähene tulevaisuudessa ja parinvalinta on edelleen merkittävimpiä elämänpoliittisia päätöksiä joita ihminen elämänsä aikana tekee.

Seuraavaksi siirryn tutkielmassani esittelemään sitä, kuinka olen toteuttanut tutkielmani chatin itsenäisistä äideistä. Miten heidän toiminnassaan chatin tunneyhteisöissä näkyy kasvanut valinnanvapaus ja kenties pakkokin?

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielmani tässä luvussa esittelen haastateltaviani olleet itsenäiset äidit jotka chattaavat tai ovat chatanneet Internetin Jyväskylä-aiheisella kanavalla. Esittelen myös hiukan varsin epäkonventionaalista aineistonkeruumenetelmäni ; olen nimittäin tehnyt aineistonkeruun netissä. Tutkin siis Internetin sosiaalista elämää olemalla myös itse netissä (vrt. Virkki 1999, 80). Käytännössä olen siis suorittanut chattaamiseen liittyvän kenttätöön lisäksi myös haastattelut netissä. Olen kuitenkin pyrkinyt tekemään haastattelut teemahaastattelun joitakin perinteitä noudattaen koska tämä aihealueeni on sekä jokseenkin etukäteen kartoittamaton että arka ja emotionaalisesti latautunut (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Kuitenkin omat kokemukseni haastateltavana olosta sekä kognitiotutkimuksen löydöt ihmisen suorituskäytännön ”koetilanteessa” vaikuttavista seikoista, saivat minut päättämään ratkaisuni suorittaa haastattelut netitse. Tämä oli myöskin monien haastateltavieni toive ja uskon että he olivat netitse tapahtuvassa haastattelutilanteessa eräällä tapaa autenttisempia kuin olisivat olleet kasvokkain. Toisaalta on kuitenkin todettava että netti varmasti on myöskin vähentänyt omaa ”tutkijanvainuani”, sillä erilaiset eleet, mielialat ynnä muut typistyvät väkisin netitse tapahtuvassa kommunikaatiossa (kts. luku 2.3, vrt. Jokinen 1998, 527).

Toinen huomionarvoinen seikka haastattelujen toteuttamisesta on minun varsin läheinen suhde haastateltaviini. Keskustelen tästä lisää luvussa 5.1.1

Tämän luvun lopussa pohdin myös valitsemani selittämisen ja ymmärtämisen strategiaa — kognitiivista antropologiaa — suhteessa aineistooni; sen mahdollisuuksia ja rajoitteita. Aloitan kuitenkin esittelemällä tämän tutkielman haastattelujen sekä haastateltavien esittelemisellä.

5.1 Haastattelut ja havainnointi

5.1.1 Haastateltavat ja suhde heihin

Sain ensikosketukseni jokaiseen informanttiini netin Jyväskylä-aiheisella chat-kanavalla. Jokainen haastateltavistani myös asuu Jyväskylän seudulla, mutta periaatteessa tämän ei pitäisi olla mikään välttämättömyys, sillä onhan netin yksi erityispiirre juuri paikallisten

rajojen häilyminen (kts. luku 2.2). Olen saanut nämä henkilöt haasteltavakseni chattaamalla itse samalla kanavalla kuin he vuosina 2004-2007. Varsinaisten haastattelujen lisäksi aineistona onkin koneelleni ja muistiinpanoihini tallennetut havainnot sekä vähemmän systemaattisesti aivoihini tallentuneet muistijäljet chattaamiskokemuksistani — tutkielmassani onkin siis laaja etnografinen pohjavire, johon kuuluu ”kentällä olo”. Rehellisyyden nimissä on kuitenkin todettava, että en vielä chattaamista aloittaessani tiennyt, että tulen tekemään graduni itsenäisistä äideistä chatissa, vaan tutkimuksen kohteeni on muotoutunut pikkuhiljaa.

Kuitenkin se mitä kaikkea oman chattaamiseni aloittamisen ja tämän tutkielman tekemisen välillä on tapahtunut informanttieni ja minun välilläni, on toinen tarina, olkoonkin että saatan olla mukana informanttieni puheessa. Jokatapauksessa olen kuitenkin tutkielman tekemisen aikana oppinut ainakin sen, että liian läheiset suhteet tutkittaviin eivät ole välttämättä hyväksi.

Ketkä siis ovat informanttini²⁷?

Elisa

31-vuotias tohtoriopiskelija. Elisalla on kaksi alle kouluikäistä lasta ja tapasin hänet vuonna 2004, kun hän vielä asui silloisen aviomiehensä kanssa. Elisa on vähentänyt chattaamista huomattavasti noista ajoista.

Kiti

34-vuotias lastenhoitaja. Kiti oli juuri haastatteluni aikoihin aloittanut chattaamisen ja hän kertookin chattaavansa kun hänen nelivuotias poikansa nukkuu.

Maria

27-vuotias lähihoitaja. Maria aloitti chattaamisen viime vuoden alkupuolella ollessaan asumuserossa. Hänellä on alle kouluikäinen tyttö. Maria on siinä mielessä mielenkiintoinen haastateltava, että tapasin hänet vasta haastattelun suorittamisen jälkeen, koska hän sanoi olevansa avoimempi netissä tuntemattomalle ihmiselle.

²⁷ Nimet ovat luonnollisesti muutettuja

Liisa

27-vuotias lähihoitaja myös. Tätä tutkielmaa tehdessä Liisa oli jo lopettanut chattaamisen, johon saattoi vaikuttaa se seikka, että hän on parisuhteessa chatissa tapaamansa miehen kanssa. Hänellä on yksi koulussa oleva lapsi.

Piitu

30-vuotias opiskelija. Piitulla on kaksi lasta, joista toinen on koulussa. Piitu aloitti chattaamisen pikkusiskon opastuksella eron jälkeen vuonna 2003 ja häntä näkee edelleen linjoilla.; joskus useammin, jos hänellä on ”miehenmetsästyskausi”.

Minttu

42-vuotias toimihenkilö. Minttu on hieman iällisesti kypsempi kuin muut informanttini ja mietin jonkin aikaa pitäisikö hänet ottaa mukaan tutkimukseeni. Mutta ehkä hän vain monipuolistaa näkökulmaani sillä hän kertoi kerran kuinka ”ihmettelen miten nuo nuoret äidit jaksaa päiväkaudet tuolla chatissa roikkua”. Mintun lapset ovat jo kouluiässä. Hän on sanoo aloittaneensa chattaamisen vuoden 2006 keväällä.

Ruusu

24-vuotias opiskelija. Ruusu on aineistossani ainoa, joka ilmoitti olevansa biseksuaali. Hänellä on alle kouluikäinen lapsi. En ole tavannut häntä kasvokkain, mutta kameran välityksellä olemme jutelleet.

Irmeli

33-vuotias lastenhoitaja. Irmeli kertoo aloittaneensa chattaamisen pari vuotta sitten kun ei saanut unta. Hänellä on kaksi lasta — iät 11 ja 12 — ja hän sanoo chattaavansa pääosin öisin.

5.1.2 Haastattelu ja havainnointi vuorovaikutustilanteena sekä niiden toteuttaminen

Kuten todettua, koska tutkin aihettani *netissä* (vrt. Virkki 1999) , olen tehnyt paljon kenttätöitä chatissa, mutta myös suorittanut suurimman osan kanssakäymisestäni informanttieni kanssa netin välityksellä. Tämä on koskee myös itse haastatteluja; olen nimittäin tehnyt ne *Windows Live Messenger* -ohjelman avulla, joka on reaaliaikainen

lyhytviestiohjelma, jonka kautta voi siirtää periaatteessa mitä tahansa mikä on koodattavissa digitaaliseen muotoon (teksti, ääni, kuva jne.). Käytännössä olen kuitenkin käyttänyt vain tekstiä sekä ”olioita”, joilla ilmaistaan keskustelijan ilmeitä ym. On luonnollisesti totta että tällainen vuorovaikutus on melko tyypistynyttä ja vaatii keskustelijoilta paljon verbaalista lahjakkuutta ja tietotekniikkaa pelkäämätöntä asennetta. Näkisin kuitenkin, että tämä ongelma ei ole niin iso kuin esimerkiksi elämäkertatutkimuksessa joidenka ”haastateltavat” ovat jo sinällään hyvin valikoitunutta väkeä, koska heillä on tarve kertoa elämästänsä ja tämän lisäksi he myös osaavat pukea tarinansa kirjalliseen muotoon. Ts. tiedostan sen, että haastateltavani edustavat valikoitunutta joukkoa enkä väitäkään että tutkittavani edustaisivat jollain tapaa esimerkiksi ”naisia” tai ”chattaajia” yleisesti.

Kuitenkin se, että voin väittää pyrkiväni vastaamaan tutkimuskysymykseeni — itsenäisten äitien käsitykset chattaamisesta ja motiivit ko. touhuun — tieteellisesti, piilee juuri havaintoni ja haastatteluni systemaattisuudessa. Pyrin esimerkiksi tekemään luokittelut *aineistosta käsin* (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2000). Tämä ei tietenkään tarkoita, että haastateltavieni vastaukset olisivat sinällään tutkimuksen tulos, sillä tarkoitukseni on teoreettisesti argumentoida tulkintojeni puolesta (vrt. Alasuutari 1999, 81-82). Tutkimukseni tulokseksi ei siis riitä esimerkiksi pelkkä informanttien kategorisointien systemaattinen luokittelu eri tyyppisiin, esimerkiksi erilaisiin tapoihin chatata aina parinhausta työpaikan taukochattaamiseen, vaan tarvitsen taustalla teoreettista argumentaatiota, joka tekee ymmärrettäväksi nuo kategorisoinnit (mt., 81-82). Näkisinkin että valitsemani metodin — kognitiivisen etnografian — vahvuus on siinä, että se auttaa saamaan strukturoitua tietoa siitä millaisiin kulttuurisiin malleihin informanttien tietämys on organisoitunut. (vrt. Kamppinen 1995, 40). Tämä kryptiseltä vaikuttava lause tarkoittaa sitä, että ne kulttuuriset mallit — skeemat —, joiden kautta itsenäiset äidit chattiavaruudessa navigoivat, ovat jollain tapaa yleisiä: ts. toistuisivat suunnilleen samankaltaisina eri informanteillani. Kerron lisää tästä lähestymistavasta tämän luvun lopussa, kun esittelen kognitiivista antropologiaa.

Tutkimuksessani on melko vaikeaa erottaa toisistaan haastattelu ja havainnointi, koska havainnoitavia ”olioita”, tilanteita, ei voi tunnistaa useinkaan ilman toimijoiden omia käsityksiä siitä mitä on tapahtumassa tai mikä on tilanteen merkitys (vrt. Kamppinen 1995, 39). Oikeastaan tässä ei ole kyse sen erikoislaatuimmasta asiasta kun vanhasta sosiaalipsykologisesta neuvosta:

Jos haluaa saada jotain tietoa jostakin asiasta, ”Why don’t you go and ask them” (mt., 40). Olenkin pyrkinyt noudattamaan tätä neuvoa suunnittelemalla informanteilleni messengerin kautta toteutettavan haastatteluistunnon, jossa on mielestäni monia teemahaastattelun piirteitä: Ensinnäkin tiedän että haastateltavani ovat kokeneet saman elämäntilanteen, yksinhuoltajuuden, ja toisaalta ovat aloittaneet chattaamisen. Toiseksi olen pyrkinyt selvittämään sekä yksinhuoltajuuden, (luku 3.1) että etenkin chattaamisen (luku 2.2.1) taustalla olevia ilmiöitä ja prosesseja. Tämän johdosta minulla on tiettyjä oletuksia itsenäisten äitien chattaamista määrittävistä tilanteista ja olen kehitellyt tämän pohjalta haastattelurungon (kts. liite). Viimeinen vaihe onkin ollut suunnata katse informanttien henkilökohtaisiin kokemuksiin näistä tilanteista, jotka olen etukäteen analysoinut.

Käytännössä haastatteluni on puolistrukturoitu, koska en ole lyönyt kaikkia näkökulmia lukkoon haastattelun alussa, ja niitä tehdessäni olen muun muassa vaihdellut tilanteen sopivuuden mukaan kysymysten järjestystä (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2000, 47).

Toinen osa aineiston keruutani on ollut etnografinen kenttätyö tutkimallani chat-kanavalla. pyrkimyksenäni on ollut saada yleiskuva chatista kulttuurisena *alueena*, toisin sanoen niistä olioista joita chatissa liikkuu (olio voi tässä merkityksessä olla konkreettinen, esimerkiksi ”nainen” tai abstrakti, esimerkiksi ”seksuaalisuus”). Suuri osa tämän havainnoinnin tuloksista on esitelty tutkielmani luvussa ”2.2.1 Chat-palveluiden erityispiirteitä”.

Sen sijaan tutkielmani varsinaisena tutkimuskysymyksenä oleva itsenäisten äitien kulttuuriset *mallit* keskittyy etupäässä olioiden välisiin suhteisiin (vrt. Kamppinen 1995, 59). Näkisin että juuri tämä situaationaalinen elementti — suhteissa oleminen — limittää tutkimukseni kognitiivisen kulttuurintutkimuksen kenttään.

Mutta mitä siis on kognitiivinen antropologia ja miten uskon että voin hyödyntää sitä tutkimuskysymyksessäni?

5.2 Kognitiivinen kulttuurintutkimus

Antropologia on joissain tulkinnoissa pidetty kaikkien ihmistieteiden äitinä (esim. Kamppinen 2007, 61). Itse kiinnostuin kognitiivisesta antropologiasta kognitiotieteen opintojeni kautta

eräällä Matti Kamppisen vetämällä kurssilla²⁸. Kyseessä olevalla kurssilla tutkin harjoitustyössä päätöksentekopuun avulla erään pelimiehen parinvalintaa baarissa. Tutkimukseni oli siis varsin formaalinen ja jopa mekanistinen, ja tämä ei lienekään ihme, sillä onhan kognitiotieteen juuret esimerkiksi tekoälyn tutkimuksessa. Hieman ironisesti voikin väittää että kognitiotieteen alan suurimpia tuloksia olevan ns. komputationaalinen paradoksi, joka osoittaa miten paljon ihmisen päättelyssä ja ajattelussa on piirteitä, jotka eivät ole ”loogisia” tai muistuta tietokoneen toimintaa (Gardner 1985, 384-288).

Joka tapauksessa voidaan kuitenkin väittää, että kognitiotieteellä on selkeä identiteetti ja tutkimuskohde: kognitiotiede tutkii tietoa ja sen järjestäytymistä ja esittämistä. Tutkimuksen kohteena voivat tällöin olla ihminen, muut eliöt sekä myös koneet (Kamppinen 1994). Tällainen asetelma on tietenkin monella tapaa houkutteleva, mutta myös altis liiallisiin yksinkertaistuksiin.

Koska esimerkiksi evoluutiopsykologia nojaa melko vahvasti eräisiin kognitiotieteen lähtökohtiin, käsittelemän tämän tutkielmani luvussa 3.2 niitä mahdollisuuksia ja vaaroja, joita kognitiotieteellisen näkökulman mukaan ottaminen tutkimukseen tuo mukanaan. On siis huomautettava että jatkossa esittelemäni kognitiivinen antropologia ei ole sitoutunut suoraan esimerkiksi evoluutiopsykologiseen adaptationistiseen ohjelmaan, vaan tutkielmani on lähinnä yritys tuoda yhteen esimerkiksi sosiologista tietoa ja evoluutioteoriaa (vrt. Rotkirch 2004). Uskon, että tällöin sillanrakentajana voisi toimia kognitiivinen antropologia. Korostan kuitenkin, että tutkimani kulttuuriset mallit eivät ole välttämättä sidoksissa suoraan evoluutiobiologiaan. Esimerkiksi monet chatissa vaadittavat kyvyt — vaikkapa kirjoitustaito — ovat evoluution näkökulmasta niin tuoreita keksintöjä, ettei kirjoitustaito voi millään olla sopeutuma. Tämä ei tarkoita sitä ettei kirjoitustaito nojaisi paljon vanhempaan kielikykyyn, joka luultavasti on sopeutuma (Pinker 1994).

Sen sijaan kysymys siitä, onko eräiden naisten suosima toimintamalli chatissa — miehet jotka tekevät paljon kirjoitusvirheitä eivät ole kiinnostavia — miten hyvin selitettävissä evoluutiopsykologisesti, on jo mielenkiintoisempi. Nähdäkseni on kuitenkin totta, että kielen

²⁸ Kyseinen kurssi — tulevaisuuden tutkimuksen perusteet — toteutettiin syksyllä 2004.

takia seksuaalivalinta ei toimi läpeensä sellaisessa pleistoseenikauden metsästäjä-keräilijän mielessä kuin evoluutiopsykologit väittävät (vrt. Pyysiäinen 2005, 3507).

Sen sijaan itsenäisten äitien kulttuuriset mallit chatissa ovat varmasti sidoksissa ihmisen psykologiaan ja suurin syy kognitiotieteelliseen lähestymistapaan tässä tutkielmassa onkin siinä, että sosiaalisen käyttäytymisen kuvaaminen edellyttää (lähes) aina jonkinlaisia väliin tulevia mekanismeja yksilön ja yhteisön välillä. Ja nämä mekanismit ovat taas usein psykologisia prosesseja (Allardt 1971, 31, myös Jokela 2005, 16). Uskonkin että kognitiivinen ote voi tässä tutkielmassa auttaa kuvaamaan *ymmärrettävästi* sen miten itsenäiset äidit chatissa toimivat ja miksi he siellä ovat (vrt. Allard 1971, 32, kts. myös Jokela 2005, 16).

Toisaalta, on kuitenkin tunnustettava, että syy kognitiivisen antropologian huomioimiseen tässä tutkielmassa on myöskin siinä, että esimerkiksi evoluutiopsykologia on pitkään pyrkinyt käsittelemään ihmismieltä kognitiotieteestä tutun komputationaalisen näkökulman avulla (kts. luku 3.2, Pinker 1997). Kuitenkin on todettava, että tällaisessa pienimuotoisessa laadullisessa tutkielmassa evoluutiopsykologiset ihmisen vaistoista jäävät (kyseenalaisten) taustaoletusten varaan. Esimerkkinä tällaisesta sinällään hyvinkin mielenkiintoisesta tutkimustuloksesta voidaan mainita naisten taipumus haluta paritua korkean statuksen miehen kanssa (kts. esim. Buss & Schmitt 1993, kritiikistä kts. Mäki-Tuuri 2007) . Suurin syy tähän on aineistoni pienenus ja laatu. Evoluutiopsykologi David Bussin kuuluisat tutkimukset taas on tehty 37 kulttuurissa, kuudella mantereella ja viidellä saarella (Buss 2006, 51). Kuitenkin Bussin kyselytutkimusten tulokset vahvistavat suoraan vain sen, että naiset preferoivat parinvalinnassa miehiä keskimäärin enemmän kumppaninsa taloudellisia resursseja. Ja nämä keskimääräiset mieltymykset taas ovat suora todiste vain kulttuurisesta universaalista (Buller 2005, 459).

Näkisinkin, että olen sitoutunut suoraan tutkielmassani vain kognitiivisen kulttuuritutkimuksen näkökulmaan chattaamisesta, ja sen kulkua voidaan kuvailla seuraavasti. (vrt. Jokinen 1998, 518-519):

Kognitiivinen antropologia tutkii ihmistä kognitiivisena järjestelmänä: inhimillistä tietoa ja sen järjestelmiä. Nämä järjestelmät voivat olla ”päänsisäisiä” tai jopa ”instituutionaalisia”. Uskon, että itsenäisillä äideillä on runsaasti chattia ja maailmaa yleisemminkin koskevaa tietoa, joka on varastoitunut representaatioina. Esimerkiksi kirjoitettu teksti representoi

kirjoitetun lauseen merkitystä (Pinker 1997). Kognitiivisen järjestelmän rooli onkin prosessoida näitä representaatioita. On tärkeää huomata että representaatiot eivät tule prosessoitaviksi kuitenkaan yksittäisinä palasina vaan malleiksi — skeemoiksi — järjestäytyneinä. Näiden mallien avulla itsenäiset äidit navigoivat chattimaailmassa; tekevät valintoja ja ratkaisuja sekä saavat tietoa siitä miten maailma on tai miten sen tulisi olla. Onkin mielenkiintoinen kysymys, johon pyrin tässä tutkielmassa vastaamaan, miten paljon itsenäisillä äideillä on malleja jotka ovat sosiaalisesti jaettuina. Tällöin niitä voisi kutsua kulttuurisiksi malleiksi.

Kulttuurisia malleja on useita, mutta yleisellä tasolla niiden eroja voidaan havainnollistaa jaotteleamalla mallit propositionaalsiin sekä analogisiin malleihin (Eysenck & Keane 2000, 246)

Propositionaalisista malleista tunnetuin esimerkki ovat skriptit (Schank & Abelson 1977, kts. myös Jokinen 1998, 518), kun taas analogisista malleista tunnetuin esimerkki ovat troopit eli esimerkiksi metaforat, joilla ihmiset ilmaisevat ajatuksiaan ja järjestävät kokemuksiaan (Lakoff & Johnson 1980). Käytännössä skriptien ja trooppien erottaminen voi olla hankalaa, samaan tapaan kuin kielellisen ja visuaalisen erottaminen on unissa vaikeaa (vrt. Seppänen 2002, 22). Olen kuitenkin päättänyt puhua tässä tutkielmassa skripteistä ikään kuin ne olisivat väitelauseita siitä ”miten maailma makaa”.

Simonin ja Cagnonin mukaan skripti on käsikirjoitus, ”metafora joka käsitteellistää käyttäytymisen tuotantoa sosiaalisessa elämässä” (Simon & Gagnon 1986, 98).

Nämä käsikirjoitukset esiintyvät Simonin ja Cagnonin tematisoinnin mukaan kolmessa ulottuvuudessa. (Mt., 98-99.):

1. Kulttuuriset skenaariot

”merkkien ja symbolien järjestelmät”

2. Yhteisölliset käsikirjoitukset

miten tietyt identiteetit tulevat vastaamaan toivottuja oletuksia

3. Yksilölliset käsikirjoitukset

halu osana minän luomisessa

Tässä skriptien jaossa on taustalla kolme eri näkökulmaa ihmisenä olemiseen: kulttuurinen, ryhmäkeskeinen sekä persoonaan keskittyvä (vrt. Saariluoma 2004, 145-146). Se, mitä skriptiä painotetaan, riippuu luonnollisesti tutkimusongelmasta. Esimerkiksi henkilö, joka ei tunne chattimaailmaa, voi joutua törmäyskurssille ”chattietiketin” kanssa aloittaessaan harrastustaan. Tämä siksi, että chati edustaa hänelle vierasta kulttuuria. Mitä on esimerkiksi ”kaapittaminen”²⁹? Olen käsitellyt digitaalista kulttuuria tässä tutkielmassani jo luvussa 2 ja se muodostaakin laajimman kontekstin johon tutkielmani lomittuu. Myöskään chatin kulttuuriset skenaariot eivät ole enää tutkielmani keskiössä sillä niitä on käsitelty tutkielmani luvussa 2.2.1. Toisin sanoen toivon, että lukijalle on edellä käynyt selväksi millainen käytös on chattikulttuurissa ”normaalia” ja millaisia normeja chatissa esiintyy.

Sen sijaan keskityn aineistoni analyysissä huomattavan paljon *yhteisöllisiin käsikirjoituksiin* ja pyrin aineistoni analyysissä saamaan selville miten itsenäisten äitien identiteetti suhteutuu chatkulttuurin oletettuihin naisen ja äidin identiteetteihin. Näkisin että chat varmasti mahdollistaa jonkin verran irtautumista perinteisesti identiteeteistä — chatissa nainen esimerkiksi voi mennä iskemään miestä ilman että kukaan muu tätä huomaa — mutta samalla yhteisölliset käsikirjoitukset luovat kuvaa siitä mitä on ”oikea” identiteetti.

Viimeinen käsikirjoitusten tarkastelutapa — yksilöllinen — on kapein, ja samalla myös epämääräisin. Mikä on sen suhde yhteisöllisiin käsikirjoituksiin? Mikä on yksilön ja yhteisön suhde, tähän sosiaaliteeilijät miettivät alituisesti (vrt. luku 4.2).

Näin ollen yksilöllisten käsikirjoitusten tarkastelu onkin avoin hyvinkin raflaaville tulkinnoille. Esimerkiksi Anthony Giddensin ajattelua (Giddens 1991) soveltaen voitaisiin väittää, että itsenäiset äidit tietoisesti — refleksiivisesti — rakentavat itselleen identiteettiä chattaamalla. On kuitenkin eri asia, kuten Pauliina Seppälä huomauttaa, miten tämä chatkeskusteluissa rakennettu ”itse” voi elää muissa konteksteissa (Seppälä 2004, 215).

Toisaalta, olen tässä tutkielmassa soveltanut myös evoluutiopsykologista taustateoriaa naisten elämänpoliittisiin valintoihin. Tällöin ideana on ollut selvittää naisten halun evolutiivista alkuperää joka on David Bussin mukaan syntynyt mieltymyksen sekä valintaperiaatteen seurauksena (Buss 2006). Ongelmaksi kuitenkin usein evolutiivissa selityksissä nousee se,

²⁹Kaapittaminen viittaa yksityiskeskusteluun. Esimerkiksi city.fi kanavalla ” tampere ” kaapittaminen on todella harvinaista ja monet eivät suostu siihen ollenkaan, koska esimerkiksi seksuaalinen ahdistelu on kaapissa helpompaa kuin ”ylellä” eli alueella joka näkyy kaikille chattaajille. Omalla tutkimuskanavallani kaapittaminen on taas todella yleistä.

että ne ovat eri tasolla kuin arkiymmärrys. Onkohan lopulta kovinkaan viisasta yrittää väittää, että naisilla on sellainen ja sellainen sopeuma, koska tuskin elämä siitä yhtään helpottuu. Olkoonkin, että David Buss perusteleekin kiinnostustaan parinvalintaan juuri sillä, että tieteellinen tutkimus siitä auttaa ratkaisemaan ihmissuhteisiin välttämättömästi liittyviä konflikteja. Itse olen kuitenkin tässä tutkielmassa lähtenyt siitä että itsenäisten äitien tulee itse valtaistua chattaamisen suhteen, jos jotakin valtaistumista ylipäättänsä tapahtuu. Olenkin tässä tutkielmassa antanut haastateltavieni itse pohtia niitä puolia itsestään joita he eivät aikaisemmin tiedäneet olevan tai joita he eivät ole muissa konteksteissa voineet ilmaista (vrt. Seppälä 2004, 215).

Näin ollen tutkimukseni analyysiosuudessa pitäisikin löytyä vastauksia tai uusia avauksia seuraaviin teemoihin (vrt. Jokinen 1998, 520, kts. liite):

1. *Käsitys chattaamisesta*. Millaisia olioita chatissa on (vonkaajat, vakkarit ym.) ja millaiset henkilöt ylipäättänsä chattaavat?
2. *Suhde chattaamiseen*. Milloin ja miksi eksyi/etsiytyi chattiin. Mitä tekee chatissa (miehenmetsästys, kokemusten jakaminen muiden äitien kanssa, ajantappaminen ym.)
3. *Virtuaalinen maisena* eli miten chatti limittyy kotiin ja muuhun ns. oikeaan maailmaan
4. *Muutos*, eli miten chatti on mahdollisesti muuttanut/laajentanut ihmissuhteita (suhde itseen, miehiin jne.)

Analysoinkin aineistoani niin, että litteroinnista, jonka tässä tapauksessa hoiti Windows Live Messenger – ohjelman viestihistoria – toiminto, haettiin ensisijaisesti tutkimusongelmaa koskevia väitelauseita. Millaisia käsityksiä itsenäisillä äideillä on chattaamisesta? Se selviää seuraavaksi kun siirryn tutkielmassani empiiriseen analyysiin.

6. CHATTAAMISEN ALKEET

Tässä luvussa käsittelen itsenäisten äitien chattaamisen aloittamista, sitä miten ja miksi he löysivät chattimaailman. Esitän tulkintani tukeutuen skriptiteorian näkemykseen itsenäisten äitien navigoinnin perustumisesta käsikirjoituksiin. Mikä on tyypillinen itsenäisen äidin chattaamisen aloittamisen käsikirjoitus?

6.1 Chattaamisen aloittaminen

Suomalaisten miesten ja thaimaalaisten naisten parisuhteita narratiivisen metodin avulla tutkinut Hannu Sirkkilä esittelee väitöskirjassaan eräänlaisen ydintarinan suomalaisen miehen ja thaimaalaisen miehen kohtaamisesta (Sirkkilä 2005, 112-113). Myös omassa aineistossani oli erotettavissa useimpien tutkittavien kohdalla selkeä chattaamisen aloittamista koskenut käsikirjoitus: Useimmat informanteistani ilmoittivat aloittaneensa chattaamisen ollessaan yksinäinen, joko erottuaan kumppanistaan tai ollessaan lapsen/lapsien kanssa seurassa. Tässä chattaamisen alkuvaiheen käsikirjoituksessa näkyikin chatin rooli *välineenä* solmia uusia ihmissuhteita (kts. lukua 2.2.1). Sen sijaan että itsenäinen äiti lähtisi baariin tai muualle ”oikeaan maailmaan”, hän menee chattiin koska se on vaivatonta:

olin eronnut ja yksinäinen, se oli helppoa seuraa...viihdykettä...eikä tarvinnu lähteä mihkään³⁰ (Liisa)

Myös useimpien muiden tutkittavien kommentit olivat samansuuntaisia. Chattiin on huomattavasti helpompi mennä kuin baariin monestakin syystä:

Ensinnäkin harva äiti ottaa lastansa mukaan baariin, mutta informanttini kertoivat chatanneensa samaan aikaan kun lapsi oli vatsassa, jaloissa tai nukkumassa. Toisaalta, myös miehen varjo näkyi haastateltavien chattaamisen aloittamisen käsikirjoituksissa, sillä kaikki mainitsivat miehensä kertoessaan chattaamisen aloittamisesta elämäntilanteena³¹. Se millainen tämä (ex-)miehen varjo oli, riippui luonnollisesti haastateltavasta, mutta esimerkiksi

³⁰Informanttieni puhe kirjoitusvirheineen on autenttisuuden nimissä tässä tutkielmassa sellaista, kun se minulle messengerin kautta välittyi.

³¹Yksi haastateltavistani tosin ilmoitti seurustelleensa aloittaessaan chattaamisen, mutta tulkitsen tämänkin miehen maininnaksi.

perheväkivalta oli aineistoni naisilla melko tyypillistä. Eräs haastateltavistani kertoikin alkaneensa chattaamaan juuri silloin kun kumppanin lyöminen ja juominen pahenivat..

6.1.1 Ketä chatissa pyörii?

Varsin yleisen kaupunkilegendan mukaan chatissa pyörivät ihmiset ovat epäsosiaalisia. Esimerkiksi erään Helsingin seurapiireissä sosiaalista pääomaa keränneen messengertuttuni — jonka tosin tapasin chatissa — mukaan ”rumat, epätoivoiset ja epäsosiaaliset tyypit etsivät seuraa netistä”. Kuitenkaan chatsuhteita tutkinut Ulla Paunonen ei suostu allekirjoittamaan tätä väitettä, sillä hänen mukaansa chatista seuraa hakevat ovat sosiaalisia ihmisiä; heillä on tarve solmia ihmissuhteita (Paunonen 2004, 38).

Väitän, että molemmat näkökannat ovat osatotojuksia. Kuitenkin tämän tutkielman aiheen kannalta mielenkiintoisinta on havaita, että chattaajat eivät ole mikään yhtenäinen ryhmä, myös heitä voidaan tyypitellä eri joukkoihin tai ryhmiin. Seuraavaksi esittämäni tyypittelyt ovatkin peräisin aineistostani eli informanttieni haastatteluista. Kuitenkin pyrin myös teoreettisesti perustelemaan miksi he käyttävät luokitteluissaan tiettyjä kategorioita (vrt. Alasuutari 1999, 81-82).

Ensinnäkin erään usealla kanavalla chatanneen informanttini mukaan chatit voidaan jakaa niihin jossa on ”vakkarit”, eli tietty vakiorokka sekä chatteihin, joissa on tietty teema. Esimerkiksi oman tutkimuskohteeni kanssa samasta portaalista löytyy teemahuoneita aina Lordista 70+ -ikäisiin, sekä armeijasta tukikeskusteluun. Toisaalta, on olemassa tietyt huoneet esimerkiksi kaupungin mukaan — esimerkiksi Jyväskylä — jossa yhdistävä teema on periaatteessa vain kiinnostus Jyväskylään. Ja näissä on selkeä vakkareiden porukka, jotka tapaavat toisiansa liveinä erilaisten aktiviteettien merkeissä³². Kuitenkin on syytä huomauttaa, että myös teemakanavalla voi olla hyvinkin tiivis vakiochattaajien ryhmä. Tärkeintä on kuitenkin huomata, että jos aloittelija eksyy kanavalle, hän saattaa juttujen perusteella luulla kaikkien tunnevan toisensa. Kuitenkin kyse voi olla vain siitä, että chatissa juttelu on todellakin paljon avoimempaa kuin vaikkapa baarissa. Ehkäpä kyseessä on sama ilmiö kuin vieraan kulttuurin edustaja saapuu kaukaiseen maahan, hän tuntee itsensä ulkopuoliseksi ja

³² Itse olen ollut mukana vain pikkujouluissa, joissa meininki oli — kuten odottaa saattaa — varsin alkoholipitoista. Kuitenkin olen saanut sen käsityksen, ettei meininki ihan jokaisessa ”miitissä” ole niin ryypäyspainotteista.

kenties juuri siksi muut tuntuvat olevan niin yhtenäinen ryhmä. Kenties kyseessä on hiukan samanlainen ilmiö kuin stereotyyppisissä ”rotuluokituksissa”, ihmiset uskovat intuitiivisesti, että chattaajalla on olemassa jokin sisäinen olemus samaan tapaan kuin intuitiivisesti uskomme, että muslimilla on jokin ”muslimin sisäinen olemus”. Tällainen taipumus olemusajatteluun on kenties koodautunut perimäämme ja se on vaikeasti muutettavissa.³³ (Pyysiäinen 2002, 6.)

Onneksi kuitenkin viisas ihminen voi harrastaa tieteitä tai mennä itse chattaajien pariin, jolloin hän ehkä tietoisien reflektion ja omien kokemusten kautta oppii, miten väärässä tällainen stereotyyppinen ajattelu voi olla.

Aineistoni perusteella ei lienekään kovin yliampuvaa väittää niin kuin Elisa, että ”hyvin monenlaiset ihmiset chattaavat” — ainakin chattaajien mielestä. On kuitenkin mielenkiintoinen asia mitä tuo erilaisuus pitää sisällään, millaisia merkityksiä informanttini erilaisuudelle antavat. Esimerkiksi Piitun mukaan ”jengi mikä siellä pyörii on kyl kovin kirjavaa...eli kaikilla ei tosiaankaan ole elämänhallinta ihan kohillaan”. Myös Liisa on pannut merkille hiukan samansuuntaisen asian:

”chatti on täynnä onnettomia ja yksinäisiä ihmisiä jotka siellä chatissa luulee, että niillä menee kauhean lujaa ja hyvin. se on pakoa todellisuudesta. jos asiat ois elämässä hyvin, niin ei ne luuhais kaikkia päiviä³⁴ (useita tunteja) siellä chatissa”

Liisa viitanneekin käsitteellä ”ne” vakkareihin eli vakiochattaajiin. Ovatko vakiochattaajien elämänhallinta sitten epäkunnossa vai mistä lienee kyse? Näkemykseni mukaan aivan näin ei ole, sillä vakiochattaajat myös järjestävät yhdessä tapaamisia oikeassa elämässä, joten ehkä heidän joukossaan chatti ainakin periaatteessa voi luoda sosiaalista pääomaa. Toisaalta kaikki vakkarit eivät noihin tapaamisiin tule, joten joukossa varmaankin on paljon myös elämästä vieraantuneita.

Toisaalta osa haastateltavistani oli sitä mieltä, että chatissa on ”kaikenlaisia ihmisiä” ja näkemykseni mukaan tämä toki on totta, riippuu vain mitä chatin käyttäjäryhmää painottaa. Aivan yhtä hyvin voisi väittää niin kuin Irmeli kysyessäni häneltä millaisia ihmisiä chatissa pyörii:

³³ Evoluutiopsykologit ovat kuitenkin eräässä kokeessa saaneet ihmiset jättämään ”rodun” huomiotta (kts. Pyysiäinen 2002). Kuitenkin sukupuoli tai ikä ovat olleet huomattavasti vaikeampia seikkoja jättää huomiotta.

³⁴ Olen jättänyt tarkoituksellisesti informanttien kirjoitusvirheet korjaamatta koska autenttisuuteen kuuluu myös erehtyväisyys.

”chatissa ”liha on heikkoa” pätemisen tarve on suuri ja miehillä jokin ihmeen luulo, että yh:t tarttee pelastajaa tai oisivat valmiita seksiin. Ihmiset chatissa on hyvin normaaleja, kasvottomia ja suojaassa todellisuudelta”

Kuitenkin lähes jokaisen informanttini vastauksissa esiintyi tietyt kategorisoinnit joiden pohjalta olen päättänyt tyypittelemaan chatin käyttäjäryhmiä seuraavaan tapaan:

Vakkarit ovat vakituisesti chattaavia henkilöitä, jotka ovat sitoutuneet ko. touhuun. Tämän huomaa muun muassa siitä, että monella on rekisteröity nimimerkki ja profiilissa usein kuva. Profiilissa voi myös lyhyesti ilmaista itseään ja ilmoittaa esimerkiksi mielimusiikistaan. Haastattelemissa informanteista muutama laski itsensä vakkariksi, osa pyrki tiukasti erottautumaan vakkareista:

Naisten mukaan myös nimimerkin rekisteröinti vähentää *vonkausta*.

Vonkaajat ovat (lähes aina) miehiä. Vonkausta ainakin googlen arvioiden mukaan monenlaista (kts. esim. Mattila 2004, 82) , mutta väittäisin, että esimerkiksi arkisessa chatpuheessa vonkaamiseen liittyy pääasiassa negatiivisia konnotaatioita. Kuten eräs (naispuolinen) messengertuttuni tämän termin määrittelee:

” seksin kerjäämistä sellaiselta ihmiseltä joka ei ole kiinnostunut”

Suurin osa haastateltavistani ilmoittikin chatin ärsyttävimmäksi piirteeksi vonkaajat — tai sitten sen ettei olla mitä oikeasti ollaan — mutta esimerkiksi Piitun mukaan vonkaajat eivät ole chatissa ärsyttävimpiä koska ” ne on niin toivottomia”.

Ei tietenkään ole mitään välttämätöntä syytä, etteikö vakkari voisi olla myös vonkaaja, mutta käsitykseni mukaan suuri osa vonkaajista tulee chatiin usein eri nimimerkillä.

vierailijat käyvät chatissa harvoin ja heillä saattaa olla tarve erottautua vakkareista ”tulitänne pitkästä aikaa vaan kattomaan menoa”. Tämän erottelun taustalla saattaa olla halu erottautua vakkareista, joihin saatetaan liittää negatiivista stigmaa (addiktiota tms.). Tai sitten ” osa vakkareista on niin maailman omistajia, että meinaa hermot mennä”, niin kuin Maria asian ilmaisee. Joka tapauksessa tutkimustietoa siitä, miten paljon chatissa käy vierailijoita, ei ole — itse pitäisin vierailija esimerkiksi henkilöä joka chattaa vain töissä. Toisaalta ihmettelin hiukan muutaman haastateltavani tapaa erottautua vakkareista, koska he kuitenkin ovat havaintojeni mukaan chattaamassa todella usein. Ehkäpä kyse on addiktiosta?

vattuulijat ovat henkilöitä, joiden merkitysarvo tälle tutkielmalle on vähäinen ja melko samaa voisi sanoa myös heidän funktiostaan koko chattyhteisöä silmälläpitäen. Kärjistäen vattuulijoiden pointti on siinä, että he tulevat chatiin joko haukkumaan suoraan koko yhteisöä — ”taasko te luuserit täällä vaan ootte” — tai sitten vain muuten häiriköimään muiden keskusteluja. Tapoja on useita, mutta varsin yleinen on huutaa ylellä — eli siinä osassa tekstikenttää jotka kaikki chattaajat näkevät³⁵ — jotain provosoivaa tekstiä. Tällaisella käytöksellä kyllä voi saada selville jotakin yhteisön rajoista, mutta muuten sen näkökulma chattyhteisöön on yhtä rajoittunut kuin jos kävisi tutustumaan suomalaiseen yhteiskuntaan vain humalaisten öykkärointiä seuraamalla. Mutta millaisia sitten ovat ne *kulttuuriset käsikirjoitukset* jonka osana chatin eri toimijat ovat?

6.1.2 Chatin kulttuuriset käsikirjoitukset

Edellä esiteltyt chattaajien tyyppiesimerkit auttavatkin chattaajaa ennakoimaan toisten chattaajien mielenliikkeitä koska toiset chattaajat toimivat oletettavasti *kulttuuristen käsikirjoitusten* avulla. Kun chattaaja tapaa esimerkiksi vonkaajan, hän olettaa usein intuitiivisesti että tällä on jokin sisäinen olemus. Esimerkiksi vonkaajan voi olettaa olevan kiinnostunut vain seksistä ja hän oletettavasti pyrkii järjestämään treffit samalla illalle. Mistä kulttuurisissa käsikirjoituksissa on laajemmin kyse?

Olen tutkielmassani lähtenyt siitä, että kulttuuristen merkkien ja symbolien maailma on (lähtökohtaisesti) riippuvainen biologiasta tai muista materiaalisista edellytyksistä. Tietenkään aina ei näin ole, sillä symboliset järjestelmät elävät osin biologisesta perustastaan riippumatonta elämää (Pyysiäinen 2005, 3507). Kuitenkin kuten seuraavassa tulen argumentoimaan, chatin kulttuuriset käsikirjoitukset ovat monella tapaa kytköksissä biologiaan, eniten ehkä seksuaalisuuden osalta.

On kuitenkin huomautettava, että on toki totta etteivät ihmiset ”oikeassa maailmassakaan” noudata kirjaimellisesti kulttuurisia käsikirjoituksia, vaan tekevät niihin pieniä omia tarpeitaan vaativia korjauksia (Haavio-Mannila & Kontula 1997, s. 22-23, Sulkusen 2002, 21 mukaan). Joten ehkäpä chatin kulttuuriset käsikirjoitukset ovat vielä avoimempia normeille?

³⁵ Vrt, ”kaappi” eli yksityinen tapa viestiä (”kaapittaa”)

Olen tässä tutkielmassa lähtenyt chatin kulttuuristen skenaarioiden osalta tutkimaan seuraavaa ongelmaa:

Millaisia ovat ne yleiset käsikirjoitukset, jotka ohjaavat chattikulttuurin jäsenten toimintaa? Esimerkkeinä tällaisten käsikirjoitusten sisällöstä voidaan mainita seksuaalinen toiminta; millainen henkilö on chatissa ”haluttava”, millaisia ovat ne kulttuuriset normit jotka säätelevät henkilöiden välistä vuorovaikutusta, sekä ylipäätensä millaista on seksuaalinen toiminta chatissa. Voidaan väittää, että vastaus näihin kysymyksiin muodostaa eräänlaista chatkulttuurin jaettua tietoa, joka antaa symbolisen ilmaisen ihmisten seksuaaliselle toiminnalle chatissa; ts. helpottaa sitä (vrt. Hynie ym. 1998).

Seuraavaksi esittelemäni kulttuurinen skenaario liikkuu kahden kategorian, jolla on keskeinen asema seksuaalivalinnassa, ulottuvuudessa: sukupuoli ja ikä.

Chatin kulttuurisissa käsikirjoituksissa sukupuoli on olennainen ja jopa välttämätön osa. Tämä siksi, että vakiochattaajilla, joilla on oma rekisteröity nimimerkki, nimimerkin väri ilmaisee sukupuolta ja muillakin chattaajilla on tapana paljastaa nimimerkissään sukupuoli. Voidaan tietenkin kysyä miksi näin? Ottamatta vielä kantaa siihen miten paljon tällaisessa sukupuolen esittämisessä on biologista tai sosiaalista, skriptiteorian valossa voidaan väittää, että tällainen järjestys helpottaa ihmisten chattaamista. Esimerkiksi miehen, joka haluaa ottaa kontaktia vastakkaiseen sukupuoleen, ei tarvitse mennä kyselemään kumppanin sukupuolta. Normaalissa elämässähän tämä olisi suorastaan loukkaavaa!

Aivan sama seikka koskee ikää, tosin niin, että ikä ei ole aivan yhtä paljon esillä chatin tekstiesityksissä. Onkin varsin yleistä, että ikä paljastetaan heti nimimerkissä sillä tämä (periaatteessa) karsii paljon turhia kontaktinottoja. Kuitenkin, kuten tulen esittämään naisen ikä ei chatissa ole niin määräävä tekijä ainakaan lyhytaikaisissa lisääntymisstrategioissa, kuin muualla sosiaalisessa elämässä.

Seuraava ajatuskuvio kertoo kahden kategorian — iän ja sukupuolen — merkityksestä chatissa:

Oletetaan, että chattiavaruuteen saapuu vieras toisesta ulottuvuudesta, esimerkiksi kulttuurista, jossa ei ole ollenkaan binaaridistinktioita, vaan kaikki asiat muodostavat jatkumon. Esimerkiksi seksuaalista lisääntymistä ei ole, vaan oliot muodostuvat jakautumalla vieläpä niin, että darwinin teorian vastaisesti hankitut ominaisuudet periytyvät. Tämä mahdollistaa seksuaalisuuden alueelle merkittäviä kontingenteja piirteitä, sillä kokemus — esimerkiksi kohtelu lapsena — voi ”mennä geeniin” ja näin sukupolvet eroavat toisistaan

ominaisuuksien suhteen³⁶. Chattiavaruuden vierailijamme tulisikin siis kulttuurista joka olisi täynnä erilaisia seksuaalisia ja muita identiteettejä, aivan samaan tapaan kuin nykymaailmassa on lukemattomia makumieltymyksiä ruuan suhteen.

Voidaan kuitenkin väittää, että vieraamme oppisi melko helposti chatin toimintakuviot, esimerkiksi ”ylellä” vakiochattaajat puhuvat omia juttujaan. Vierailijamme voisi ihmetellä miten ihmiset jaksavat jutella niitä näitä keskenään, mitä ”hyötyä” siitä on? Ehkäpä vierailijamme saisi jotakin osviittaa seuraavista informanttien lausunnoista:

”Jotkut ihmiset vaan tahtoo pilata kaiken shätissä eli välillä itsellenikin menee hermot tiettyihin vakkareihin, kun ne on kuin maailman omistajia” (Maria)

” ole varsinaisesti mikää vakkari chattaa vaan harvinainen vieraili” (Nanna)

” siellähän on julkinen keskustelu hyvinkin sisäpiiri voittoista” (Piitu)

” on sättejä joissa on pääasiassa vakkareita ja sillon usein tunnetaan livenäkin sillo se sätti on ninko kanava viestiä useammalle kaverille yhtä aikaa ja sopia yhteisiä menoja yms” (Elisa)

Elisan kommenttia onkin hyvä verrata Nannan kommenttiin jolloin paljastuu vakkariuden yksi merkittävä funktio; eron tekeminen ei-vakkareihin. En väitä, että tutkimallani kanavalla ylellä juttelevat vakiochattaajat mitenkään tietoisesti pyrkisivät erottautumaan ”muista”, mutta esimerkiksi livetapaamisista puhuminen on helppo tapa jakaa ihmiset sisä- ja ulkopiiriin. Kun sanon, että puhuminen on helppo tapa erottautua muista, en tarkoita mitään yksinkertaista puheaktia — ”itselläni menee hermot tiettyihin vakkareihin” — , vaan yksinkertaisesti sitä, että vakiochattaajat kokevat ylellä jutustelun kevyenä seurusteluna ja jutusteluna, joka arvatenkin on ”mukavaa”. Mutta miltä se saattaa näyttää ulkopuolisen³⁷ silmin. Liisan edellisessä alaluvussa lainatun kommentin mukaanhan chatissa luuhaavilla vakkareilla on valheellinen kuva, että heillä menisi elämässään hyvin. Ulkopuolisen silmin vakkarit saattavatkin näyttää ”luusereilta”, koska viettävät päivässä useita tunteja chatissa. Kuitenkin sama pätee toisaalta moneen muuhunkin sosiaalisen toiminnan muotoon jossa puhumisella on

³⁶ Perinteisestihän yhteiskuntatieteissä ajatellaan, että (seksuaalinen)identiteetti olisi jotenkin erillään neuraalisesta pohjasta, identiteetti siis muodostaisi eräänlaisen ”haamun koneessa”. Kuitenkin esimerkiksi kaksoistutkimus viittaa siihen, että geneettisillä taipumuksilla on merkittävä sija identiteettien muodostumisessa (Wright 1998)

³⁷ Ulkopuolinen ei tässä yhteydessä tarkoita välttämättä henkilöä joka on ollut kokoajan ulkona, vaan joka on irtautunut sisäpiiristä.

keskeinen osa. Apinatutkija Robin Dunbar väittääkin, että ihmisillä kieli on korvannut apinoiden sukimisen ³⁸sosiaalisen koheesion luomisessa; ihmisten juoruilun ”funktio” on luoda sosiaalista koheesiota (Dunbar 1998). Juttelun voidaankin katsoa olevan samanlainen hierarkioiden luontikeino kuin sukiminen apinoilla; kuka juttelee kenenkin kanssa ja miten paljon ym.

Tämän toisesta ulottuvuudesta tullut vieraamme arvatenkin pistäisi merkille. Kuitenkin vieraamme nopeasti oppisi, että ”vakkarius” ei sittenkään ole niin tärkeä käyttäytymistä generoiva kategoria, kuin ikä ja sukupuoli sillä valtaosa chatin juttelusta tapahtuu yksityisesti, kahdenkesken. Millaiset kulttuuriset käsikirjoitukset sitten liittyvät tähän?

Mielestäni chatissa on selvä kulttuurinen käsikirjoitus koskien miehiä ja naisia: miehet lähestyvät selvästi naisia enemmän vastakkaista sukupuolta ja se on myös hyvin pitkälle ”sallittua”. Olkoonkin että naiset kokevat monet lähestymiset vonkaamisena. Mistä tällaisen käsikirjoituksen olemassaolo voisi johtua?

Evoluutiohistoriallisesti voidaan väittää, ettei luonnonvalinta ole tuottanut kovin voimakasta valintapainetta naisille olla aktiivinen miehenmetsästäjä. Kyse onkin siitä ettei hedelmällisellä ihmisnaaraalla ole koskaan ollut pulaa miehistä— ainakaan lyhytaikaiseen suhteeseen (Pinker 1997, 472, Laasanen 2006). Myös pelimiehiä tutkinut Kiril Mattila on huomionut samansuuntaisen asian. Mattilan haastattelema pelimies toteaaakin, että ”ei kauniit naiset seikkailua sieltä (Internetistä) hae” (Mattila 2004, 79). Kyse onkin siitä, että naiset kyllä jopa chatissa harrastavat irtosuhteita, mutta miehiin verrattuna heidän *halunsa* ko. touhuun on huomattavasti pienempi tai ainakin valikoivampi. En toki väitä siis etteivätkö naaraat harrastaisi irtosuhteita tai peräti kävisi ”vieraissa”, kynnys heillä vain siihen on korkeampi³⁹. Väittäisinkin, että tutkielmani otsikossa esilläoleva väitelause—en etsi mitään, kulutan vain aikaa— , on tietynlainen legitimointiyritys itsenäisen äidin chattaamiselle (vrt. Sirkkilä 2005). Toisaalta kommentin ”en etsi täältä mitään” voi nähdä eräänlaisena vastastrategiana miesten hämmästyttävän kovalla vimhalle etsiä kumppania chatista. Tosiseikka siis onkin, että naisen ei juurikaan tarvitse ottaa aktiivisesti kontaktia miehiin⁴⁰. Miehet kyllä ainakin chatissa sen tekevät. Tämä ei tietenkään tarkoita etteivätkö naiset tietyllä tapaa voisi — kenties alitajuisesti — etsiä kumppania netistä, mutta ainakaan omassa aineistossani harva

³⁸ Sukiminen tarkoittaa tiettyjen ruumiinosien yhteenhieromista

³⁹ Naaraan evolutiivisista syistä käydä vieraissa, kts. Ala-Honkola 2004

⁴⁰ Toki naiset ottavat kontaktia joskus aktiivisestikin miehiin chatissa sillä itse olen muun muassa tavannut naisen joka haalii illassa useita miehiä messengeriinsä ja tipauttelee sitten heitä pikkuhiljaa pois; hänellä on varaa siihen koska kysyntää on kuin ruotsinlaivalla.

informanteistani myönsi tämän. Näin Liisa joka on tavannut nykyisen poikakaverinsa chatissa:

”ett kai mä sitt hain jotain seuraa, siis miestä” (Liisa) Haastattelija: *”Mutt tapasit kuitenkin naisekin sieltä?”. ”Joitain jo, mutta ne oli kyll kaikki ihan urpoja”* (Liisa)

Näinpä voidaankin väittää, että vaikka lähes kaikki haastatteleman naiset ilmoittavatkin etteivät etsi mitään, joku etsii tai ainakin löytää, sillä miten muuten miehet jaksaisivat ilta illan perään metsästää naista chatissa?

Toisaalta, jos tämä vain olisi tutkimukseni tulos, voitaisiin väittää, että aineistoni vain tukee niitä stereotyyppisiä oletuksia miesten ja naisten parinvalintakäyttäytymisessä. Eikö chati todellakaan tuo mitään uutta seksuaalisuuden tutkimuskentälle?

En ole aivan varma miten uusi tulos tämä on, mutta ainakin monelle informanteistani oli yllätys mikä on parisuhteen — ts. sen että on varattu — merkitys miehen lisääntymisstrategioille. Toinen, jokseenkin tosin tuttu aihe, on miesten ja naisten keskimäärin pieni ero siinä miten nopeasti he ovat valmiita seksiin:

Kärjistäenhan voidaan väittää, että miehen lisääntymisstrategiaa hyödyntävät skriptit ”käskevät” parittelemaan nopeasti, kun taas naisen kannattaa viivyttää seksuaalista kanssakäymistä. Seuraava Irmelin lause kuvastaakin hyvin yksiavioisuuden ja lyhyiden lisääntymisstrategioiden roolia chatissa ajatellen itsenäisten äitien kohdalla:

”Niin katsos kun siell chatissa on niitä perheellisiä isiä jotka luulee ihan oikeesti että yh on helppo nakki ja kun aikansa puhuttaa niin ovi aukeaa. Sitten kun on sisälle päästy ja kahvit juotu ni luullaan ett se ”pillu” kuuluu kuvaan automaattisesti. Moni siihen varmaan lankeekin koska pelko sanoa ei on liian suuri. Kyseessä on kuitenkin kaksi ventovierasta ihmistä” (Irmeli)

Myös muilla informanteilla oli vastaavia lausuntoja, tosin kukaan ei ilmoittanut olevansa ”helppo”:

”mut mulloli yleinen periaate et miks alkaisin salasuhteeseen varatun kanssa ko saan kyllä miehiä muutenkin ja ansaitsen jotain paljo parempaa ko varastettu ja hetkiä” (Elisa)

Olenkin Elisan kanssa samoilla linjoilla siitä, ettei miesten halukkuutta irtosuhteisiin kannata kauhistella, samanlaista menoa näkee baareissakin, jos vaan liikkuu paljon ulkona. Sen sijaan mielenkiintoinen kysymys onkin missä niitä uskollisia miehiä sitten onkaan, jos on? :

”huomaa että varatut miehet hakevat paljon seksi seuraa chatissa sitä on miettinyt paljon että onko kaikki miehet sitten samanlaisia ettei tyydy vakikumppaniin vaan pitää hyppiä vieraassa sänGyssä” (Maria)

Itseäni luonnollisesti miesten taipumus chatissa irtosuhteisiin ei yllättänyt. Sen sijaan ongelmaksi nousi (kulttuurinen) uskomus siitä, että yksinhuoltaja on helppo? Mistä tämä voisi olla peräisin?

Mielestäni on melko turhaa lähteä hakemaan suoranaista sopeutuma-hypoteesia tälle seikalle, varsinkaan kun hypoteesin testaaminen ei ole aineistoni valossa mahdollista. Kyse voi olla samasta seikasta jonka David Buller esittää vaihtoehtoiseksi hypoteesiksi evoluutiopsykologien standardiselykselle naisen uskottomuudesta⁴¹: yksinkertaisen oletuksen että naisen uskottomuudessa olisi kyse vain seksuaalisesta tyytymättömyydestä suhteessa (Buller 2005, 293). Ehkä miehet siis luulevat, että koska yksinhuoltaja ei elä (olettavasti) suhteessa, hänellä ei voi olla tyydyttävä seksielämä. Tai ainakin hän kaipaa vaihtelua suhteen jälkeen.

Onkin totta, että osa informanteista kertoikin ”hurvitteluvaiheesta”, joka alkoi eron jälkeen.

Mikä sitten on iän rooli chatin kulttuurisissa käsikirjoituksissa? Kärjistäen voidaan väittää, että ikä ei merkitse lähellekään niin paljon, kuin muussa elämässä, esimerkiksi osa informanteistani kertoi tarinoita, kuinka teinipoikien on vaikea uskoa, ettei nainen ole kiinnostunut hänestä. Naiset saavatkin jatkuvasti chatissa hätyytellä nuorempia miehiä ympäriltään, sillä miehille naisen ikä ei ole mikään este. Uskoisin, että tässä kulttuurisessa käsikirjoituksessa on taustalla lisääntymispotentiaalinen evolutiivinen logiikka. Varsinkin pidemmissä suhteissa miehen on kannattanut suosia nuoria naaraita koska heillä on edessään paljon lisääntymisvuosia. Sen sijaan satunnaisissa suhteissa aktuaalinen lisääntymispotentiaali on tietenkin ollut merkittävämpi indikaattori. Miehen kannalta ongelmaksi nousee vain lajitoverien uskomukset, sillä esimerkiksi kaupungilla liikkuminen vanhemman naaraan seurassa voidaan tulkita pidemmäksi strategiaksi.

⁴¹ Evoluutiopsykologien standardiselytys naisen uskottomuudesta on paremmat geenit – hypoteesi (kts. Buss & Schmitt 1993)

Toisaalta sama pätee myös naisiin: Vaikka lyhemmissä suhteissa periaatteessa nainen voisikin hyötyä nuoren uroksen potentiaalisesti hyvistä geeneistä — esimerkiksi edellä mainittu Jorma Ollilan poika voidaan tulkita tätä taustaa vasten —, ei nuorilla uroksilla juurikaan ole tarjota naisille aktuaalisesti taloudellisia resursseja. Omat havaintoni chatissa tukevat tätä ajatusta, myös naiset saattavat harrastaa irtosuhteita nuoremman uroksen kanssa, mutta pidemmät jutut kaatuvat usein naisen puolelta siihen, ettei toinen ole tarpeeksi kypsä tai yksinkertaisesti siihen, ettei mies ole tarpeeksi investointihalukas.

Yhteenvetona chatin seksuaalisuuteen liittyvistä kulttuurista käsikirjoituksista voidaan esittää, että ne ovat hyvin yhteen sopivia Darwinin seksuaalivalinnan teorian kanssa: sukupuoli ja ikä muodostavat tulkintakehikon, jonka kautta ihmiset tekevät salamannopeita, intuitiivisia päätöksiä ketä saa ja kannattaa lähestyä. Kuitenkin vaikka naisilla on chatissa ainakin lyhyissä lisääntymisstrategioissa huomattavasti miehiä enemmän pelivaraa, ei miesten tilanne ole läheskään

niin raadollinen kuin esimerkiksi baarissa. Naista voi esimerkiksi lähestyä yksityisesti ja mennä suoraan asiaan. ”Kelpaisiko seksiseura?” onkin yleinen kysymys chatissa, olkoonkin sen toimivuus on varmasti heikko. Merkittävää siinä onkin, että vastaavasta kysymyksestä saisi baarissa nyrkin otsaansa, chatissa se on normaalia.

Seuraavassa luvussa — jota voi kutsua tutkimukseni pääluvuksi — hahmottelen niitä yhteisöllisiä ja yksityisiä skriptejä joita itsenäiset äidit chatissa hyödyntävät. Aloitan perustelemalla itsenäisen äidin tai yksinhuoltajan identiteettiä. Miten yhtenäinen kategoria ”yksinhuoltaja” chatissa on?

7. ITSENÄISTEN ÄITIEN CHATTIELÄMÄÄ

Tähän mennessä olen tutkielmassani pohtinut paljon ihmisyyden rajoja suhteessa biologiaan ja toisaalta yhteisöllisyyteen. Perusväitteeni on ollut, että biologinen ja sosiaalinen ovat monin tavoin kytköksissä toisiinsa, aivan kuten joskus on vaikea sanoa mikä lopulta on yksilöä ”itseänsä” ja miten paljon hän vain toteuttaa esimerkiksi yhteisön toiveita. Tarkastelutapani on siis ollut melko kaukana yksilön omasta kokemusmaailmasta. Tähän on ollut syynä evoluutiopsykologinen viitekehyseni, joka monella tapaa ylittää kokemuksen rajat. Eräs syy tähän on, että evoluutiopsykologien kausaalinen ajattelu on välillä täysin arkikokemuksen ylittävää.

Kuitenkin olen ottanut tutkimukseni erääksi tavoitteeksi valottaa niitä motiiveja joita itsenäisillä äideillä on chattaamisesta sekä toisaalta niitä henkilökohtaisia kokemuksia ko. toiminnasta. Olen käyttänyt näistä nimitystä ”käsitys”. Tämän luvun tavoitteena minulla on esitellä juuri niitä väitelauseita, joissa on mukana itsenäinen äiti *itse*, jolloin voidaan tietyllä tapaa puhua omakohtaisista kokemuksista. Olenkin pyrkinyt haastatteluissani saamaan itsenäiset äidit itse pohtimaan omaa suhdettaan chatiin. Tämän ongelman tutkimisessa nousee identiteetti eli käsitys itsestä keskeiseen asemaan. Aloitan pohtimalla itsenäisen äidin identiteettiä: miten voin edes väittää, että käsite itsenäinen äiti muodostaisi yhtenäisen kategorian? Pyrin pitämään käsittelytapani lähellä arkikokemusta ja päästän haastateltavani itse ääneen.

7.1 Itsenäisen äidin identiteetti chatissa

Edellä on muutamasta kommentista käynyt ilmi kuinka *miehet* pitävät yksinhuoltajia ”helppoina”. Kuitenkin voidaan kysyä mitä naisen omanarvontunnon tai markkina-arvon kannalta merkitsee se idenfioituuko hän ”yksinhuoltajaksi”. Perusväitteeni on, toisin kuin eräät Internet-tutkijat esittävät (esim. Turkle 1984, Turkle 1995, Stone 1995), identiteetti Internetissä ei ole niin joustava suhteessa arkielämän käytäntöihin. Itsenäisten äitien tapauksessa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vaikka yksilö voikin ”pelata” erilaisilla rooleilla netissä, pelillä on alku ja loppu. Ts. ne henkilöt jotka aikovat realisoida netissä

kerättyä sosiaalista pääomaa (esimerkiksi tapaamalla henkilöitä livenä), heidän pitää esittää itsensä suhteessa ”arkiminään”, ts. näiden kahden välinen kuilu ei saa olla liian suuri.

Toisaalta, vaikka kuinka pyrkisi performoimaan itseänsä, ei aina voi päättää miten toiset sinuun suhtautuvat.

Kolmanneksi ja ehkä tärkeimpänä, vaikka Turkle esittääkin (Turkle 1984), että tietokoneesta on tullut ihmisyyden koskevan ajattelun apuväline, luonnonympäristö on edelleen keskeinen ihmisyyttä määräävä piirre. Tämä siksi että ihmisuus on sen lisäksi sitä mitä olemme, sitä miksi voimme tulla. Biohabituksen käsite auttaakin ymmärtämään miten luonto toisaalta edelleen asettaa ihmisyydelle rajoja, mutta myös aktiivisesti muokkaa sitä.

Väittäisinkin, että chatin rooli toki on ylittää tiettyjä arkielämän reunaehtoja itsenäisten äitien tapauksessa:

”kunne sillo ko oot yksin muksujen kanssa nin oo oikeen kanavia ja mahdollisuuksia muuten tavata ihmisiä... olin nin kiinni muksuissa sit muute enkä nähny ketään”
Haastattelija: no chattasitko silloin ku olit viell yhess mies kanssa? ” *Juu sätin”*
Haastattelija: no oliko se sillonkin sitä kun mies oli duunissa ja oli yksinäistä? ” *no olise sitäki mut sitte se oli ehkä kans selkeesti pakoa todellisuudesta ko ei enään liitto ollu kohdillaan”* (Elisa)

Tässä näkyekin chatin välineellinen rooli uusien ihmisuhteiden luomisessa sekä toisaalta chat omana sosiaalisena tilanaan (vrt. Seppälä 2004). Kuitenkin väittäisin, että tietyt arkielämän reunaehdot — ts. lapset ja mies — ovat ainakin alitajuisesti mukana itsenäisten informanttieni puheessa. Itsenäisen äidin onkin vaikea olla vain nainen koska miehen varjo ja lapset ovat mukana kokoajan, ellei muuten niin alitajuisesti. Kuitenkin tutkimani henkilöt kokivat, että chatti kykeni vahvistamaan myös heidän naisellista puoltaan:

” Olen minä saanut taas itselleni itsevarmuutta eli naisellinen puoleni on korostunut shätin aikaan” (Maria)

On eri asia miten tietoista informanttieni identiteetin muokkaus on, mutta seuraava tulkinta on ainakin evoluutionäkökulmasta perusteltu:

itsenäisen äidin identiteetti syntyy siitä, että pyritään löytämään uusia ajattelu-uria aiemmin epäonnistuneen lisääntymisstrategian (aviomies) tilalle tai kun päästään hetkeksi eroon äidin roolista.

Toisaalta voidaan kysyä tarvitseeko nainen miestä tunteakseen itsensä naiseksi? Ilmeisesti, sillä:

” koska vaikka kuinka ajattelen olevani itsenäinen ja tasapainoinen tässä sinkkuuden elämäntilanteessa niin välillä tuntuu että jotain oleellista puuttuu kun ei ole ketään korostamassa sitä mun naiseutta” (Piitu)

Voidaankin väittää, että vaikka kukaan informanteistani ei suoranaisesti korostanut haastattelussa yksinhuoltajuuttaan, se tuli esiin useissa muissa keskusteluissa. Esimerkiksi osa haastateltavistani kertoi toisinaan edelleenkin kokevansa syyllisyyttä siitä, että he olivat eronneet miehestään. Jännittävää olikin huomata, miten yllättävän moni nainen, jolle esittelin chatissa tutkimusteemaani, saattoi moralisoida itsenäisiä äitejä siitä, että he olivat jättäneet miehensä ”niin helpolla”. Omassa aineistossani ei kuitenkaan ollut tällaista helpoutta näköpiirissä, vaan pikemminkin tuntui, että moni informanttini oli liian pitkään roikkunut miehessään. Toisaalta kuitenkin kukaan ei ollut käynyt parisuhdeterapiassa, joten ehkä suhteen kariutuminen oli siitä kiinni?⁴²

Väitänkin, että vaikka itsenäisten äidin identiteetti ei olekaan niin joustava kuin voisi olettaa, muodostaa chati tilan jonne voi paeta arkielämää tai vain saada uusia kokemuksia. Arkielämä kun itsenäisellä äidillä on taipumista moneen rooliin:

” yksin lasten kanssa joutuu tasapainottelemaan äidin roolin, oman itsensä ja sit sen opiskelujen ja työn asettaman roolin välillä” (Piitu)

Seuraavaksi käsitellenkin sitä, miten itsenäiset äidit pyrkivät lisäämään sosiaalista pääomaansa tapaamalla henkilöitä chatista. Tässä tarkastelussa nouseekin keskiöön sekä chatin välineellinen rooli ihmissuhteiden hankkimisessa sekä toisaalta chat jatkeena muuhun sosiaaliseen tilaan.

⁴² Parisuhteeseen kohdistuvat terapiakäytännöt ovatkin esimerkki terapiakulttuurista (terapiakulttuurista, kts. esim. Pietikäinen 2005)

Chatin rooli välineenä tai jatkeena muuhun tilaan onkin mielestäni keskeisempi osa itsenäisten äitien chattaamista kuin pelkkä chatin itsenäinen rooli sosiaalisena tilana. Syy on siinä, että haastattelemanani itsenäiset äidit tapaavat chattituttujaan myös oikeassa elämässä ja näin chatti limittyy mielenkiintoisella tavalla muuhun arkeen. Toisaalta, ”oikean maailman” tapaamiset myös asettavat rajoja sille, miten suuri rooli chatilla voi olla erilaisissa identiteetti-peleissä, esimerkiksi uusien seksuaalisten tarpeiden syntymisessä. Meillä on edelleen varsin vähän konkreettista tietoa chatin limittymisestä muuhun elämään. Seuraavaksi esittelenkin konkreettisia käsikirjoituksia joita itsenäiset äidit hyödyntävät luodessaan sosiaalisia suhteita netin avulla.

7.2 Chat ja muu maailma

Informanttieni puheen analysoinnista on helppo huomata miten käytännön elämässä chatin roolit välineenä sosiaalisten kontaktien solmimisessa sekoittuvat chatin rooliin sosiaalisen tilan jatkumona.

En kuitenkaan juurikaan löytänyt aineistostani kertomuksia, jotka tukisivat chatin roolia itsenäisenä sosiaalisena tilana, jolloin chattaamisella olisi selkeä alku ja loppu, usein vielä niin, että chattaaja saattaa esittää itsensä täysin erilaisena henkilönä kuin itse oikeasti on, en juurikaan löytänyt. Tietenkin chatti on täynnä tällaisia pelejä, mutta informanttini kertoivat harrastaneensa kunnan identiteettileikkelyä vain toisinaan. Väittäisin, että tähän on syynä se että suurin osa informanteistani oli *sitoutunut* chattaamiseen melko tiiviisti, koska heillä oli muun muassa rekisteröity nimimerkki ja siellä kuva itsestä. Toisaalta, tällaisesta leikkelystä tuskin jää kovinkaan paljon käteen ja informanteillani tuntuikin pääosin olevan melko suuri autenttisuuden kaipuu. Esimerkiksi lausunnot siitä, kuinka chatti on täynnä pelaajia, olivat yleisiä, koska tuntuu ärsyttävältä pistää itse itsensä peliin vieläpä kuvan kera, kun toinen vain leikkii ja pahimmassa tapauksessa huijaa.

Jos kerran informanttini tarinoissa näkyi pääosin chatin välineellinen rooli sosiaalisten sidosten solmimisessa ja toisaalta chatin limittyminen muuhun sosiaaliseen tilaan, niin miten tämä konkreettisesti ilmeni?

Siiten että jokainen informanttini oli tavannut henkilöitä chatista. Pitäisinkin tätä livetapaamisten harrastamista eräänlaisena vedenjakajana; vaikka henkilö voi chatissa ja

esimerkiksi messengerissä jutella kuukausienkin ajan toisen ihmisen kanssa vaikka miten henkilökohtaisia, niin silti kasvokkain näkemisessä on edelleen ”taikaa”. Seuraavaksi kerronkin miten itsenäiset äidit näitä livetapaamisia ovat toteuttaneet, sillä vaikka tutkielmani otsikko muuta voisikin vihjata, tapaamisessa on aina se mahdollisuus, että voi löytää jotakin.

7.2.1. Tapaamisten tyypit

Yhtään liioittelematta ja informanttien omaa kieltä käyttämällä voidaan väittää, että pääosin informanttini olivat tavanneet paljon ihmisiä chatista. Näen merkittävän syyn tähän olevan siinä, että informanttini tavallaan ovat identifioituneet chattaajiksi, he voivat ilmoittaa, että tapaavat ihmisiä chatista, koska se on arkipäiväistä tai ainakin totunnaista. Näinhän asia ei suinkaan ole monilla muilla chatin käyttäjäryhmillä, sillä moni, jolle chatti muodostaa irrallisen tilan muusta sosiaalisesta maailmasta, ilmoittaa ettei ikinä tapaisi ketään chatista. Kyse onkin siitä, että tutkimilleni itsenäisille äideille ihmisten tapaaminen chatista on ollut alkukynnyksen jälkeen helppoa, he ovat ikään kuin legitimoineet chattaamisen suuren määrän sillä, että chatti on limittynyt kiinteästi muuhun sosiaaliseen elämään. Seuraavaksi pyrin hahmottelemaan näiden tapaamisten tyyppitarinoita.

Ensinnäkin informanttini jakautuivat selkeästi kahteen luokkaan siinä millaisia ihmisiä he olivat chatista tavanneet: miehiä ja naisia (muuta äitejä esimerkiksi) vai pelkästään miehiä. En tällä luokittelulla väitä, että niiden naisten tapaamistarinoissa, joissa oli mukana vain miehiä, olisi välttämättä mukana seksuaalinen vire, vaan pikemminkin sitä, että tutkimukseni kannalta ongelmaksi nousee se, millaisia (naisten välisiä) ystävyyksiä itsenäiset äidit chatissa solmivat (vrt. Campbell 2003, 137-168). Aineistostani nousi esiin selkeä trendi:

mitä enemmän haastattelemani henkilö luokitteli itsensä osaksi chattaajien vakiorukkaa tai mitä kiinteämpi rooli chatilla oli henkilön arjessa, sitä enemmän henkilön tarinoissa korostui chatin rooli ystävyyssuhteiden solmimisessa ja ylläpitämisessä. Seuraavat Elisan lausunnot muodostavatkin mielenkiintoisen vertailukohtan suhteessa muihin informanttien kokemuksiin:

” käytiin yhdessä baareissa ja järkättiin bileitä (muistelee chatin vakiorukkaa, TV) ja kahviteltiin ja vierailtiin puolin ja toisin... mut sen paras puoli oli siinä että yleensä aina jostain sai seuraa. no sitte noista ensi tapaamisista... mä EN KOSKAAN oo tehny treffejä netistä, siis romanttisessa mielessä... ja kun on tehty tapaaminen nin yleensä mentiin yhdessä jonku kaverin kanssa”

Elisan lausunnosta käykin ilmi selkeästi vakiochattaamisen paras puoli, yhteisöllisyys. Tällainen eetos oli harvinainen aineistossani sillä useimpien itsenäisten äitien tarinoissa korostui individuaalisuus: chatissa juteltiin pääasiassa yksityisesti ja tapaamiset olivat kahdenkeskisiä.

Myöskin Elisan tapaamisten tapa — kaksin kaverin kanssa — on hyvin mielenkiintoinen, joskin ymmärrettävä. Uskon, että taustalla on tiettyä itsesuojeluvaistoa, tuntematon mies on helpompi tavata toisen henkilön seurassa, etenkin kun samalla saa arvokasta informaatiota siitä miten tapaamisen kohde käyttäytyy ryhmässä. Toisaalta useimmat muutkin informanteistani ilmoittivat tavanneensa chattituttunsa ensimmäisen kerran julkisella paikalla, mutta joukossa oli myös henkilöitä jotka olivat kutsuneet nettitutun heti kotiinsa. Jopa niin, että lapsi tai lapset olivat samaan aikaan paikalla. Mielestäni tämä on osoitus melkoisesta avoimuudesta, sillä osa haastateltavistani painotti nimenomaan, ettei missään nimessä tapaisi ketään kotonaan. Mielestäni siinä, että nettituttu tavataan ensimmäisen kerran julkisella paikalla, näkyikin chatin kaksinainen rooli tapaamiskanavana: toisaalta netin kautta henkilö on tullut hyvinkin tutuksi, toisaalta ei voi yhtään olla varma millainen henkilö siellä lopulta onkaan.

Sen kummemmin joidenkin informanttieni tapaa tavata chattituttu kotona psykologisoimatta uskoisin, että asian taustalla on käytännön asiat — lasta voi olla vaikea saada hoitoon tapaamisen ajaksi — , mutta väitän että taustalla voi myös olla tarve nähdä miten tuttu suhtautuu lapseen. Tämä on tietenkin kyseenalainen tulkinta, jonka perustan vain muutaman sellaisen miespuolisen henkilön lausuntoon, jotka ovat tavanneet naisia chatista. Palaan vielä ongelmanasetteluun chattituttu ja lapsi myöhemmin tässä luvussa.

7.2.2 Tietokonetunteita vai ”oikeita tunteita”?

Jos siis tapaamisen paikka ja käsitys siitä jakoi melko jyrkästi informanttejani, niin samaa voi sanoa myös ajasta juttelun aloittamisen ja ensitapaamisen suhteen. Evoluutiopsykologian teorian valossa voidaan väittää, että koska miehelle optimaalisinta on useissa olosuhteissa päästä nopeasti parittelemaan, niin naisella täytyy olla tiettyjä seksuaalisia strategioita, joiden funktio on viivyttää parittelua; ts. ottaa selvää onko mies kiinnostunut naisesta pidemmällä tähtäyksellä. Tämä näkyi myös selkeästi aineistossani, harva informanttini ilmoitti

lähteneensä hetken mielijohdeesta chattitreffeille ja miesten innokkuus tapaamiseen oli kyllä hyvin naisten tiedossa. Informanttini olivat myös kokeneet ongelmaksi miehen mustasukkaisuuden jota saattoi ilmetä jopa ensimmäisen treffikerran jälkeen. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä evoluutiopsykologian teorian mukaan miehen mustasukkaisuus on lisääntymisstrategia, jonka tarkoitus on varmistaa isyys (esim. Buss 2006). Mutta miten voi olla huolestunut isyydestä, siis mustasukkainen, kun ei ole vielä edes paritellut naisen kanssa (vrt. Buller 2005, 309). Itse olenkin tätä nykyä taipuvainen uskomaan, että miehen mustasukkaisuudessa on enemmän kyse miesten keskinäisestä kilpailusta, sillä mustasukkaisuus lievässä muodossa saa miehen kilpailemaan naisesta⁴³. Niin tai näin, oma tulkintani on, että mies, joka ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen on mustasukkainen naisesta, omaa huonon minäkuvan ja pahimmassa tapauksessa pyrkii omistamaan koko naisen. Tällaisia tarinoita olikin aineistossani. Näin kertoo Nanna, joka oli kerran omien sanojensa mukaan ”erehtynyt sokkotreffeille”:

”no mies oli aika kuivan oloinen vaikutti jo ensimmäisillä treffeillä mustasukkaiselta... kaiken lisäksi jouduin vaihtamaan numeroa koska rupesin saamaan ihme puheluita missä ei puhuttu mitään tai sitten kun vastasin lyötiin luuri kiinni...”

Tällaiset mustasukkaisuuteen liittyvät ahdistelut voivat olla mielestäni periaatteessa vielä ”oikeaa elämää” yleisempiä chatissa, olkoonkin, ettei haastatteluaineistossani mustasukkaisuus juurikaan nousut esiin kuin satunnaisesti⁴⁴. Näkemykseni mukaan tähän olemassa ainakin kaksi toisiinsa liittyvää syytä.

Ensinnäkin tekniikka helpottaa kontaktin ottamista, koska netin kautta on toisinaan helppo saada kohteesta mielikuvitusta ruokkivaa tietoa ja koska palautetta omien keinojen realistisuudesta on vaikeampi saada kuin kasvokkaisessa kontaktissa.

Toisaalta koska kontaktinotto on irronnut välittömästä kontekstistaan (vrt. Mattila 2004, 78), suhteiden luomiset perustuvat yhä enemmän mielikuviin ja haaveisiin. Oikeastaan ihastumiset tietokonepersoonaan eivät ole niin uusi asia kuin ensiksi voisi luulla, esimerkiksi

43 Oman havaintoni mukaan naaraat myös saattavat pitää lievää mustasukkaisuutta merkinä siitä, että uros on oikeasti kiinnostunut hänestä

44 Tutkimallani kanavalla on sattunut ainakin yksi vakiochattajaan (nainen) suorittama kuolemaan johtanut puukotus. Itse pitäisin myös esimerkiksi lumipallojen ikkunaan heittämistä ilta illan perään tai jatkuvia kukkalähetysten lähettämistä merkinä jonkin sortin ahdistelusta, ainakin näistä asioista kertoneet naiset kertoivat näin kokeensa. Toisaalta itselläni on myös kokemusta tapauksesta jossa mies murtautumalla tyttöstävänsä sähköpostiin, sai selville hänen tapansa jutella vierailta miehille netitse.

populaarikulttuuri ja mainonta ovat jo kauan osanneet hyödyntää ihmisten valmiutta ihastua vain paperilla ilmenevään julkisuuden hahmoon (vrt. Isotalus 2004, 88). Tällaisista epäsuoraan vuorovaikutukseen perustuvista suhteista käytetäänkin nimitystä parasosiaaliset suhteet (mt. 87). Kognitiotieteellinen tutkimuksen valossa voidaan väittää, että ihmisen ajattelussa ja tunne-elämässä näkymättömillä toimijoilla, joista voidaan käyttää nimitystä agentti⁴⁵, on erittäin keskeinen asema. Esimerkiksi Durkheimin uskontotieteellistä ajattelua (Durkheim 1912/1980, Pyysiäinen 2005b) leimaa *yhteisön* agenttiivisten piirteiden korostaminen, jolloin uskomisen Jumalaan on eräänlaista tahdon teknologiaa.

Jumalat ja idolit toimivat ideologisissa sfääreissä, joissa he heijastavat takaisin niihin suuntautuvan sosiaalisen ja psykologisen energian (Virtanen 2006). Yhteisön agenttiivisten piirteiden voidaankin väittää perustuvan suurelta osin mielenteorialle, eli ihmisen kykyyn ja tarpeeseen ajatella lajitoverien näkökulmasta myös sillon, kun he eivät ole näkyvästi läsnä. (Pyysiäinen 2005b). Esimerkiksi gradua kirjoittava opiskelija voi väittää ”yhteiskunnan” vaativan hänen valmistuvan nopeasti, vaikka vaikka analyttisesti tarkastellen vain yksittäiset ihmiset voivat vaatia jotakin⁴⁶ (vrt.mt, 303).

Tämän ihmisajattelun kyvyn hyödyntää agenteja ajattelussaan huomioonottaminen tuo tutkielmaani mielenkiintoisia kysymyksiä:

Miten ihastuminen tai mustasukkaisuus tietokonepersoonaan eroaa ”oikeasta” ihastumisesta tai mustasukkaisuudesta? Mikä on tällaisen agenttiivisen ajattelun rooli tutkimieni informanttien chattisuhtaissa?

Ensinnäkin evoluutiopsykologisen teoriaa — rakastumisen funktio on synnyttää parisuhde, mustasukkaisuuden taas pitää se koossa (Tammisalo 2005a, takakansi) — voidaan kritisoida siitä, että se on edelleenkin melko ”mielisokeaa”. Esimerkiksi mikäli rakastuminen todellakin syntyy hajuihin perustuvaan leimautumisreaktiossa (Viitala 2005, Ridley 2004, 48-55), ei kauko- tai digirakkaus ole rakkautta sanan varsinaisessa merkityksessä. Onkin hyvin mielenkiintoinen kysymys miten sitten tietokonepersoonaan ihastuminen tai vihastuminen eroaa niistä tunteista, joita tunnemme ”oikeaa henkilöä” kohtaan? Pekka Isotalus väittääkin (Isotalus 2004, 95), että tietokonepersoonaan ihastumisessa ei ole kyse mielikuvitus-suhteesta, vaan aidoista tunteista jotka ovat käyttäjälle todellisia⁴⁷. Tähän voisi kuitenkin lisätä, että

45Tietotekniikassa agentti tarkoittaa ohjelmaa, jonka tarkoitus on helpottaa tietokoneen käyttämistä. Eräs tunnettu tällainen animoitu ohjelma on Microsoftin word-tekstinkäsittelyohjelman paperiliittimen hahmossa näyttävä Bob joka on auttanut tämänkin tutkielman tekemisessä. (Isotalus 2004, 87).

46Kuitenkin tällainen ajattelu säästää aivoilta paljon prosessointitehoa

47 Tässä onkin kyse laadullisesta vertailusta. Väittäisinkin, että myös ne henkilöt jotka väittävät että tietokoneen ääressä voi kokea koko inhimillisen tunnerepertuaarin, myöntävät että nämä tunteet ovat (kenties aina) jotenkin laimeampia.

millaisia sitten ovat mielikuvitusuhteet? Näyttelemistä? Joka tapauksessa uskon, että esimerkiksi chattimies, joka on mustasukkainen vaikkapa kerran tapaamastaan naisesta, varmasti on harhaisina ajatuksineen ”aito” — ainakin jos aitouden kriteerinä pidetään tekoja, joita kukaan ns. terve ei tekisi.

Informanttini puhuivatkin paljon toisaalta siitä, kuinka chatti vaatii mielikuvitusta ja on *mielikuvien luomista*, mutta toisaalta kaivattiin *aitoutta*. Informanttieni tarinoissa ihmisen tapaaminen olikin vedenjakaja, eräänlainen testi siitä miten oma mielikuva (ja toisen kertomus!) pitävät yhtä ”todellisuuden” kanssa. Toiseksi vedenjakajaksi voidaankin laskea chattitutun suhde itsenäisen äidin lapseen, josta seuraavassa.

7.2.3 Chat ja lapset

Väitin edellä, että ihmisen ajattelussa agenttiivisilla piirteillä on merkittävä osuus. Tutkimieni itsenäisten äitien tapauksessa yksi esimerkki agenttiivisesta piirteestä on äidin suhde lapseen. Seuraava esimerkki havainnollistaa asiaa:

Kuten olen edellä luvussa 5.1 kulttuuristen mallien käsittelyn yhteydessä väittänyt, ihmisen ajattelun yksi olennainen piirre on analogisten kuvaskaemojen hyödyntäminen (Lakoff & Johnson 1980, Jokinen 1998, 519). Esimerkiksi informanttini saattoivat verrata chattia edeltänyttä *parisuhdetta* ”kotiin lukitsemiseksi” tai kuvailemalla omaa äitiytään ”kovana kasvattamisena, mutta toisaalta ”hellänä emona” olemisena. Idea näissä metaforissa onkin, että ne tavallaan rinnastavat fyysisen ja ei-fyysisen aineksia toisiinsa, niin että ihmiset sisältävät tiettyjä asioita, jotka liitetään esimerkiksi äitiyteen ja toisaalta asioita jotka rajautuvat sen ulkopuolelle. (vrt. Jokinen 1998, 519). Joskus taas tiettyyn rooliin tavanomaisesti liitetyt asiat saattavat joutua törmäyskurssille jonkun toisen roolin kanssa:

”Saatoin viedä Villen (nimi muutettu, TV) hoitoon porukoille ett pääsin naimaan...Joskus melkeen kuka tahansa kävi. Ett semmonen äiti mä oon!”(Liisa)

Tässä Liisan lausunnossa näkyy tietynlaisten (yhteisön) asettamien äitiyteen liittyvien moraalinormien törmäyskurssi seksuaalisuuden kanssa. Voidaan väittää, että informanttieni puheessa lapsi tai lapset olivat paljon läsnä, jos ei muuna, niin eräänlaisena agenttina. Esimerkiksi Liisa kuvailee nykyisen poikakaverinsa — jonka hän on tavannut chatissa — suhdetta lapsiinsa näin, kun kysyin ”Miten hän on suhtautunut lapseesi”:

”tosi hyvin. alussa sitä ehkä hirvitti, mut muuten tosi hienosti ja nykyään jopa tunnen hänestä ylpeyttä, että se on niin hienosti klaarannu tän mun lapsihomman”

Onkin hienoa, että Liisa on pystynyt omassa elämässään ratkaisemaan erään yksinhuoltajan suuren sopeutumishaasteen: isäpuolen ja lapsen välisen konfliktin. Itse erehdyin eräässä vaiheessa tutkimusta ehkä liikaakin antamaan darwiniaanisista perheterapeuttisista neuvoista⁴⁸ koskien isäpuolen ja lapsen monimutkaista suhdetta, mutta tätä nykyä uskon, että lapsen ja isäpuolen suhde on melko paljon siitä kiinni, miten hyvin mies itse hyväksyy oman roolinsa.⁴⁹ Myös informanttien kommentit tukevat tätä näkemystä. Esimerkiksi Mintun mukaan lapset ovat joillekin este ja sen kuulemma huomaa suoraan puheista, mutta valtaosan informanteistani mukaan miehet, joita he ovat chatista tavanneet ovat suhtautuneet lapsiin hyvin.

Toisaalta lapsi on voinut olla myös eräänlainen yhteinen puheenaihe, sillä osa informanteistani ilmoitti nimenomaan halunneensa tavata toisia äitejä tai yksinhuoltajia. Nykyisin yksinhuoltajille onkin omia chattihuoneita jota esimerkiksi suomi24.fi – portaali mainostaa näin:

”Tule jakamaan yksinhuoltajien ilot, huolet ja murheet muiden kanssa”
(<http://chat.suomi24.fi/login.cgi?cid=919&gid=27>)

Eräs asia, jota olen pohtinut paljonkin tutkimukseni aikana, on informanttien erilainen käyttäytyminen heidän pyrkiessään kontrolloimaan lapsensa/lapsiensa ja chatista tutun miehen suhdetta. Suurin osa informanteistani kertoi ettei missään nimessä halunnut esitellä lapsiaan miehelle ”ennen kuin olin varma suhteen laadusta” tai informantti saattoi pelätä, että lapsi kiintyy mieheen. Tässä näkyikin tietynlainen ristiriitainen eetos. Toisaalta informanttini painottivat etteivät etsi isää lapselleen, mutta miten lapsi suhtautuu chatista ilmestyneeseen mieheen? En tiedä, tuskin ainakaan kovin helposti isänä. Kuitenkin esimerkiksi eräs informanteistani ilmoitti, että hänen lapsensa on tavannut jokaisen chattimiehen ja kuulemma tulevat hyvin toimeen. Itse en oikein tiedä miten tähän tulisi

48 Esimerkiksi Heikki Sarmaja on omaan humoristiseen sävyynsä väittänyt, että tulevaisuuden darwinistisesti orientoituneen perheterapeutin vastaanotolla voisi olla tietokoneohjelma, joka osaisi laskea kaikki mahdolliset suurperherypäiden kaikki mahdolliset perheongelma-asetelmat ja juonenkäänteet ”kauniit ja rohkeat” tyyliseen viihteeseen. (Sarmaja 2004, 235). Sarmaja kuitenkin toteaa, että tällöin puhuttaisiin erittäin suurista luvuista, sillä evoluutionkin näkökulmasta perhe-elämä on täynnä mitä erilaisempia konflikteja..

49 Toisaalta, tiedän myös omasta lähipiiristäni tarinan jossa äiti oli jo raskaana ollessaan löytänyt toisen miehen josta lopulta tuli sukulaiseni isä. Tämä isä ei koskaan saanut ainakaan suoraan tietää ettei ole sukulaiseni isä, mutta ainakaan mitään suurempia vaikeuksia tämä ei kuulemma heidän suhteeseensa.

suhtautua, etenkin kun. ko. informantti kysyi minua kerran luokseen yöllä koska häntä pelotti ex-miehensä käytös⁵⁰.

Myös eräs toinen informanttini tapasi usein miehiä kotonaan ja hänellä oli tapana esitellä heti mies lapselle — tällöin lapsi oli mukana kuviossa heti alusta alkaen.

Evoluutiopsykologian näkökulmasta lapset merkitsevät äidille kustannuksia. Arkipuheessa tämä tulee ilmi muun muassa siinä, että miehillä on eräänä naispuolisen tuttuni mukaan tapana toisinaan suhtautua yksinhuoltajaan kuin käytettyyn tavaraan. Kun esitin kerran tämän näkökulman eräälle informanteistani, hän suuttui.

Onkin totta, että lasten roolin tarkasteleminen pelkkinä ”kustannuksina” tms. rajoittaa näkemystä monia niitä merkityksiä joita lapset antavat. On helppo kuvitella, että mies voi toisaalta suhtautua toisen miehen siittämiin lapsiin myös ikään kuin ne olisivat pelkästään positiivinen asia. En ole tietoinen tutkimuksista, joissa vertailtaisiin miesten ja naisten välistä sukupuolieroa suhteessa siihen, miten he suhtautuvat kumppanin lapsiin, mutta evoluutiopsykologian näkökulmasta voidaan esittää hypoteesi, että naisen suhde lapsiin on problemaattisempi. Tämä muun muassa siksi, että Triversin vanhemman investoinnin teorian mukaan naiset investoivat enemmän lapsiin. Ja toisen ihmisen lapsi taas on evoluution näkökulmasta aina hukka-investointi, sanoipa moraali ja muut psyykeen tason ilmiöt mitä tahansa.

Toisaalta, omat kokemukseni chatista eivät juurikaan tue tätä näkökulmaa. Eräs informanttini esimerkiksi jopa toivoi, että miehellä olisi lapsia. Mielestäni tämä voi olla merkki siitä, että lapset toimivat indikaattorina miehen kypsyydelle ja hyvälle isätaidoille. Evoluutionkaan näkökulmasta ei ole ongelmattonta väittää, että miehen kannattaisi pyrkiä olemaan pelimies, sillä myös hyvä isä –strategia voi toimia (vrt. Raatikainen 2007, 6).

Toisaalta erään informanttini mielestä miehet, jotka mainostavat isyyttään ovat vastamielisiä. Robert Triversin ajattelua seuratenkin voikin esittää, että itsensä tehokas markkinointi vaatiikin *itsepetosta* (kts. esim. Sarmaja 2002, 114). Tällöin itsensä markkinointi on tehokkainta, kun itse uskoo olevansa sellainen kuin esittää olevansa. Tunteita esimerkiksi lapseen onkin vaikea teeskennellä ja näkemykseni mukaan informanttini vastenmielisyys kumpuaa juuri moralismista epäaitoutta vastaan.

Oma näkemykseni onkin, että vieraan miehen lasta voi rakastaa, mutta se ei käy helposti.

50 En mennyt, koska tällainen kutsu oli mielestäni liian intiimi.

7.3 Chat ja ongelmat

Olen tätä tutkielmaa tehdessäni saanut jonkin verran ihmettelyjä siitä, miten aiheeni oikein luonnistuu yhteiskuntapolitiikan työksi. Olen pyrkinyt perustelemaan tätä ensisijaisesti elämänpoliittisella kontekstilla väittämällä JP Roosin ja Anna Rotkirchin evoluutiososiologisen ohjelman hengessä, että ”savanninäyttämö” on edelleen peruslähtökohta ihmisenä olemisen todellisuudelle. Kieltämättä kuitenkin sitä etteikö nykymaailma — esimerkiksi chat — voisi tuoda kenties jopa joitakin täysin uusia strategioita itsenäisten äitien toimintaan (Roos & Rotkirch 200b, 36). Tällöin ajatuksena on ollut se, mitä enemmän moraalinormit ja esimerkiksi köyhyydestä johtuva epätasa-arvo hellittävät, sitä enemmän geenit merkitsevät. Mielestäni tästä on paljonkin näyttöä nykymaailmassa sillä esimerkiksi Henry Laasanen on pistänyt omassa gradussaan merkille, kuinka ”hyviä miehiä” ei yksinkertaisesti riitä kaikille naisille, naisten vaatimukset kun ovat niin kovia (Laasanen 2006, kts. myös Buss 2005). Tätä on tietenkin mielenkiintoista pohtia, mutta toistaiseksi laajat historiallista aineistoa hyödyntävät evoluutiososiologiset vertailut, joissa pohdittaisiin esimerkiksi talouspolitiikan vaikutuksia yksinhuoltajuuteen, ovat harvassa (kts. kuitenkin Barber 2005). En itsekään ole juuri ottanut näihin asioihin tässä tutkielmassa kantaa. Olen hiukan taipuvainen uskomaan, että esimerkiksi Triversin vanhemman investoinnin teorian mukaisesti toiset perhepoliittiset ratkaisut toimivat paremmin kuin toiset jo pelkästään biologisista syistä johtuen (vrt. Roos 2004).

Sen sijaan olen pyrkinyt oikeuttamaan tutkielmani yhteiskuntapoliittisuuden vetoamalla itsenäisten äitien identiteettipoliittikkaan ja laajemmin tuomaan heidän äänensä kuuluviin keskustelussa, joka koskee Internetin roolia informaatioyhteiskunnassa (esim. Castells 1999). Näkemykseni mukaan chatti onkin pääasiassa väline, jolla itsenäiset äidit voivat pyrkiä tuottamaan itselleen eräänlaisen chattaajan projekti-identiteetin (mt.).

Kuitenkin on todettava, että nämä keskustelut ovat varsin laajoja ja itse olen tyytyväinen tutkielmani yhteiskuntapoliittiseen antiin, jos olen edes jonkin verran saanut tutkielmassani esiin niitä sosiaalisia ongelmia (esimerkiksi perheväkivalta), joita osa informanteistani on kokenut. Toisaalta aineistostani tuli esiin myös ongelmia, jotka kenties ovat melko henkilökohtaisia, mutta ansaitsevat tulla käsitellyksi seuraavassa.

Olen jo edellä väittänyt, että (eron jälkeinen) yksinäisyys on ollut eräs suurimmista motiiveista informanteillani chatata. Näkisin, että chattaaminen on vain keino pyrkiä vähentämään tätä yksinäisyyttä eikä suinkaan sen syy. Sen sijaan olen hiukan taipuvainen ajattelemaan, että chatti tai Internet ylipäätänsä voi tietyllä tapaa vieraannuttaa todellisuudesta, mikäli se saa liian suuren roolin arkielämässä. Internetin tai chatin ”oveluus” onkin siinä, että se saa pikkuhiljaa yhä suuremman roolin arjessa. Esimerkiksi itse en läheskään aina reflektoi milloin olen netissä ja milloin en, sillä kone on useimmiten päällä kun olen kotona. Myös informanttieni kertomuksista löytyi hiukan vastaavia kuvailuja; netti tai esimerkiksi messenger on usein niin limittynyt arkeen, että sen arviointi, kuinka paljon henkilö lopulta on netissä vuorokaudessa on vaikeaa.

Kuitenkin heidän kanssa keskustellessa esimerkiksi lapset näyttivät rytmittävän juttelua — ”Pitää mennä antamaan ruokaa” .

Sen sijaan kysymykseen ”koetko olleesi tai olevasi riippuvainen chatista” sain kahtalaisia vastauksia:

Osa myönsi jopa kauhistellen, miten paljon he joskus ovat olleet chatissa — mutta eivät kuulemma enää — , osa taas kielsi olleensa riippuvainen. Olen sitä mieltä, että ehkä osa informanteistani on hiukan vähätellyt riippuvuuttaan chatista, mutta korostan, että mielestäni riippuvuuden eräs määrittävä tekijä on se, että henkilö itse kokee asian ongelmaksi itselleen. Tällöin esimerkiksi koko yön kestäneet satunnaiset chattailut tai se, että kone on melkein koko ajan päällä — tällaisia kuvailuja oli aineistossani — ei täytä addiktion määritelmää jos muu elämä ei siitä kärsi.

Jokatapauksessa Internetin tai suppeammin esimerkiksi messengerin käyttö siinä laajuudessa kuin se informanteillani ilmeni, on hyvä todiste sen puolesta, että ihmisillä *on aivan järjettömästi aikaa*. Myös aineistoni vanhin chattaaja Minttu oli huomannut tämän:

”tosin sitä en ymmärrä et nuoret äidit roikkuu täällä kaiket päivää”

Varsinaista addiktiota suurempana sosiaalisena ongelmana pidän kuitenkin aineistoni ja ennen kaikkea omien kokemusteni pohjalta teknologisten suhteiden oikeasta elämästä vieraannuttavaa piirrettä. Esimerkiksi tutkimallani chattikanavilla — ja monilla muilla millä olen vierailut — on olemassa selvä piirre, että suuri osa ihmisistä ei ole lainkaan sitoutunut yhteisöön, vaan heille chatti on ikään kuin itsenäinen sosiaalinen tila, jonne voi tulla

mellastamaan *koska kyse on vain chattaamisesta*. Myös informanttini puhuivat paljon siitä, kuinka chatissa luottamuksen saavuttaminen on vaikeaa. Näkisinkin, että chatti vieraannuttaa ”oikeasta elämästä”, mikäli chattaaja ei tajua, että ei ole olemassa mitään erilaista bittiavaruuden sfääriä, jonne moraalinormit eivät yllä. Tuhannen taalan kysymys onkin, miten virtuaalisessa yhteiskunnassa ratkotaan luottamuksen ongelma, jonka voidaan katsoa olevan se sedimentti, jolle moderni yhteiskunta perustuu (Ilmonen & Jokinen 2001) ja jonka katoamisesta sosiologian klassikot Durkheimista ja Tönniesistä lähtien ovat olleet huolissaan. En halua lähteä Robert Putnamin pessimistisille linjoille väittämään, että Internet vain eristää ihmiset yksin tietokoneruudun äärelle, vaan pikemminkin olen huolissani siitä, miten ihmiset saataisiin sitoutumaan nettiyhteisöihin. Ihmiset kun tuntuvat olevan julmempia toisilleen, mikäli välissä on vain tietokone ja ihmistä ei tarvitse kohdata uudestaan. Päätän tutkielmani varsinaisen osuuden tähän kysymykseen ja vedän viimeisessä luvussa vain yhteen sen mitä olen esittänyt.

8. ITSENÄISET ÄITIT CHATISSA: YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassani olen pyrkinyt tarkastelemaan itsenäisten äitien chattaamista etnografisesti. Tämä on tapahtunut yhdistelemällä evoluutiopsykologiaa sekä yhteiskuntateoriaa empiiriseen analyysiin.

Tämä on tapahtunut erityisesti kognitiivisen antropologian avulla jolloin pyrkimykseni on ollut paljastaa itsenäisten äitien chattaamiseen liittyvä ”kulttuurinen kielioppi”. Myönnän, että paikoitellen tämä teorian ja empirian yhdistäminen ontuu, mutta tutkimukseni tuloksena voidaan pitää myös yritystä yhdistää evoluutioteoriaa ja yhteiskuntatutkimusta, tutkia elämänpolitiikkaa (vrt. Roos 2004). Pysin tässä tutkielmani päätösluvussa esittämään tutkielmani yhteenvedon keskittyen erityisesti pohtimaan sitä, miten mielestäni empiiriset tulokseni ja kognitiivinen antropologia nivoutuvat elämänpolitiikan tutkimukseen.

Tutkielmassani olen pyrkinyt osoittamaan, että chattaaminen on kiinnostavaa arkielämän toimintaa joka ei tapahdu missään sosiaalisessa tyhjiössä. Argumentoin sen näkemyksen puolesta, että suhteiden merkityksen huomioiminen on välttämätöntä tutkittaessa itsenäisiä äitejä chatissa.⁵¹

Näitä henkilöitä ei voi siis tutkia pelkästään lisääntymiskoneina, jotka pyrkivät levittämään geenejensä (vrt. Dawkins 1976) niin kuin sosiobiologian teorian suoraviivainen teoria saattaisi olettaa.

Ts. ilmiön evolutiiviset selitykset eivät kovinkaan usein ole relevantteja pyrittäessä *ymmärtämään* niitä itsenäisten äitien toimintaa. Sen sijaan ultimaattisilla, eli siis evolutiivisilla selityksillä, jotka vastaavat kysymykseen ”miksi”, voi olla relevanssia selitettäessä miksi itsenäisten äitien kulttuuriset, yhteisölliset ja yksityiset käsikirjoitukset ovat muodostuneet sellaisiksi kuin ovat. Kyse onkin siitä, että elämäntavalla on myös kulttuurista riippumattomia piirteitä, olkoonkin, että melko suuri osa esille nostamistani käsikirjoituksista on tulkittavissa samansuuntaiseksi kuin evoluutioteorian ennustamat seksuaaliset strategiat. Kuitenkin on syytä korostaa, että koska informanttien määrä oli pieni ja en harrastanut vertailevaa tutkimusta esimerkiksi eri maiden välillä, on vaikea sanoa miten hyvin tulokseni ovat yleistettävissä. Jokatapauksessa seuraavaksi esittämäni yhteenvedoa tutkimuksestani

⁵¹ Tarkoitin sosiaalisella tyhjiötä tilannetta jossa teknologiaa lähestyttäisiin vain insinöörinäkökulmasta jossa ei huomioida tarpeeksi ihmismäisiä elementtejä eli esimerkiksi henkilön suhdetta itseän, toisiin chattaajiin ja ylipäättänsä elämän edellytyksiin.

voidaan lukea niin, että argumentoin sen näkemyksen puolesta, se kulttuurinen murros joka nyt on käsillä, nimittäin sitä sitten virtuaaliseksi kulttuuriksi tai vaikkapa informaatioajaksi, tarjoaa kiinnostavia elämänpoliittisia valinnan mahdollisuuksia ja pakkoja.

Valitsemalla tutkielmani kohderyhmäksi itsenäiset äidit pyrin nostamaan esiin kiinnostavan käyttäjäryhmän, jolle pyrin antamaan puheenvuoron koskien chatin merkitystä arjessa sekä elämäkulussa (vrt. Simanainen 2004). Käsite ”itsenäinen äiti” muodostuikin mielenkiintoisella tavalla erojen ja vastakohtien varaan, oli sitten eroamisen kohde konkreettisesti aviomies tai vain vastakohtat äiti- ei-äiti, mies-nainen, riippuvainen-itsenäinen jne. Pyrin tällä käsite valinnalla siihen havainnollistamaan chatin roolia näiden naisten itsenäistymispyrkimyksissä, mutta kuten tutkielmastani toivottavasti kävi selväksi, itsenäisyys ei ole vain positiivinen asia. Sen varjopuolia voikin olla yksinäisyys ja tunne merkityksettömyydestä. Tutkimillani naisilla kun tuntui olevan halu löytää parisuhde tai ainakin jonkinlaisia ihmissuhteita. Kysymys siitä, mistä tuo halu kumpuaa, ei aineistoni antanut yksikäsitteistä vastausta. Jokatapauksessa evoluutiopsykologisen teorian valossa ihmissuhteet ovat aina täynnä erilaisia intressejä ja niiden ristiriitoja, siksi ne eivät ole koskaan ”puhtaita” — muuta kun romanttisissa illuusioissa joita toki tarvitaan.

Yksinhuoltajuus liittyykin vahvasti jo käsitteenä parisuhteeseen, myös tutkimillani informanteilla lapset ja jopa entinen mies seurasivat usein keskustelusta toiseen. Tässä mielessä täydellinen vapautuminen äidin ja yksinhuoltajan identiteetistä on naiselle vaikeaa. Kulttuuristen skenaarioiden rooliodotukset kun vaikuttavat chatissakin. Huomionarvoista oli miten selvästi informanttini toivat esiin tarinoissaan entiset suhteet. Näkemykseni mukaan tämä ihmislajin taipumus hahmottaa maailmaa menneisyyden kautta palvelee lisääntymistä sekä hengissä säilymistä. Informanttini muun muassa saattoivat verrata uutta kumppaniehdokasta entiseen mieheensä.

Esitin tutkielmassani, että tutkimani naiset kokevat chatin ja luultavasti myös monet muutkin elämän alueet eritavalla kuin miehet siitä yksinkertaisesta syystä, että heihin suhtaudutaan naisina.

Tämä suhtautuminen ei pelkistynyt pelkästään miesten suhtautumistapaan naisiin — esimerkiksi vonkaamiseen — vaan myös siihen miten *toiset naiset* naiseen suhtautuvat. Käytin esimerkkinä moralisointia, siitä kuinka itsenäinen äiti on antanut edellisessä parisuhteessaan liian helposti periksi.

Tämä moralismi on helppo tulkita naisten keskinäiseksi seksuaalisuuden kontrolliksi ja lienee kulttuurinen universaali; kaikissa kulttuureissa naisten seksuaalisuutta kontrolloidaan tiukemmin kuin miesten seksuaalisuutta. Kiinnostavaa onkin, miten tässä esimerkissä naisten henkilökohtaiset kokemukset saattoivat joutua törmäyskurssille kulttuuristen käsikirjoitusten kanssa. Pohdinnat siitä olenko hyvä nainen jos eroan tai hyvä äiti lapsilleni, ovat todiste tästä.

Tutkielmassani väitin myös, että toisin kuin esimerkiksi Kiril Mattila gradussaan antaa ymmärtää, naisen tarpeesta ja ennen kaikkea kyvystä olla seksin saralla valintoja tekevä subjekti, ei ole kyse vain modernin emansipaation tuloksesta (Mattila 2004). Triversin vanhemman investoinnin teorian perustava idea onkin siinä, että koska naisilla on pelissä miehiä enemmän, he myös ovat valikoivampia. Tämä kulttuurinen käsikirjoitus näkyi selkeästi informanttien puheissa ja osallistuvassa havainnoinnissani chatissa .

Näkemykseni on, että traditioiden menettäessä merkitystään, tämä naisten ”tinkimisetu” parisuhteissa ei ainakaan vähene. Ongelmaksi tosin voi muodostusta ”hyvien miesten” puute, sillä naisten koulutustason noustessa enemmän koulutettujen miesten määrä vähenee⁵².

Toisaalta otin myös gradussani kantaa Henry Laasasen esittämään teoriaan naisten seksuaalisesta *vallasta*. Kuten Laasanen toteaa, hänen esittelemänsä vaihtoteoreettinen kehys on sinällään hyvin yhteensopiva evoluutiopsykologisten tutkimusten kanssa. Kuitenkin oman näkemykseni mukaan — jota tosin en gradussani aivan riittävästi kyennyt käsittelemään — vallasta puhuminen on hiukan kyseenalaista. Tämä sen takia, että näkemykseni mukaan suuri osa ihmisen vallankäytöstä seksuaalisuudenkin alueella perustuu ns. mielen teoriaan eli kykyyn ja pyrkimykseen ottaa selville lajitoverin aikomuksia ja motiiveja. Jos tutkimme vain ulkokohtaisesti *käyttäytymistä*, on puhe vallankäytöstä kiistanalaista. Sitä sen sijaan en kiistä, etteivätkö Laasasen tulkinnat seksistä *sosiaalisen vaihdon tulkintakehyksen valossa* hyvinkin olisi oikeita. Ongelmaksi vain nousee tässäkin se seikka mihin olen kiinnittänyt tässä tutkielmassa paljon huomiota sitoutumalla kognitiotieteelliseen viitekehykseen⁵³: ihmisen ajattelun ja toiminnan perustuminen olennaisesti mielikuviin.

Tässä mielessä esimerkiksi median antama kuva sinkkuäideistä voi toimia yksinhuoltajien identiteetin vahvistajana ja toisaalta tehdä heistä ”seksikkäämpiä” parisuhdemarkkinoilla. Toisaalta evoluutiopsykologisen teorian valossa uusperheiden aikakausi on täynnä konflikteja

⁵² Tässä ajatuskuviossa on taustalla evoluutiopsykologisen teorian kanssa samansuuntainen näkemys naisen taipumuksesta suosia statusmiehiä. On kuitenkin huomattava, että statusta voi hankkia niin monelta alalta...

⁵³ Kognitiotieteen identiteetti ja samalla tutkimuskohde tulee mentaalista representaatioista (Saariluoma 1997)

siitä yksinkertaisesta syystä, että perhetunteemme eivät välttämättä ole konstruoitavissa niin helposti kuin nykyinen perhepolitiikka huostaanottoineen olettaa.

Tutkielmassani esittelin myös virtuaalisen kulttuurin teoriaa. Esitin, että evoluutioteorian valossa koko käsite virtuaalinen on hiukan kyseenalainen, koska loppujenlopuksi elämme kokoajan eräänlaisessa virtuaalitodellisuudessa. Tämä siksi, että aivomme ovat sopeutuneet näkemään maailman tietyllä tavalla. Ts. se biologian kuuluisa savanninäyttämö on hyvin pitkälle korviemme välissä ja vaikuttaa toimintaamme kokoajan. Kuitenkin esitin tietokonetunteet eroavat jonkin verran ”oikeista tunteista” siinä, etteivät ne ole niin aitoja. Konkreettisesti tämä ilmenee esimerkiksi niin, että virtuaalisiin yhteisöihin sitoutuminen on heikompaa kuin moniin perinteisiin yhteisöihin. Tässä on selkeä haaste ihmisten toiminnan muuttuessa yhä enemmän teknologiavälitteisemmäksi. En toki kiistä ettei tietotekniikka olisi merkittävä edistysaskel eräänlaiseen uusheimojen aikakauteen, ainakin jos vertaa esimerkiksi kirjapainotaitoon, joka synnytti tietyllä tapaa modernin, individualistisen yksilön. Ongelma vain on siinä, miten saada ihmiset sitoutumaan ja luottamaan toisiinsa. Tämä luottamuksen puute näkyi selkeästi aineistossani.

Toisaalta, pyrin myös evoluutioteorian esilletuomisella siihen, että puhuttaessa kulttuurisesta muutoksesta olisi aina hyvä pyrkiä täsmentämään onko kyseessä sittenkään juuri kulttuurin aiheuttama ilmiö ja toisaalta onko kyseessä sittenkään kovinkaan radikaali muunnos. Tutkielmani evoluutioteoreettisella otteella pyrinkin argumentoimaan sen puolesta, että sosiaalisen ja biologisen välinen liian voimakas erottaminen on haitallista, koska se voi johtaa liiallisiin yksinkertaistuksiin. Tässä tutkielmassa esittelenkin tällaisesta yksinkertaistuksesta Risto Heiskalan näkemyksen siitä, että biologia antaisi vain ne *rajat* joiden puitteissa teemme tulkintoja maailmasta. Näkemykseni mukaan biologinen ja sosiaalinen ovatkin paljon monimutkaisemmin kietoutuneet toisiinsa kuin Heiskala antaa ymmärtää. Ja tämän näkemyksen hyväksymiseksi ei välttämättä tarvitse edes ottaa kantaa evoluutiopsykologian sopeutuma-selityksiin, sillä esimerkiksi käyttäytymisgenetiikan tutkimus on paljastanut miten monimutkaista geenien rooli on siinä miten sosiaaliset tavat meihin kytkeytyvät, (Jokela 2005). Elämänpoliittisen tutkimuksen haaste onkin siinä, että mitä vähemmän yhteiskunnassamme vallitsee sosiaalista syistä johtuvaa epätasa-arvoa, sitä enemmän geenit merkitsevät. Esimerkkinä tällaisesta elämänpoliittisesta haasteesta voidaan mainita

äskettäinen uutinen siitä kuinka ulospäin suuntautuneisuus lisää henkilön tulotasoa ammattiryhmän sisällä (Vartiainen 2007).

Sosiaalisuuden suhteen oma näkemykseni onkin, että informanttini ovat keskimääräistä sosiaalisempia, heillä on aito halu ja tarve solmia ihmissuhteita. Kuitenkin aineistoni valossa netissä solmitut ihmissuhteet eivät olleet yhtä kestäviä kuin ”normaalit” suhteet.

Olen kuitenkin tässä tutkielmassani esitellyt myös näkemystäni siitä, että evoluutioteorian tai ainakaan sen evoluutiopsykologisten sovellusten suhde sosiaalitieteisiin ei ainakaan nykyisessä mielessä ole, eikä pitäisi olla sama kuin matematiikan suhde fysiikkaan (vrt. Tammissalo 2005b, 37). Tämä muun muassa siksi, että evoluutioteoreettinen analyysi tarvitsee vielä paljon tieteenfilosofista keskustelua siitä mikä lopulta on ultimaattisten ja proksimaattisten selitysten suhde. Esimerkkeinä tällaisesta huolimattomasta proksimaattisten ja ultimaattisten selitysten käytöstä mainitsin tutkielmassani freudodarwinistisen virhepäätelmän eli ihmisen perimmäisen motiivin päättelemisen evolutiivisesta syystä. Esimerkiksi mustasukkaiset miehet, jotka pyrkivät kontrolloimaan informanttieni seksuaalielämää tuskin ovat mustasukkaisia koska haluavat varmistaa omien geeniensä siirtymisen seuraavaan sukupolveen.

Olen esittänyt tässä tutkielmassa oman ratkaisukokeiluni evoluutioteorian ja sosiaalitieteiden problematiikkaan sitoutumalla ns. mielen modulaariseen malliin, kuitenkin niin, että toisinkuin useat evoluutiopsykologit, en ole ainakaan ns. vahvan modulaarisuuden kannattaja. Täsmennyksen vuoksi on syytä selventää, että suhtaudun vakavasti mielen modulaarisuuteen *epistemologisena* kantana, en ontologisena. Ts. mielen komputationaalinen teoria yhdistettynä evoluutiopsykologiaan siinä mielessä kun Steven Pinkerin hengessä (Pinker 1997) selittää huomattavan paljon itsenäisten äitien toiminnasta chatissa(kin). Se on siis atomiin verrattavissa oleva *malli*. Kuitenkin tutkielmani empiirisessä osiossa kävi selvästi esille, kuinka evoluutiopsykologinen olemus-ajattelu ei välttämättä taivu yksilöllisille eroille. Esimerkiksi siinä miten paljon informanttini pyrkivät suojelemaan lapsiaan vieraalta mieheltä oli selkeää hajontaa vastauksissa.

Toinen evoluutiopsykologisen teorian heikkous selitettäessä itsenäisten äitien chattaamista on sen liiallinen yksilöllisyys. Esitinkin tutkielmassani habitus-käsitteen valossa, että sosiaalisessa elämä ei ole pelkistettävissä yksilöllisiin tekoihin, vaan yhteisön taso on

olemassa realistisen ontologian puitteissa. Kuitenkin kuten Ilkka Pyysiäinen on huomauttanut, on empiirinen kysymys miten yhteisön jäsenet — esimerkiksi chattaavat itsenäiset äidit — tekevät yhteisöä koskevia päätöksiä käytännön tilanteissa ja mitkä ovat ne kognitiiviset mekanismit jotka mahdollistavat jaetun tiedon, (kts. lukua 4.2, Pyysiäinen 2005b, 305). Tässä mielessä kognitiotutkimus on vasta aivan alussa ja evoluutiopsykologian oletus mentaalista representaatiosta, joka laukaisee mielessä olevan moduulin, on kiistanalainen. Esimerkiksi mielessä tuskin on erillistä ”vonkaus-moduulia” vaikka itsenäinen vaikkakin vonkauskulttuuri on olennainen osa chattia.

Tutkielmassa esitettiin kuitenkin myös, että identiteetin konstruointi ei tapahdu niin erillään ”muusta maailmasta” ja sen ”lainalaisuuksista” kuin esimerkiksi Internet-tutkimuksen pioneeri Sherry Turkle (1995) on esittänyt. Syynä tähän on se, että vaikka chatti olisikin eräänlainen identiteettipeli, jossa voi kokeilla erilaisia rooleja, toiset roolit ovat toisten (chattaajien) helpompi hyväksyä ja sitä paitsi tietyn tietokoneohjelman pelaaminen — esimerkiksi SIMS-simulaation — ei välttämättä tee meistä arkielämässä yhtään sen taitavampia sosiaalisten tilanteiden luovijoita — ts, en löytänyt itsenäisten äitien tarinoissa kovinkaan radikaaleja siirtovaikutuksia chatin identiteettipelien ja arkielämän minän välillä. Toisaalta tutkimillani itsenäisillä äideillä tuntui tarinoissa olevan myös varsin vahva autenttisuuden eetoksen arvostaminen; ts. pyrkimys nähdä maailma ja itsensä reaalisesti.

Tutkielmassa otettiin myös kantaa niihin mahdollisiin ongelmiin joita chattaamisesta voi seurata. Keskeiseksi ongelmaksi nousi luottamuksen puute. Tulevaisuuden suuria kysymyksiä onkin miten kasvattaa ihmisten sitoutumista virtuaaliyhteisöihin.

Jos lukija on tutkielmaani tutustuessa se, kuka lopulta on sanonut tutkielmani otsikossa olevan väitteen — ”En etsi täältä mitään, kulutan vain aikaa” —, täytyy tunnustaa, ettei se ole haastateltavieni lausahdus ainakaan muistiinpanojeni mukaan. Tällä lausahduksella vain ne naiset — ja osa miehistäkin — näyttävät legitimoivansa chattaamisen kun heitä heihin ottaa kontaktia. Kuitenkin tutkielmani osoitti, että chattaaminen on paljon muutakin kuin ajanvietettä.

LÄHTEET:

Ahmavaara, Yrjö (2001): ”Geenit ja yhteiskunnan hierarkkinen rakenne”. Teoksessa Ahmavaara, Yrjö & Vanhanen, Tatu: Geenien tulo yhteiskuntatieteisiin. Jyväskylä: Atena.

Ala-Honkola, Outi (2004): ”Miksi naaras käy vieraisissa”. *Tiede* 6/2004, s. 38-39.

Alasuutari, Pertti (1999). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

— (2007): Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Allard, Erik (2003): ”Robert K. Merton – Monimuotoisuuden teoreetikko”. *Sociologia* 2/2003, s. 269-278.

Barber, Nigel (2005): “Evolutionary Explanations for Societal Differences in single Parenthood”. *Evolutionary Psychology* 3/2005.

Barkow, Jerome H., Cosmides, Leda & Tooby, John (toim.) (1992/1995): *The Adapted Mind: Evolutionary Psychology and Generation of Culture*. New York : Oxford University Press.

Baron-Cohen, Simon (1995): *Mindblindness: An Essay on Autism and Theory of Mind*. Cambridge, MA:MIT Press.

—(2004): *Olellainen ero: totuus miehen ja naisen aivoista*. Helsinki: Terra Cognita.

Bell, David & Kennedy, Barbara M. (2000): *The Cybercultures Reader*. Lontoo: Routledge.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1966/1994): *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.

Buller, David J. (2005): *Adapting Minds: Evolutionary Psychology and the Persistent Quest for Human Nature*. Cambridge: The MIT Press.

Buss, David M. & Schmitt, David P. (1993) “Sexual Strategies Theory: An Evolutionary Perspective on Human Mating”. *Psych Rev* 2/1993.

Buss, David (2004): *Evolutionary Psychology — New Science of Mind*. Boston : Pearson/A and B

— (2006): *Halun evoluutio*. Kerava: Sitruuna Kustannus.

Campbell, Anne (2003): *A mind of her own. The evolutionary psychology of women.* Oxford: Oxford University Press.

Castells, Manuel (1997/1999): *The Power of Identity.* Oxford : Blackwell Publishers.

— (2000/2001): *The Rise of Network Society. Second Edition.* Oxford : Blackwell Publishers.

Chen, Xinyin ym. (1992): “Social Reputation and Peer Relationships in Chinese and Canadian Children: A Cross-Cultural Study.” *Child Development* 6/1992, s. 1336-1243.

Daly, Martin & Wilson, Margo (1998): *The Truth About Cinderella.* New Haven: Yale University Press.

Dawkins, Richard (1976/1993): *Geenin itsekkyy.* Helsinki: Art House.

— (1986) : *Sokea kelloseppä.* Helsinki: WSOY.

Dunbar, Robin(1998): *Samvaro, skvaller och språkets uppkomst.* Stockholm : Norstedts ordbok.

— (2002): “The social brain hypothesis”. Teoksessa Cacioppo JT ym. toim. *Foundations in social neuroscience*, s. 69-87. Cambridge, MA: The MIT Press.

Durkheim, Émile(1912/1980): *Uskontoelämän alkeismuodot: Australialainen totemijärjestelmä.*Helsinki:Tammi.

—(1897/1985):*Itsemurha. Sosiologinen tutkimus.* Helsinki:Tammi.

Eugenides, Jeffrey (2003): *Middlesex.* Helsinki: Otava

Eysenck, Michael W. & Keane, Mark T.(2002): *Cognitive Psychology.* East Sussex: Psychology Press.

Gardner, Howard (1985/1987): *The Mind’s New Science: a History of Cognitive Revolution.* New York: Basic Books.

- Gallagher, Shaun (2005): *How the Body Shapes the Mind*. Oxford : Clarendon Press
- Gazzaniga, Michael S.(1998): *The Mind`s Past*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Gere, Charlie (2006): *Digitaalinen kulttuuri*. Turku: Faros-kustannus.
- Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self-Identity*. Cornwall: Polity Press.
- (1995): ”Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa”. Teoksessa Beck, U. & Giddens, A. & Lash, S. (1995) *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino, s. 83-152.
- Gintis, Herbert (2006): ”Adapting Minds and Evolutionary Psychology”.
<http://www.umass.edu/preferen/gintis/buller.pdf> [viitattu 4.4. 2007]
- Haavio-Mannila, Elina & Kontula, Osmo (1997): *Intohimonhetkiä. Seksuaalisen läheisyyden kaipuu ja täyttymys omaelämäkertojen kuvaamana*. Helsinki: WSOY.
- Hawaway, Donna (1991): ”A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century”. Teoksessa Bell, David & Kennedy, Barbara M. (toim.) ”The Cybercultures Reader”. Lontoo: Routledge.
- Heinämaa, Sara (1994): *Ele, tyyli ja sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus.
- Helèn, Iipo (1997): *Äidin elämänpolitiikka. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Helsinki:Gaudeamus
- Hine, Christine (toim.) (2005/2006): *Virtual Methods. Issues in Social Research on the Internet*. Oxford: Berg.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000): *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino
- Hoikkala, Tommi & Roos, J. P.(2000): ”Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat?”. Teoksessa Hoikkala, T. & Roos, J. P. (toim.) ”2000-luvun elämä — Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta”. Helsinki: Gaudeamus.
- Holappa, Anne (2004): ”Uhkea blondi huhuilee akateemista nallekarhuaan. Oikeaoppinen sukupuoli Internetin deitti-ilmoituksissa”. Teoksessa ”Digirakkaus”, Paunonen ym. (toim.). Turun Yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitoksen julkaisuja II
- Hynie, Michaela ym. (1998): ” Relational Sexual Scripts and Women's Condom Use: The Importance of Internalized Norms”. *Journal of Sex Research* 12/1998.
- Ihanus, Juhani (1990): *Kadonneet alkuperät. Edvard Westermarckin sosiopsykologinen ajattelu*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.

Ilmonen, Kaj & Jokinen, Kimmo (2001): Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylä: Sophi

Isotalus, Pekka (2004): ”Valmius ihastua tietokonepersoonaan”. Teoksessa ”Digirakkaus”, Paunonen ym. (toim.). Turun Yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitoksen julkaisuja II

Johnson, Deborah G. (2001): Computer Ethics. Upper Saddle River (NJ) : Prentice Hall

Jokela, Markus (2005): ”Geenit jälkitraditionaalisissa yhteiskunnissa”. Sosiologia 1/2005, s. 4-18.

Jokinen, Eeva(2005): Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Mikko (1998): ”Metsänomistuksen kulttuuriset tekijät” — metsänomistajien käsityksiä metsästä ja ympäristönsuojelusta”. Metsätieteen aikakauskirja 4/1998, s. 513-530.

Järvelä, Marja (1994): ”Elämäntavan näkökulma kulttuurin muutoksen tulkinnassa”. Teoksessa ”Kulttuuritutkimus”, Kupiainen & Sevänen (toim.).Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

—(1999): ” Manuel Castells ja identiteetin tilat”. Sosiologia 2/1999, s. 116-122.

Järvilehto, Timo (1994): Ihminen ja ihmisen ympäristö — Systemisen psykologian perusteet. Oulu: Pohjoinen.

Kamppinen, Matti (1995): Kaaos & Kosmos 2. Kognitiivisen kulttuuritutkimuksen metodiikka ja metodologia. Turku: Turun yliopiston täydennyskeskuksen julkaisuja A:39.

— (2007): ”Riittääkö tiede maailmankuvaksi?”. Tieteessä Tapahtuu 1/2007, s. 58-64.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa (2004/2007): Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY

— (2006):”Ympäristö vai perimä —psykologian pitkä tie tasapainoiseen ihmiskäsitykseen”. Tieteessä Tapahtuu 2/2006, s. 5-9.

Kokko, Hanna (2003): ”It takes two to tango”. Trends in Ecology and Evolution, s. 103-104.

Kontio, Elisa & Lehtimäki, Mari-Elina (2005): "Ei ole pakko ostaa koko lehmää, jos haluaa lasillisen maitoa" : tutkimus itsenäisistä äideistä. Laurea- ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö. Järvenpää.

Koski-Jännes, Anja (2006): Sosiaalipsykologian peruskurssin luento ”sosiaaliset tunteet ja kognitio” Tampereen Yliopistossa. Power Point kalvot saatavilla:
<http://www.uta.fi/laitokset/sosio/jakelu/>

Krohn, Leena (1996): ”Kirjoituksen virtuaalisuus”. Teoksessa ”Kynä ja kone”. Helsinki: WSOY.

Laasanen, Henry (2006): Naisten seksuaalinen valta. Julkaisematon sosiologian pro gradu – tutkielma. Jyväskylän Yliopiston Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Lakof, G. & Johnson, M.(1980): Metaphors We Live By. Chicago: The University of Chocago Press.

Laland, Kevin N. & Brown, Gillian N. (2002/2005): Sense and Nonsense. Evolutionary Perspectives on Human Behaviour. Oxford: Oxford University Press.

Lång, Markus (2006): “Freud vailla kontekstia”. Tieteessä Tapahtuu 7/06, s. 47-49.

Mattila, Kiril (2004): Pelimiehen peilikuva — Irtoisuhteet elämäntapana. Julkaisematon sosiologian pro gradu –tutkielma. Jyväskylän Yliopiston Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Mayr, Ernst (2002): What Evolution Is. London: Phoenix.

Nørretranders, Tor (2004): Homo Generosus — Seksiä, taidetta ja bisnestä. Helsinki: Art House.

Nousiainen, Anu (2007): ”Esko ja Eero”. Helsingin Sanomien Kuukausiliite 4/2007, s. 48-59.

Näreaho, Leo (2004): Mieli, aivot ja filosofia. Helsinki: Yliopistopaino.

Okkola, Jari(1999): Irtiottoa objektivismin ja relativismin pakkopaidasta. Kolmas vaihtoehto: kollektiivinen asioidenkäsittely- eli keino ratkaista ongelmia elämällä ne ongelmattomiksi. www-dokumentti: <http://www.saunalahti.fi/jariokko/kotisivu11.html> [viitattu 10.7.2007]

Paasonen, Susanna (2003): ”Erityisyyttä, edistystä ja amnesiaa – Internet-tutkimuksen hankalat määritelmät”. Mediumi 2.2. Saatavilla www-muodossa:
http://www.m-cult.net/mediumi/article.html?id=225&lang=fi&issue_nr=2.2&issueId=15
[viitattu 12.4. 2007]

— (2006): ”Identiteetti Internetissä”. Teoksessa Mäkelä ym. (toim.) ”Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen”. Helsinki: Gaudeamus.

Paunonen, Ulla (2004): <Seireeni> *huokaus*, Missä Mr. Cool? Tapaustutkimus aikuisten virtuaalisista seurusteluyhteisöistä. Teoksessa ”Digirakkaus”, Paunonen ym. (toim.). Turun Yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitoksen julkaisuja II

Pietikäinen, Petteri (2005): Asiantunteva opas terapiakulttuurin taikapiiristä. Tieteessä tapahtuu 5/2005, s. 82–87.

Pietilä, Heini-Maria (2004): Kuka indoktrinoi ja ketä. Indoktrinaatioteorian ihmiskäsitystä etsimässä. Julkaisematon filosofian pro gradu –tutkielma. Jyväskylän Yliopiston Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Pinker, Steven (1994): The Language Instinct. How the Mind Creates Language. New York: Morrow.

— (1997/1999): How the Mind Works. London: Penguin Books

— (2002/2003): The Blank Slate. The Modern Denial of Human Nature. London: Penguin Books.

Plomin, Robert. ym (2000): Behavioral genetics. New York : Worth.

Pursiainen, Mimosa (2006): Kyborgi. Teoksessa ”Uuden työn sanakirja”, Jakonen, M. ym. (toim.). Helsinki: Tutkijaliitto.

Pyysiäinen, Ilkka (2002): ”Miksi uskonnot erottavat ihmisiä”. Sisältyy julkaisuun ”Uskonnot ja yhteiskunta”, Tutkaksen julkaisuja 3/2002.

<http://www.eduskunta.fi/fakta/vk/tuv/tutkas/julk0302.pdf> [viitattu 20.3.2007]

— (2005a): ”Onko mieli evoluution tuote”. Suomen lääkärilehti 36/2005, s.3505-3507.

— (2005b): ”Yhteisö ja agenttius Durkheimin uskontoteoriassa”. Sosiologia 4/2005, s.298-308.

Raatikainen, Panu (2007): ”Evoluutiopsykologia ja sen ongelmat”. Tiede & edistys, s.1-15.

Rauhala, Lauri (1990): Humanistinen psykologia. Helsinki:Yliopistopaino.

Richerson, Peter J. & Boyd, Robert (2005/2006): ”Ei ainoastaan geneistä — Miten kulttuuri muunsi ihmisen evoluution”. Helsinki: Terra Cognita.

Rolin, Kristina (2002): ”Sukupuoli sosiaalisena käytäntönä”. Saatavilla www-muodossa: <http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/eres/hum/naist/rolin84-90.pdf> [Viitattu 24.6. 2007]

Roos, JP (1994): ”Kuinka hullusti elämä on meitä heitellyt: suomalaisen miehen elämän kurjuuden pohdiskelua”. Teoksessa Roos, J.P. –Peltonen, E. (toim.): Miehen elämää. SKS:Helsinki

—(1996): ”Mitä on elämänpolitiikka?”. Janus 3/1996, s. 209-223.

— (2004): ”Elämänpolitiikka ja evoluutio”. Janus 4/2004, s. 412-425.

— (2006a):”Pierre ja minä”. Teoksessa Purhonen, S. – Roos, J. P. (toim.): Bourdieu ja minä, s.71-102.

— (2006b) : ”Bourdieu, Suomi ja Sabour”. Kulttuuritutkimus 4/2006, s.51-53.

— (2006c): ”Altruistinen kirkko?”. Yhteiskuntapolitiikka 6/2006, s.658-659.

—(2007a): Durkheim vs. Westermarck: an uneven match. Saatavilla www-muodossa: <http://www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/DurkheimvsWestermarck.htm> [viitattu 1.7. 2007]

—(2007b): esipuhe: Evoluutio ja elämänpolitiikka. <http://blogit.helsinki.fi/jproos/> [viitattu 28.6. 2007]

Roos, JP & Rotkirch, Anna (2003a):”Habituksen paluu. Evoluutioteorian huomioimisesta sosiologian ihmisenäkemyksessä (osa 1). Tieteessä Tapahtuu 1/2003, s.33-41.

— (2003b):”Habituksen paluu. Evoluutioteorian huomioimisesta sosiologian ihmisenäkemyksessä (osa 2). Tieteessä Tapahtuu 2/2003, s. 33-37.

Rotkirch, Anna (2003a): ”Avioliitto syntyi rajoittamaan naisia” Helsingin Sanomat, Tiedesivu 25.1.03.

— (2003b) ”Natturligvis? moderskap, essentialism och evolutionsteori”. Naistutkimus 3/2003, <http://www.valt.helsinki.fi/staff/rotkirch/natturligvis.pdf> [viitattu 2.3. 2007]

— (2004): ”Kehykset vai korttipakka? – Evoluutioteorian merkityksistä sosiologiassa. Tieteessä tapahtuu 1/2004, s.17-21.

— (2005): ”Miten sosiologinen teoria kohtaa evoluutioteorian”. Teoksessa Meurman-Solin, A. & Pyysiäinen, I. (toim.) Ihmistieteet tänään. Helsinki: Gaudeamus, s.62-90.

— (2006): Vauvakuumeen paluu. Helsingin Sanomat 6.9. 2006

Rowe, David C. ym.(1998) : ” Herrnstein's syllogism: genetic and shared environmental influences on IQ, education, and income”. Intelligence 4/1998, s.405-423.

Ryle, Gilbert (1949/1984): The Concept of Mind. Chicago:University of Chicago Press.

Saariluoma, Pertti (1997): ”Kognitiotieteen identiteetti”. Psykologia 1/1997, s.40-43.

— (2004): Käyttäjäpsykologia. Ihmisen ja koneen vuorovaikutuksen uusi ajattelutapa. Helsinki: WSOY.

Sarmaja, Heikki (2002): ”Seksuaalisen häveliäisyyden alkuperä”. Yhteiskuntapolitiikka 2/2002, s. 105-121.

— (2003): ”Ihmislajin perheenmuodostuksen evoluutiopsykologinen perusta”. Yhteiskuntapolitiikka 3/2003, s. 223-243.

—(2004): ”Moraalin logiikka ja tunteiden pelit”. Yhteiskuntapolitiikka 2/2004, s. 111-134.

Schanck, R. & Abelson, R. (1977): Scripts, plans, goals and understanding. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Schmaus, Warren (2003): ”Is Durkheim the enemy of evolutionary psychology?”. Philosophy of the Social Sciences 1/2003, s. 25-52.

Seppälä, Pauliina (2000): Internet sosiaalisena tilana: vaikutukset parisuhteeseen, seksuaalisuuteen ja sukupuoliseen identiteettiin. Tutkimussuunnitelma. Saatavilla Googlen välimuisti-palvelun kautta:
http://64.233.183.104/search?q=cache:53PQ_v2IPEgJ:www.valt.helsinki.fi/staff/harmo/pausepp.thm+pauliina+sepp%C3%A4%C3%A4&hl=fi&ct=clnk&cd=4&gl=fi [viitattu 1.7. 2007]

— (2004): ”Seksuaalisten nettisuhteiden kokijoiden käsityksiä itsestä ja Internet-vuorovaikutuksesta”. Teoksessa ”Digirakkaus”, Paunonen ym. (toim.). Turun Yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitoksen julkaisuja II

Seppänen, Janne (2002): Katseen voima — Kohti visuaalista lukutaitoa. Tampere: Vastapaino.

Simanainen, Niina (2004): ”Tietotekniikkaa ihmisten arjessa”. Kirja-arvostelu saatavilla: <http://agricola.utu.fi/>

Simon, W. & Gagnon, J. H. (1986): Sexual scripts: Permanence and change. Archives of Sexual Behavior 2/1986, s. 97-120.

Sirkkilä, Hannu (2005): Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten Suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? Jyväskylän Yliopisto: Jyväskylä Studies in Education Psychology and Social Research.

Snow, C.P (1959/1998): Kaksi kulttuuria. Helsinki:Terra Cognita

Sulkunen, Pekka (2002): ”Yhteiskunnan luontosuhteen kriisiytyminen modernissa yhteiskuntateoriassa”. Tieteessä Tapahtuu 7/2002, s. 20-24.

—(2006) ”Mikä ihmeen talous? Sosiaalisen synty ja hiipuminen Smithin ja Bourdieun yhteiskuntateorioissa”. Teoksessa Purhonen, S. & Roos, J. P. (toim.) Bourdieu ja minä. Näkökulmia Pierre Bourdieun sosiologiaan. Tampere: Vastapaino

Stone, Allucquère Rosanne (1995): *The War of Desire and Technology at the Close of the Mechanical Age*. Cambridge & London: MIT Press.

Sundbaum-Melin, Annika (2001): *Sinkkuäidin juoksuaika. Ensimmäinen vuosi eron jälkeen*. Helsinki: Kustannusyhtiö Nemo.

Taipale, Taru (2007): ”Tulkaa tytöt takaisin”. *Me Naiset* 16/2007, s.32-36.

Tammisalo, Osmo (2005a): *Rakkauden evoluutio. Ihmisen parinvalinnan biologiaa*. Helsinki: Terra Cognita.

— (2000b): ”Naistutkimuksen perusta?”. *Tieteessä Tapahtuu* 7/2005, s. 39-43.

Trivers, Robert (1972): *Parental Investment and sexual selection*. Teoksessa Campbell, Bernard (toim.): *Sexual selection and the descent of man 1871-1971*. Chicago: Aldine Publishing Company. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.laurencethomas.com/Trivers%20ParentalSel.pdf> [viitattu 29.6. 2007]

Turkle, Sherry (1984): *The Second Self. Computers And the Human Spirit*. London : Granada

— (1995): *Life on the Screen. The Identity in the Age of the Internet*. London: Weidenfeld & Nicholson.

Vartiainen, Saara (2007): ”ulospäin suuntautunut tienaa paremmin”. *Taloussanomat* 14.6. 2007. Saatavilla www-muodossa:

http://www.taloussanomat.fi/page.php?page_id=322&news_id=200714802 [viitattu 1.7.2007]

Viitala, Jussi (2005): *Vapaasta tahdosta? Käyttäytymisen evolutiivinen perusta*. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Vilo, Hanna (2007): ”Naisen nahkoissa”. *Me Naiset* 10/2007, s- 50-51.

Virkki, Tatu (2006). *Altruismin evoluutio ja lahjan logiikka*. Julkaisematon yhteiskuntapolitiikan kandidaatintyö. Jyväskylän Yliopiston Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Virkki, Tuija (1999) *Osallistuvaa havainnointia*. Teoksessa Merja Kinnunen & Olli Löytty (toim.): *Iso Gee*. Gradua ei jätetä. Tampere: Vastapaino

Waal, Frans de (1989): *Chimpanzee politics. Power and Sex among Apes*. Baltimore : John Hopkins University Press.

— (1998):*Hyväluontoinen: Oikean ja väärän alkuperä ihmisessä ja muissa eläimissä*. Helsinki: Terra Cognita.

Westermarck, Edvard (1891/1921): The History of Human Marriage: In three volumes. VOL 1. London: Macmillan.

Wilson, Edward O.(1975): Sociobiology — the New Synthesis. Cambridge (Mass.) : Belknap Press.

— (2001): Konsilienssi. Tiedon yhtenäisyys. Helsinki: Terra Cognita.

Wilkinson, Richard (2000/2001): Mind the Gap. Hierarchies, Health and Human Evolution. New Haven and London: Yale University Press.

Wilson, Margo & Daly, Martin (2004): ”Marital Cooperation and Conflict”. Teoksessa Crawford, Charles (toim.) ” Evolutionary Psychology, Public Policy and Personal Decisions”. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Woolf, Virginia (1929/1980): Oma huone. Helsinki: Kirjayhtymä.

Woolgar, Steve (toim.) (2002): Virtual Society? Technology, Cyberbole, Reality. New York: Oxford University Press.

Wright, Lawrence (1998): Kaksoset.Geenit, ympäristö ja identiteetin arvoitus. Helsinki: Tammi.

Muut lähteet:

Kaila, Kai: Re:mielen teoria ja evoluutio. [online].Vastaanottaja: Tatu Virkki. Lähetetty: 18.10. 2006 [viitattu 12.3.2007]. Yksityinen sähköpostiviesti.

Heiskala, Risto (2005): Luento Sosiaalinen pääoma ja luottamusverkotot –tutkimusohjelman kongressissa Jyväskylän Yliopistossa 22.3. 2005

Helsingin Sanomat 8.2. 2007, etusivu.

Kaila, Kai: Re:mielen teoria ja evoluutio. [online].Vastaanottaja: Tatu Virkki. Lähetetty: 18.10. 2006 [viitattu 12.3.2007]. Yksityinen sähköpostiviesti.

Roos, J.P. : Re:seksiresurseista. [online].Vastaanottaja: Tatu Virkki. Lähetetty: 11.10. 2006 [viitattu 12.3.2007]. Yksityinen sähköpostiviesti.

Sarmaja, Heikki (2007): Esitelmä 1.2. 2007 ”Tunteet, rakkaus ja mustasukkaisuus” Helsingin Yliopiston Studia Generalia luentosarjalla. Luennon taltiointi on saatavilla ra-formaatissa osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/> [viitattu 1.7. 2007].

Virtanen, Matti (2006): ”Arvot loimuun”. Blogikirjoitus 24.1. 2006. Saatavilla www-muodossa: <http://ypblogi.blogspot.com/2006/02/arvot-loimuun-24.html> [viitattu 21.4. 2007] .

YFI 2004: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen opinto-opas.

Ylikoski, Petri (2006): ”Proksimaattiset ja ultimaattiset selitykset”. Luento filosofian tutkijaseminaarissa Jyväskylän Yliopistossa 27.4. 2006

10 LIITE

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Suhde chattaamiseen

- 1.1 Kerro milloin ja millaisessa elämäntilanteessa ja miksi aloit chatata?
- 1.2 Chattaatko enää? Miten paljon ja millaisissa tilanteissa?
- 1.3 Mikä on chattaamisessa kiehtovinta? Entä ärsyttävintä?
- 1.4 Miten ”chattiminäsi” eroaa ”oikeasta minästäsi”?
- 1.4 Oletko esittänyt chatissa jotakin toista henkilöä kuin itse olet? Mitä sellaista olet tehnyt tai voisit tehdä chatissa jota ett ”oikeassa elämässä” tekisi?

2. Suhde toisiin chattaajiin

- 2.1 Millaisia ihmisiä mielestäsi chatissa pyörii? Miten kuvailisit chatin ilmapiiriä?
- 2.2 Millaisten henkilöiden kanssa chatissa mieluiten juttelet? Mistä juttelette yleensä? menetkö itse juttelemaan?
- 2.3 Mihin kiinnität huomiota mielenkiintoisessa keskustelijassa, jolle menet juttelemaan?

3. Chatti ja sen ulkopuolinen maailma

- 3.1 Oletko tavannut chatista ihmisiä? Millaisia? Kuvaile jokaista ensitapaamista tilanteena, miten kauan juttelitte netissä ennen tapaamista jne. Millaisen henkilön kanssa ei tavata liveinä?
- 3.2 Missä tapasitte? Oliko hän sellainen kuin odotit? miten tapaamiset jatkuivat mikäli jatkuivat?
- 3.2 Oletko ollut miiteissä?
- 3.3 Oletko millaisissa väleissä chattituttujesi kanssa?
- 3.4 miten moni chattisuhde on edennyt ystäväyteen? intiimiin kanssakäymiseen? seurusteluun? avioon?
- 3.5 Miten mahdollinen chatissa tavattu kumppanisi on suhtautunut lapseesi/lapsiisi

4. Chatti ja lieve-ilmiöt

- 4.1 Oletko törmännyt ahdisteluun jonkun chattitutun taholta? Kuvaile tilannetta, miltä se tuntui ja miten ahdistelu ilmeni?
- 4.2. Oletko törmännyt huijaamiseen chatissa? Millaiseen?
- 4.3 koetko tullesi hyväksikäytetyksi chatsuhteessa?

4.3 Koetko olevasi tai olleesi riippuvainen chatista? Miten riippuvuus ilmeni? miten monta tuntia olet chatannut parhaimmillaan/ vrk jne.?

5. Naiskuva/mieskuva

5.1 Kerro millainen sinä olet naisena? Miten vertaisit itseäsi muihin naisiin? Onko chatti vaikuttanut mielestäsi naiskuvaasi?

5.2 Onko chatti vaikuttanut mielestäsi naiskuvaasi? Oletko esimerkiksi tavannut chatissa jonkun ihmisen, joka on vaikuttanut naiskuvaasi?

5.3 Millaisena äitinä pidät itseäsi?

5.4 Onko mieskuvasi muuttunut kun olet alkanut chatata?

6. parisuhdehistoria ja seksuaalisuus

6.1 oletko keskustellut chatissa parisuhteista esim. toisen äidin kanssa?

6.2 Millaisia parisuhteita sinulla on ollut elämäsi aikana?

6.3 Millainen on ihanneparisuhteesi? Entä ihannemiehesi? tarvitseeko onneen miestä/parisuhdetta?

6.4 Mihin nainen tarvitsee miestä/parisuhdetta?

Muut kysytyt tiedot:

nickname tutkielmassa, ikä, ammatti/koulutus sekä seksuaalinen suuntautuminen